

УКРАЇНЬСЬКА ПРИЗМА: ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА 2015

Зміст

Вступ	2
Методологія дослідження	4
Зовнішня політика України у 2015 році	11
Ключові партнери	
Великобританія	17
Канада	23
КНР	27
Польща	31
Німеччина	35
Румунія.....	39
США.....	43
Туреччина.....	47
Франція	51
Європейська інтеграція	
Вишеградська група	55
Європейське енергетичне співтовариство.....	59
Європейський Союз.....	63
Держави Балтії.....	67
Східне партнерство.....	71
Міжнародні організації	
ООН	75
Рада Європи.....	79
ОБСЄ.....	85
НАТО	89
Російська Федерація	93
Регіональна співпраця	
Азійсько-Тихоокеанський регіон.....	99
Близький Схід	103
Латинська Америка	107
СНД	111
Субсахарська Африка	115
Чорноморський регіон.....	119
Ініціативи багатостороннього характеру	
Питання міжнародної безпеки	123
Режим нерозповсюдження ядерної зброї	127
Зміни клімату.....	131
Захист прав людини	135
Публічна дипломатія	139
Економічна дипломатія.....	145
Зведена таблиця оцінки реалізації напрямків зовнішньої політики в 2015 році	149
Рекомендації до порядку денного зовнішньої політики України в 2016 році	153
Автори	160
Про Раду зовнішньої політики «Українська призма»	162
Про Фонд ім. Фрідріха Еберта	163

Дорогі друзі,

Маємо приємність представити вашій увазі перший випуск щорічного аналітичного продукту «Українська призма: зовнішня політика 2015», який створений командою Ради зовнішньої політики «Українська призма» у партнерстві з Регіональним представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберга в Україні та окремими незалежними експертами.

Наша ініціатива покликана оцінити поступ в реалізації зовнішньої політики України протягом минулого року. Послугуючись системою об'єктивно вимірюваних індикаторів, ми визначаємо не тільки історії успіху, але також і ті напрямки й окремі аспекти зовнішньополітичної діяльності, які потребують більшої уваги, деякого коригування, а часом й докорінної зміни підходів. Надалі, щорічне рейтингування напрямків зовнішньої політики України надасть експертам і практикам актуальну, динамічну й цілісну картину зовнішньополітичних досягнень.

Основним імпульсом та натхненням для нашого дослідження стали досягнення Революції Гідності, яка заклала підвалини формування нової України, побудованої на демократичних принципах урядування. По-перше, громадянське суспільство в Україні чітко заявило про своє бажання бути активним учасником формування порядку денного країни, в тому числі і в зовнішній політиці. По-друге, до влади прийшли представники політичних партій, які мають узгоджене бачення безальтернативності європейського та євроатлантичного вектору розвитку держави. По-третє, відновлення Верховною Радою України дії окремих положень Конституції України із врахуванням змін від 8 грудня 2004 року, зумовило поновлення в Україні парламентсько-президентської форми державного правління та реформатування відносин між державними органами влади в бік збільшення повноважень парламенту.

Нова суспільно-політична реальність може вважатися точкою відліку у створенні нової зорієнтованої на національні інтереси демократичної системи зовнішніх зносин та дипломатичної служби. Сподіваємося, що наше дослідження сприятиме розбудові проактивної, відкритої, орієнтованої на інтереси громадян України зовнішньої політики.

*Геннадій Максак,
голова Ради зовнішньої політики «Українська призма»,
керівник проекту «Українська призма: зовнішня політика 2015»*

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологія дослідження

При розробці власної методології робоча група «Української призми» уважно вивчила досвід оцінювання зовнішньої політики закордонними аналітичними центрами. Ми приділили особливу увагу проектам Європейської ради з міжнародних відносин (European Council on Foreign Relations, ECFR) та чеської Асоціації міжнародних справ (Asociace pro mezinárodní otázky, АМО). Жодна з цих методологій не має універсального застосування, а її принципи прямо залежать від особливостей досліджуваного об'єкта. Вони відображають чи то особливості функціонування окремих держав-членів у зовнішній політиці ЄС (ECFR), чи то внутрішні особливості врядування Чеської республіки (АМО). Тому після проведення методологічних консультацій з експертами Європейської ради з міжнародних відносин ми вирішили розробити власну модель з врахуванням українських реалій та окремих елементів вже існуючого методологічного доробку західних колег.

Наша методологія дослідження зовнішньої політики України бере до уваги наявні зовнішньополітичні обставини, недоліки та переваги конституційного розподілу повноважень в частині реалізації зовнішньополітичного курсу, усталені політичні та інституційні практики у сфері міжнародних відносин, документи стратегічного та операційного характеру в сфері зовнішньої політики та безпеки, офіційні аналітичні матеріали, які лягають в основу зовнішньополітичної позиції вищих посадових осіб, експертне та наукове знання щодо оптимальних моделей зовнішньополітичної служби, а також відображення зовнішньополітичних пріоритетів в релевантних матеріалах ЗМІ.

Хоча методологічно часовим горизонтом дослідження є 2015 рік, цього разу зроблено певне розширення періоду, зважаючи на той факт, що це буде «нульовий рік», від якого буде далі будуватись динаміка зовнішньої політики в наступних роках. Тому, до оцінки також бралися офіційні політичні заяви, маніфести, програмні документи, стратегічні документи, інституційні форми співпраці та координації зусиль в сфері реалізації зовнішньої політики, які пов'язані з формуванням нової політичної реальності в країні в 2014 році та різкою зміною стану зовнішньополітичного середовища, в якому знаходиться Україна.

Напрямки зовнішньої політики України

Для оцінювання ми обрали 31 напрямок практичного прояву зовнішньої політики України, розділивши їх на тематичні блоки:

- стосунки з ключовими партнерами (США, Канада, КНР, Польща, Румунія, Великобританія, Німеччина, Франція, Туреччина);
- європейська інтеграція (ЄС, Східне партнерство, Вишеградська четвірка, країни Балтії, Європейське енергетичне співтовариство);
- Російська Федерація;
- регіональна співпраця (Чорноморський регіон, АТР, Близький Схід, СНД, Латинська Америка, Африка);

- міжнародні організації (ООН, Рада Європи, ОБСЄ, НАТО);
- ініціативи багатостороннього характеру (міжнародна безпека, нерозповсюдження ядерної зброї, зміна клімату, захист прав людини);
- економічна дипломатія;
- публічна дипломатія.

Індикатори оцінки зовнішньої політики України за окремими напрямками:

Враховуючи вищенаведене, ми розробили 5 індикаторів оцінювання стану реалізації зовнішньої політики за кожним з вказаних напрямків:

- (1) Політичний інтерес або ж залученість політичних акторів до певного напрямку зовнішньої політики.
- (2) Ефективність співпраці та координації між українськими інституціями, які покликані виконувати зовнішньополітичні завдання.
- (3) Стратегічне бачення реалізації окремо взятого напрямку.
- (4) Конкретні кроки діяльності за вказаним напрямком протягом року.
- (5) Результати та досягнення за напрямком протягом року.

Кожен з 5-ти основних індикаторів оцінюється за п'ятибальною системою, де 1 бал – це мінімальна, а 5 балів – максимально можлива оцінка. Кожен бал в оцінюванні напрямку за конкретним індикатором прив'язано до наявності чи відсутності певного стану, який можна зафіксувати. Для кожного індикатора визначено необхідну для формування оцінки нормативну та фактологічну базу.

1. Політичний інтерес/залученість

База для аналізу: програми політичних партій, представлених у Верховній Раді VIII скликання, передвиборчі програми парламентських партій, заяви фракцій, заяви лідерів політичних партій, Коаліційна угода, Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України, заяви Глави уряду, інтерв'ю голів фракцій, голови ВРУ, Президента України, передвиборчі програми кандидатів в президенти від політичних партій, представлених в ВРУ.

Бали:

- 1 бал – відсутність згадування проблематики напрямку зовнішньої політики в офіційних або неофіційних заявах, політичних документах та маніфестах головних політичних суб'єктів;
- 2 бали – декларативне згадування у неофіційній формі зовнішньополітичного напрямку, яке не набуло форми політичної позиції;

- 3 бали – наявність офіційних заяв щодо подій чи окремих аспектів діяльності у досліджуваному напрямку;
- 4 бали – наявність офіційних позицій різних політичних суб'єктів, представлених у вищих органах влади, але не узгоджених між собою;
- 5 балів – наявність політичного консенсусу щодо діяльності України в обраному зовнішньополітичному напрямку, спільні офіційні політичні заяви чи офіційні документи.

2. Інституційна співпраця

База для аналізу: заяви та рішення Голови Верховної Ради України, керівників парламентських комітетів, керівників фракцій, рішення Президента України, РНБО України, Кабінету Міністрів України, МЗС України, МЕРТ України, прес-релізи за результатами розробки чи проведення спільних ініціатив.

Бали:

- 1 бал – зафіксовані факти протидії одних інституцій іншим під час вироблення політики чи конфлікти між органами влади під час здійснення політики у певному зовнішньополітичному напрямку, зрив роботи координаційних органів;
- 2 бали – відсутність співробітництва, координації між окремими органами влади, які залучені до системи реалізації зовнішньої політики у певному напрямку, але без проявів конкуренції чи конфліктів;
- 3 бали – поодинокі факти несистемної співпраці, яка не базується на наявності узгоджених позицій, координаційних документів та відбувається поза межами координаційних структур;
- 4 бали – наявність задекларованих узгоджених позицій суб'єктів зовнішньої політики щодо дій у визначеному напрямку, прийнятих координаційних документів;
- 5 балів – повне узгодження діяльності профільних інституцій, створення спеціальних координаційних органів з метою реалізації зовнішньої політики у певному напрямку.

3. Стратегічне бачення

База для аналізу: Закон України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України, Стратегія України-2020, Енергетична Стратегія 2035, двосторонні угоди стратегічного характеру, плани дій, операційні плани на виконання вказаних документів.

Бали:

- 1 бал – повна відсутність згадок зовнішньополітичного напрямку у стратегічних документах, які чинні на момент проведення дослідження;
- 2 бали – згадки наявні, але вже не відповідають інтересам України у реалізації відповідного напрямку, зважаючи на зміну зовнішньополітичного курсу країни, або з урахуванням нових умов міжнародного безпекового середовища.
- 3 бали – згадки відповідають поточним інтересам та завданням, які стоять перед суб'єктами реалізації зовнішньої політики в Україні, але сформульовані в загальних рисах, у переліку із іншими пріоритетами, що не дозволяє виділити відповідний напрямок як пріоритетний;
- 4 бали – наявність деталізованих незастарілих або оновлених під час періоду дослідження двосторонніх (багатосторонніх) документів середньострокового характеру;
- 5 балів – наявність згадок у загальних стратегічних документах поряд з наявністю актуальних двосторонніх (багатосторонніх) документів середньострокового характеру, які мають між собою угоджений характер та відповідають поточним інтересам.

4. Діяльність

База для аналізу: звіти МЗС України, МЕРТ України, МІП, Мінкультури, заяви та прес-релізи Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Верховної Ради України, двосторонніх комітетів та робочих груп, інформація про діяльність закордонних дипломатичних установ (ЗДУ).

Бали:

- 1 бал – відсутність активної, публічно реєстрованої роботи ЗДУ, пов'язаних з реалізацією відповідного напрямку зовнішньої політики, відсутність інших форм співпраці чи офіційних контактів;
- 2 бали – поодинокі несистемні види активності, які не базуються на наявних стратегічних чи операційних документах в сфері реалізації відповідного напрямку зовнішньої політики, підтримання діалогу виключно через наявні ЗДУ;
- 3 бали – поряд з підтриманням дипломатичних, торгово-економічних відносин відбувались зустрічі в рамках багатосторонніх форматів або «на полях», реакційність у реалізації відповідного напрямку зовнішньої політики;
- 4 бали – візити рівня керівництва МЗС, робота міжвідомчих та інших комісій та робочих груп відповідно до планів дій, дорожніх карт двостороннього (багатостороннього) характеру на середньострокову перспективу;
- 5 балів – спільні міжнародні ініціативи, візити на вищому рівні, укладення

міжнародних угод стратегічного характеру, головування в міжнародних організаціях чи ініціативах, спільні військові навчання, проекти забезпечення економічної та енергетичної безпеки.

5. Результати

База для аналізу: міжнародні угоди та меморандуми, укладені за відповідним напрямком зовнішньої політики, заяви Кабінету Міністрів України, Адміністрації Президента України, МЗС України, МЕРТ України, Верховної Ради України, МО України, статистика торгівельних та інвестиційних відносин, інформаційні та аналітичні матеріали за результатами зустрічей, засідань і т.д.

Бали:

- 1 бал – розрив дипломатичних відносин, вихід з міжнародної організації, припинення співпраці в рамках ініціативи, відкрита військова агресія чи офіційна підтримка агресора, торгіві, енергетичні війни проти України;
- 2 бали – зниження рівня дипломатичного представництва, чи наявність дискримінаційної політики в торговій сфері, відсутність значних спільних проектів економічного, енергетичного характеру, відсутність динаміки в політичному діалозі;
- 3 бали – незначна позитивна динаміка на рівні політичного діалогу, економічних контактів, наявність співпраці на недержавному та транскордонному рівні;
- 4 бали – активний політичний діалог, часткова підтримка позиції України, підписання двосторонніх та багатосторонніх угод, але нестратегічного характеру, наявність масштабних проектів в економічній, енергетичній, військовій сфері;
- 5 балів – повна підтримка позиції України, збільшення товарообороту, відповідність результатів наявним стратегічним та операційним, програмним документам щодо реалізації відповідного напрямку зовнішньої політики.

Загальна оцінка за окремим зовнішньополітичним напрямком (рейтинг напрямку)

Після виставлення балів за усіма індикаторами вираховується загальна оцінка напрямку шляхом визначення середньоарифметичного показника. Загальна оцінка (рейтинг) потім зазначається у формі латинських літер (А, В, С, D, E) з арифметичними знаками дії (+/-) в залежності від значення отриманого показника.

Рейтингова оцінка	Значення показника
A	5
A -	4,6-4,9
B +	4,1-4,5
B	4
B -	3,6-3,9
C +	3,1-3,5
C	3
C -	2,6-2,9
D +	2,1-2,5
D	2
D -	1,6-1,9
E+	1,1-1,5
E	1

Загальна оцінка успішності зовнішньої політики України протягом року (загальний рейтинг реалізації зовнішньої політики України за відповідний рік)

Загальна оцінка успішності реалізації визначається шляхом отримання середньоарифметичного показника від загальних оцінок по всім напрямкам зовнішньої політики, які досліджувались. Загальний рейтинг виставляється за обчисленням, аналогічним до оцінки окремих напрямків зовнішньої політики.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У 2015 РОЦІ

Зовнішня політика України в 2015 році: загальна оцінка

Політичний інтерес/залученість

Залученість та інтерес більшої частини внутрішньополітичних гравців до зовнішньополітичного дискурсу визначалася умовами збройного конфлікту на Сході та необхідності подолання російської агресії. Напрямок такій залученості задавало затвердження європейської інтеграції та євроатлантичних безпекових ініціатив в якості ключових пріоритетів української зовнішньої політики. Також важливо, що в контексті кредитних та реформаторських зобов'язань, суттєво посилювався зв'язок між внутрішньою та зовнішньою політикою, зокрема щодо отримання кредитної та технічної допомоги, здійснення реформ. Особливо активним був політичний інтерес основних гравців до питань відносин України з Європейським Союзом, Польщею, Канадою, США, Радою Європи, НАТО, ОБСЄ, Францією, Німеччиною. Важливою темою обговорення стали економічна та публічна дипломатії. В той же час, регіональна співпраця як напрямок зовнішньої політики зазнала найменшого заангажування, особливо в таких регіонах як Азійсько-тихоокеанський, Близький Схід, Латинська Америка, Субсахарська Африка. Найбільш детально розписані пріоритети напрямків зовнішньої політики в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента до Верховної Ради, однак цей документ не є зобов'язуючим.

Разом з тим, попри практичну активність окремих депутатів та депутатських об'єднань («Єврооптимісти») в ключових питаннях зовнішньополітичної діяльності, варто відзначити традиційно низький інтерес політичних партій до формування повноцінного зовнішньополітичного блоку політичних чи передвиборчих програм та до формулювання деталізованої зовнішньополітичної частини Коаліційної угоди.

Узагальнений рівень політичного інтересу/залученості може бути оцінений на «3+».

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця протягом досліджуваного періоду визначалась традиційним розподілом компетенцій в сфері зовнішньої політики, однак в умовах конфлікту зростає роль РНБО. Особливі форми міжінституційної співпраці були сформовані на стратегічних напрямках, зокрема в контексті створення механізму імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та оновленого в 2015 році Порядку денного асоціації. Окремі форми міжвідомчої інституційної співпраці були передбачені Програмою діяльності Кабінету Міністрів України у 2015 році, планами заходів профільних міністерств з виконання урядової програми, Коаліційної угоди та Стратегії сталого розвитку «Україна 2020». Були також оновлені окремі нормативні документи МЗС щодо координації дій центральних органів виконавчої влади при участі у заходах міжнародного характеру.

Посилення зв'язку між внутрішньо- та зовнішньополітичним порядком денним сприяло тому, що значно посилювався рівень співпраці МЗС, Адміністрації Президента та Верховної Ради України в інституційному контексті Національної ради реформ, творення міжінституційних та міжсекторних робочих груп з проведення реформ, інституціоналізації економічної та публічної дипломатії (утворення в МЗС Управління публічної дипломатії), проектів зовнішньоінформаційної діяльності (Проект Державної цільової програми просування інтересів України за кордоном та створення бренду країни на 2016-2018 рр.).

Активна позиція окремих народних депутатів на чолі профільних комітетів Верховної Ради України та в складі делегацій ВРУ до парламентських асамблей Ради Європи, ОБСЄ у координації дій з виконавчими зовнішньополітичними структурами, перш за все з МЗС, дозволили досягти успіху у просуванні українських інтересів, а також закріпили позитивні практики співпраці та в стосунках з окремими державами: у 2015 році групи з міжпарламентських зв'язків створювалися не тільки з країнами ЄС (Німеччина, Польща, Франція та ін.), але й у інших регіонах (Аргентина, Бразилія, Куба, Чилі). Активно діяли профільний комітет ВР та делегації при міжнародних організаціях (постійна делегація в Раді Європи, ПА НАТО та ін.)

Втім також мали місце і конфліктні ситуації, конкуренція, що призвело до неефективної реалізації окремих напрямків зовнішньої політики. Проблемою в цьому контексті стало затягування з призначенням послів до ряду країн та міжнародних організацій.

Узагальнений рівень інституційної співпраці може бути оцінений на «4 -».

Стратегічне бачення

В 2014-2015 рр. Україна оновила низку стратегічних документів у сфері зовнішньої політики, безпеки та оборони. В 2014 році були внесені зміни до Закону України «Про основи внутрішньої та зовнішньої політики» від 2010 року, а протягом 2015 року було прийнято нові Стратегію національної безпеки України та Воєнну доктрину України. Ці документи радикально змінили сприйняття Росії зі стратегічного партнера до держави-агресора, визнали довгостроковий характер російської загрози та необхідність руху України до набуття членства в НАТО та ЄС як основи безпеки.

За окремими напрямками були оновлені чи прийняті двосторонні документи середньострокового та короткострокового характеру, що заміняли собою повноцінне стратегічне бачення відносин (Декларація Глав держав України та Франції, План дій для України на 2015-2017 Ради Європи та ін.). Угода про асоціацію між Україною та ЄС реалізовувалась відповідно до Планів заходів з імплементації УА на 2014-2017 роки та низки інших імплементаційних документів. Стратегія

сталого розвитку «Україна - 2020» та відповідний план заходів КМУ на її виконання в 2015 році також приділили увагу окремим напрямкам та інструментам зовнішньої політики.

Водночас, більшість географічних та тематичних напрямків зовнішньої політики не прописані у стратегічних документах, тож вони не мають довгострокового бачення. На національному рівні не було запропоноване комплексне бачення пріоритетів зовнішньої політики на середньострокову перспективу у вигляді систематизованого документу, який би міг лягти в основу розробки більшості географічних та тематичних напрямків реалізації зовнішньополітичного курсу України. Така ситуація шкодить співпраці з ключовими країнами, регіональній співпраці та реалізації ініціатив багатостороннього характеру.

Незважаючи на присутність в якості пріоритету в рамках Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», дипломатична реформа теж не була оформлена в єдиний системний документ, який би визначав напрямок та мету реформування.

Узагальнений рівень стратегічного бачення може бути оцінений на «3+».

Діяльність

Діяльність протягом 2015 року була доволі активною та переважно відповідала заявленим пріоритетам в Коаліційній угоді, Програмі Кабінету Міністрів України в 2015 році, планах імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, планах заходів з виконання Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» та ін. Основні напрямки зовнішньополітичної діяльності прогнозовано сконцентрувалися на проблемі вирішення конфлікту з Росією (Нормандський формат та Мінський процес, співпраця з ОБСЄ, ООН, двосторонні відносини з США, Німеччиною, Францією). Позитивна динаміка політичного діалогу на вищому рівні, поряд з наявністю спільних економічних, енергетичних проєктів, участі у спільних багатосторонніх ініціативах, дозволили зафіксувати значну зовнішньополітичну активність України у відносинах з Великобританією, Канадою, Польщею, країнами Балтійського регіону. Суттєво активізувалася співпраця з НАТО. Варто відзначити посилення зовнішньоекономічних ініціатив (проведення засідань міжурядових комісій з економічного та науково-технічного співробітництва, проведення бізнес-форумів, інвестиційних форумів, економічних конференцій). Активно впроваджувалися заходи з інформаційної політики, публічної дипломатії, збільшувалась присутність МЗС в соціальних мережах. Важливою віхою став візит Президента до Ізраїлю.

Водночас, у 2015 році послабилася участь України у регіональних безпекових ініціативах (зокрема переговорах у групі 5+2 щодо Придністров'я), участь в миротворчих операціях, боротьбі з піратством, виконання завдань в рамках БЛЕКСІФОР. Співпраця з ОБСЄ фактично обмежена до суто українських питань і пасивна на інших напрямках. Фактично були заморожені стосунки в рамках СНД, які поступово переводяться на рівень двосторонніх контактів з окремими

державами, заповільнилися стосунки з Китаєм, Індією та Пакистаном. Непереконливими були результати політики щодо нерозповсюдження ядерної зброї та змін клімату.

Узагальнений рівень діяльності може бути оцінений на «4 -».

Результати

Найбільших успіхів було досягнуто на європейському напрямку, де Україна спромоглася, попри російський тиск, забезпечити ратифікацію державами ЄС Угоди про Асоціацію та вступ в силу повної та всеосяжної зони вільної торгівлі України з ЄС з січня 2016 року. Також, наприкінці 2015 року Європейська Комісія оприлюднила позитивний фінальний 6-й звіт про виконання Плану дій з візової лібералізації, який відкрив перспективу отримання Україною безвізового режиму з ЄС в 2016 році. На рівні ключових партнерів Україна мала результативний рік у відносинах з Канадою, Польщею, країнами Балтії. Було отримано значну кількість гуманітарної, технічної та макрофінансової допомоги (ЄС, Німеччина, Японія та ін.). Успіхом у контексті співпраці з міжнародними організаціями стало обрання України непостійним членом Ради безпеки ООН в жовтні 2015 року, а співпраця з країнами Вишеградської четвірки мала значний вплив на зниження залежності України від російського газу завдяки реверсу з Словаччини, Угорщини та Польщі.

Однак попри те, що вдалося зберегти існуючі європейські санкції проти Росії, не вдалося добитися їхнього посилення. У безпековій політиці також не вдалося здобути статус особливого союзника США поза НАТО, забезпечити принципову згоду союзників на постачання летальної зброї та миротворчого контингенту ООН чи ЄС на Донбас, примусити Росію до виконання її частини Мінських домовленостей, досягти значного прогресу щодо вирішення питання окупованої АР Крим та отримати більш чіткі зобов'язання європейських партнерів щодо подальших перспектив європейської інтеграції України. Посилюлися тенденції незадоволення західних союзників ходом внутрішніх українських реформ, з'явилися попередження, що надання подальшої допомоги буде обумовлене внутрішніми перетвореннями в Україні.

З точки зору економічної дипломатії, важливою є домовленість про підписання ЗВТ з Ізраїлем у першій половині 2016 року, парафування договору про ЗВТ з Канадою та активізація переговорів з цього питання з Туреччиною. Однак попри взяття курсу на економізацію зовнішньої політики та значні зусилля з проведення інвестиційних та бізнес-форумів, об'єктивна економічна ситуація показала подальше падіння обсягів зовнішньої торгівлі, іноземних інвестицій тощо. Водночас вдалося уникнути дефолту шляхом реструктуризації зовнішніх зобов'язань.

Узагальнений рівень результативності зовнішньої політики - «4 -».

Загальний середньоарифметичний показник успішності зовнішньої політики України в 2015 році склав 3,6 бала, що згідно з рейтингом відповідає нижній межі рейтингового показника «В -»

В-

Політичний інтерес/залученість	3+
Інституційна співпраця	4-
Стратегічне бачення	3+
Діяльність	4-
Результати	4-

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

В-

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	3
Стратегічне бачення	2
Діяльність	5
Результати	4

У 2015 році стосунки з Великобританією значно активізувалися завдяки її залученості до процесів внутрішнього реформування та розвитку державного потенціалу України. Активна підтримка України Великобританією на міжнародних форумах мала важливий, але лише допоміжний характер, оскільки ця країна не залучена до основного механізму вирішення конфлікту та й загалом відіграє пасивну роль у зовнішній політиці ЄС. Також стосунки розвивалися за відсутності стратегічного бачення української сторони.

Політичний інтерес/залученість

Політичний інтерес до стосунків з Великобританією у 2015 році визначався в контексті конфлікту України з Росією та статусу Великобританії як країни-підписанта Будапештського меморандуму. Попри неучасть Великобританії у міжнародних механізмах вирішення конфлікту, в публічному просторі періодично звучать сподівання окремих депутатів та експертів на включення Великобританії до переговорного процесу.

Про таку необхідність прямо пише Аналітична доповідь до Послання Президента, водночас сам Президент та міністр закордонних справ продовжують наголошувати на безальтернативності Мінського формату. Додатковим фактором високої присутності Великобританії в медіа та в політичному порядку денному є її активне залучення до проектів реформ, технічної допомоги, підтримки громадянського суспільства тощо. Значних розбіжностей щодо місця і ролі Великобританії в зовнішній політиці України наразі немає, сприйняття її ролі назагал позитивне, однак немає і широкої суспільної та експертної дискусії щодо конкретних напрямів співпраці. Програми політичних партій не торкаються питання взаємин з Великобританією (поза постулюванням загального курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію). Водночас у передвиборному маніфесті Консервативної партії Великобританії (квітень 2015 року) Росія була визначена основною з загроз, а вирішення проблем анексії та окупації частини території України — одним з зовнішньополітичних пріоритетів партії.

Інституційна співпраця

Головною проблемою інституційної співпраці стало те, що протягом 2015 року посольство України у Великобританії очолював тимчасовий повірений у справах, а призначена в серпні посол Н. Галібаренко розпочала роботу лише наприкінці грудня. Однак контакти були настільки необхідними, що прес-секретар посольства стала найкращим прес-секретарем за версією британського журналу «Diplomat» (20 квітня); прикметно водночас, що власне дипломатом року з регіону Євразія став посол Російської Федерації. За такої ситуації Міністерство закордонних справ (МЗС) України не грало ключової ролі в двосторонніх стосунках, які ґрунтувалися на прямих контактах Президента, рідше уряду, міжпарламентських та інших груп співпраці.

Стратегічне бачення

Основні стратегічні документи України не містять посилань на Великобританію. Базові документи двосторонньої співпраці були прийняті ще в перші роки незалежності. Це Договір про принципи відносин і співробітництво між Україною і Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії, ратифікований у 1994 році, та Спільна Декларація між Україною і Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії від 1992 року. Вони містять загальні принципи мирного співіснування та співробітництва (без визначення конкретних пріоритетів) та не відповідають новій безпековій ситуації. Водночас у своїй промові в центрі Карнегі у березні 2015 року міністр у справах Європи Міністерства закордонних справ і у справах Співдружності націй Великої Британії Д. Лідінгтон визначив напрями реагування на російсько-український конфлікт, які визначали перебіг британсько-українських стосунків у 2015 році: 1) дипломатія (самоусунення Британії на користь Франції та Німеччини); 2) тиск на Росію (жорстка риторика та позиція в міжнародних організаціях, зокрема в питанні санкцій); 3) підтримка для України (підтримка реформ державного управління, боротьби з корупцією, енергетики); 4) комунікаційна політика. Відтак двосторонній порядок денний визначався британським баченням, а українська сторона намагалася коригувати його напрями.

Діяльність

Першим виміром діяльності у 2015 році стала висока активність двосторонніх контактів. Попри відсутність державних візитів, Президент П. Порошенко підтримував постійний контакт з прем'єром Д. Кемероном (зустрічі у рамках 51-ї Мюнхенської конференції з питань безпеки (8 лютого), засідання Ради ЄС у Брюсселі (12 лютого), 70-ї сесії Генасамблеї ООН в Нью-Йорку (27 вересня)). До Лондона з робочими візитами їздили Прем'єр-міністр А. Яценюк (зустріч з Д. Кемероном, 15 липня), депутатська група з міжпарламентських зв'язків з Великою Британією (зустрічі з міністрами та парламентарями, 8-9 вересня), перший заступник Голови Верховної Ради України А Парубій (23 жовтня). У свою чергу Київ з робочими візитами відвідали державний секретар у закордонних справах Ф. Хаммонд (зустрічі з очільниками держави, 5 березня) та державний секретар у справах оборони М. Феллон (11 серпня); 16-18 лютого приїжджала делегація Міжпарламентського союзу на чолі з Дж. Вітгінгдейлом. Окрім того, відбувалися активні контакти на багатосторонніх форумах. Посольство зосередилося на менш амбітних завданнях — інформаційних (зустріч із Британською групою міжпарламентського союзу (17 червня), брифінг для представників Консервативної Ради з питань зовнішньої політики та співдружності (14 грудня), відзначення 10-ї річниці створення Українсько-Британського Сіті Клубу (18 листопада), співпраця з Союзом Українців у Великій Британії (СУБ), промоція економічних форумів, культурні заходи тощо).

Висока активність зумовлювалася не лише необхідністю реагування на військовий конфлікт, а й залученням Великобританії до процесу внутрішнього реформування та державного будівництва України. Воно включало: 1) безпековий вимір, а саме надання нелетальної допомоги українській армії (пальне, броньовики, аптечки тощо), надання інструкторів (75 осіб) та проведення короткотермінових навчань, надання британського радника при Міністерстві оборони України з питань управління та фінансового менеджменту у сфері оборони, сприяння процесу реформування ЗСУ; 2) сприяння реформам, а саме надання технічної, експертної та організаційної допомоги для реформування багатьох галузей, розробки антикорупційної політики, творення механізму моніторингу реформ, реформування підприємств державної форми власності, окремих галузей; 3) ініціативи зі стратегічних комунікацій та протидії пропаганді, зокрема спільний проект МЗС та Міністерства закордонних справ і у справах Співдружності націй Великої Британії у сфері комунікацій (листопад 2014 року — квітень 2015 року): анонсовано спільні проекти з протидії російській пропаганді, фінансування ініціативи StopFake; 4) постконфліктне відновлення та примирення, зокрема допомога біженцям та мешканцям окупованих територій (зокрема фінансування проектів ПРООН), технічна допомога для Державного агентства України з питань відновлення Донбасу.

Результати

У 2015 році Великобританія ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною та ЄС і продовжила виконання формальних вимог Будапештського меморандуму. Верховна Рада України ратифікувала двосторонню угоду про повітряне сполучення, підписану у 2011 році (17 червня). Великобританія послідовно займала проукраїнську позицію на засіданнях Ради ЄС, Ради Безпеки ООН, Великої сімки, Саміту Східного партнерства.

Разом з тим, внаслідок відстороненості Великобританії від основних форматів проявився обмежений характер її впливу: вона не змогла пролобіювати посилення санкцій щодо Росії після атак на Маріуполь у січні 2015 року. Невдачею наразі можна назвати плани творення загальноєвропейського інструменту протидії російській пропаганді (ініціатива Данії, Великобританії, Естонії, Литви), в основному через пасивність інших країн ЄС. У такій ситуації Україні не вдалося дубитися від Великобританії надання допомоги у вигляді летального озброєння, публічної підтримки у питанні відправки миротворців на Донбас чи посилення військового компоненту місії ОБСЄ, визначення більш чітких перспектив майбутнього членства України в ЄС (в контексті Ризького саміту). Водночас Великобританія чи не найпошлюбніше та найактивніше з міжнародних партнерів України висловлюється на тему анексії Криму. У такій ситуації зосередження на довгострокових завданнях та двосторонніх відносинах, власне на підтримці внутрішніх перетворень в Україні за чотирма вищезгаданими напрямками виглядає найнефективнішим, попри те, що практичні результати такої співпраці стануть явними лише за кілька років. Економічні стосунки демонструють нисхідні тенденції (об'єми експорту та імпорту з Великобританії у 2015 році склали відпо-

відно 62,8% та 82,3% від показників 2014 року; обсяги британських інвестицій зменшилися на 293 млн. дол. США і склали 1852,5 млн. дол. США, а їхня частка серед усіх інвесторів знизилася з 4,7% до 4,3% порівняно з 2014), а їх прогрес визначатиметься успіхом реформування і зростанням інвестиційної привабливості української економіки (в т.ч. за активної участі Великобританії), загальним перебігом конфлікту та світовими економічними трендами (падінням цін на сировинні матеріали). Важливою віхою в культурних взаєминах є те, що Британська рада прийняла рішення включити Україну до переліку пріоритетних держав.

КАНАДА

V+

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	3
Діяльність	5
Результати	5

2015 рік пройшов для української зовнішньої політики під знаком єдності щодо бачення та впровадження в життя стратегічної політики щодо Канади. Інтенсивні контакти на найвищому та високому рівні сприяли парафуванню Угоди про зону вільної торгівлі та нарощуванню канадської допомоги у фінансовій, технологічній та військово-технічній сферах.

Політичний інтерес/залученість

Протягом 2015 року Україна покладалася на Канаду як на одного з найнадійніших союзників та партнерів на міжнародній арені, зокрема в ООН, ОБСЄ, НАТО. Завдяки зусиллям української дипломатії та потужної діаспори з моменту окупації Криму та дестабілізації ситуації на сході України канадський уряд одним з перших запровадив санкції проти Російської Федерації і добивався виключення Росії зі складу Великої вісімки. Після зміни канадського уряду з консервативного на ліберальний новий прем'єр-міністр Канади Дж. Трюдо заявив про намір продовжувати тиск на Російську Федерацію «з метою збільшення ціни, яку вона платитиме за порушення загальноєвропейських норм і принципів міжнародного права».

Важливість вибудовування довготривалих партнерських зв'язків з Канадою визнається і поділяється більшістю політичних сил, представлених у Верховній Раді України VIII скликання. Наприклад, за ініціативою партії «Самопоміч» до Коаліційної угоди було включено пропозицію про розширення співробітництва з розробок озброєння та військової техніки з ключовими державами, зокрема країнами Північної Америки — США та Канадою. Попри те що в політичних програмах інших політичних партій немає прямого згадування про Канаду, така ситуація обумовлюється швидше стислістю і узагальненістю цих програм, особливо в питаннях, що стосуються аспектів міжнародного співробітництва, ніж відсутністю зацікавлення у нарощуванні зв'язків з цією країною.

Ця держава, проте, багаторазово згадується в щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України та у зверненнях ВРУ до національних парламентів з проханням підтримати українську позицію в міжнародних організаціях.

Інституційна співпраця

Рівень інституційної співпраці між державними органами влади України у стосунках з Канадою відповідає задекларованим намірам. Адміністрація Президента України, Кабінет Міністрів України, Міністерство закордонних справ, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Верховна Рада України, Рада національної безпеки і оборони України та інші профільні органи державної влади залучені до процесу поглиблення партнерських зв'язків.

Особливо проактивною зовнішня політика України щодо Канади стала з моменту призначення після досить тривалої відсутності посла України в Канаді — А. Шевченка. Вибір на користь некар'єрного дипломата свідчить про відхід від усталених норм та традицій, що позитивно сприймається канадською стороною з огляду на патріотичність та професійність акредитованого очільника закордонної дипломатичної установи України в Канаді. Досвід журналістської діяльності та обрання народним депутатом України Верховної Ради кількох скликань поспіль допомагають новопризначеному послу закріпити за Україною імідж країни, що розвивається швидкими темпами.

На парламентському рівні Україна та Канада за усталеною традицією підтримують зв'язки через депутатську групу ВРУ з міжпарламентських зв'язків з Канадою та їх канадськими візаві.

Стратегічне бачення

Договірно-правова база українсько-канадських відносин є досить розгалуженою і налічує близько 50 документів, проте більшість з них були підписані на початку та в середині 1990-х. Зокрема, ключовими двосторонніми документами є Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою (підписана 24.10.1994), Угода між Урядом України і Урядом Канади про сприяння та захист інвестицій (підписана 24.10.1994), Угода між Урядом України і Урядом Канади про економічне співробітництво (підписана 24.10.1994).

Окремої згадки про Канаду в жодному українському документі стратегічного характеру (Законі України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегії національної безпеки України, Військовій доктрині України, Стратегії Україна-2020, Енергетичній Стратегії 2035) немає. Однак попри відсутність стратегічного бачення не можна говорити про невідповідність співпраці національним пріоритетам України, адже відбувається постійний політичний діалог на найвищому рівні. Хоча, заради справедливості, слід відзначити, що торговельний потенціал обох держав використовується не повною мірою, особливо у сфері послуг, тому, попри декларативний успіх, реальний торгово-економічний оборот залишається вельми низьким, а сальдо — негативним для України. Крім того, обсяг канадських інвестицій становить лише 0,2% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку України.

Діяльність

У контактах на найвищому та високому політичному рівні у 2015 році значно активізувався двосторонній діалог, розпочатий у 2014 році. У червні Україну вже втретє за останні два роки відвідав тодішній прем'єр-міністр Канади С. Гарпер. У липні з візитом у Канаді перебував прем'єр-міністр України А. Яценюк. Президент П. Порошенко та новий прем'єр-міністр Канади Дж. Трюдо зустрілися вперше наприкінці листопада в Парижі у рамках 21-ї Конференції ООН з питань зміни клімату.

Окрім того, у лютому в Канаді з робочим візитом перебував перший заступник Голови Верховної Ради України А. Парубій, у червні Прем'єр-міністр України А. Яценюк провів зустріч із міністром оборони і з питань багатокультурності Канади Дж. Кенні. У жовтні Секретар РНБО О. Турчинов зустрівся з радниками прем'єр-міністра Канади з питань національної безпеки Р. Фадденом та з питань зовнішньої та оборонної політики Дж. Хеннефордом.

Суттєвим для розвитку двосторонніх відносин є також той факт, що до складу нового канадського уряду увійшли двоє міністрів українського походження, зокрема міністр міжнародної торгівлі Канади Х. Фріланд та міністр зайнятості, розвитку трудових ресурсів і праці М.-Е. Мігичук. Більше того, до парламенту на федеральних виборах пройшли понад 10 депутатів українського походження.

Окрім того, взірцевою є самоорганізація української діаспори в Канаді, яка надає суттєву гуманітарну, фінансову та матеріальну допомогу Україні у контексті протидії російській агресії через пряму чи опосередковану діяльність понад 1000 українських організацій. На додаток, у Канаді зареєстровано громадську петицію про введення безвізового режиму з Україною.

Результати

Найвагомішим результатом 2015 року можна вважати закінчення переговорного процесу та парафування Угоди між Україною та Канадою про створення зони вільної торгівлі. У Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України називають перспективні напрями для українського експорту до Канади. Серед них шоколад, харчові продукти, кондитерські вироби, спиртні напої, соки, ікра та олія.

Після підписання Угоди товари, що мають українське походження, можуть скористатися преференціями доступу до 98% ринку Канади, а це нульові митні тарифи, однакові можливості для участі в державних закупівлях для українських та канадських постачальників у канадському уряді, відсутність митних чи інших зборів на електронні товари, які розповсюджують через інтернет. Крім того, канадський ринок відкриє для України Північноамериканську зону вільної торгівлі, а в разі підписання відповідної угоди між ЄС та США відчинить подвійне вікно можливостей для української зовнішньоторговельної діяльності.

У свою чергу, Канада станом на сьогодні зберігає лідерські позиції щодо надання двосторонньої допомоги Україні у фінансовій, технологічній та військово-технічній сферах.

КИТАЙСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

В-

Політичний інтерес/залученість	3,5
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	3
Діяльність	3,5
Результати	4

У 2015 році в Києві та Пекіні вдалося здійснити низку важливих кроків для нормалізації відносин та повернення до реалізації намічених у стратегічних документах 2013 року завдань. Завдяки зусиллям української влади вдалося частково відновити деякі напрями практичної взаємодії з Китаєм, які опинилися під загрозою зриву після 2014 року. Однак, ризики зриву контрактів все ще залишаються, політичний діалог характеризується спорадичністю.

Політичний інтерес/залученість

Партнерство з КНР визнається нинішньою владою України стратегічним та наповненим практичною взаємодією. Саме практичність, особливо в сенсі розвитку торговельних відносин, вийшла на передній план в українському політичному дискурсі щодо Китаю у 2015 році.

У своїх передвиборчих програмах українські політичні партії рідко доходили до визначення пріоритетів співробітництва з Китаєм. У найкращому випадку констатовувалася необхідність розвитку інвестиційно-торговельних відносин з ним. Серед найчастіше згадуваних тем двосторонньої взаємодії: Китай як джерело надходження інвестицій (голова «Блоку Петра Порошенка» Ю. Луценко), як партнер з будівництва масштабних інфраструктурних проєктів: глибоководного морського порту, швидкісного монорельсу Одеса — Київ (М. Саакашвілі). У Коаліційній угоді стверджується необхідність сприяння залученню інвестицій в агропромисловий комплекс, де поряд зі США та ЄС до стратегічних партнерів України віднесено і Китай. В Аналітичній доповіді до Послання Президента зазначається про важливість позиції Китаю для успішного розв'язання ситуації довкола українського Донбасу. У деяких виступах прем'єр-міністра розвиток співробітництва з Китаєм було подано на протизвагу згортанню відносин з Росією. Це стосувалося, зокрема, продукції агропромислового комплексу, а в перспективі — залучення інвестицій.

Інституційна співпраця

Слід віддати належне консолідованим зусиллям Президента і уряду України щодо відновлення тих напрямів взаємодії з Китаєм, які опинилися під загрозою зриву після 2014 року. Передовсім це стосується китайського кредиту в розмірі 3,656 млрд дол. США, наданого на енергетичні проєкти ще у 2012 році і у зв'язку з подіями на сході України, замороженого до останнього часу. Після досягнення принципової домовленості між лідерами двох держав у Давосі, Міністерство енергетики України та НАК «Нафтогаз» працюють над перепрофілюванням проєкту. Після того як стало неможливим будівництво глибоководного порту в Криму, зусиллями українських міністерств і відомств розробляється варіант його будівництва в Одеській або Миколаївській області.

Однак для української політики на китайському напрямі характерні й істотні прорахунки. Так, попри сприятливу ситуацію для збільшення експорту української агропродукції на китайський ринок, існують ризики зриву контрактів, які пов'язані з внутрішньою боротьбою в Україні між бізнесовими структурами за можливість використати ситуацію у власних інтересах. Згаданий вище процес переорієнтації китайського енергетичного кредиту значно сповільнюється внаслідок затримки проведення засідання міжурядової комісії Україна — Китай. Не було імplementовано меморандум про спрощення надання віз громадянам КНР, підписаний ще у 2013 році. У нинішньому складі Верховної Ради України (ВРУ) функціонує чисельна група з міжпарламентських зв'язків із КНР на чолі з народним депутатом А.В.Павелком. Однак у 2015 році на засіданнях комітету із закордонних справ ВРУ не приділялося значної уваги Китаю.

Стратегічне бачення

Єдиним стратегічним документом, у якому згадується Китай, є Стратегія національної безпеки України, де постулюється прагнення до стратегічного розвитку взаємодії з ключовими центрами впливу, зокрема з КНР. Востаннє договірна база двосторонніх відносин істотно оновилася у 2013 році — з підписанням Договору про дружбу і співробітництво між Україною і КНР та Програми розвитку відносин стратегічного партнерства на 2014-2018 роки. У 2014 році ВРУ ратифікувала Договір, що, на думку головного науково-експертного управління Верховної Ради, сприятиме розвитку співробітництва України і КНР у політичній, торговельно-економічній, сільськогосподарській, енергетичній, інфраструктурній, авіакосмічній, гуманітарній галузях і сфері безпеки.

Діяльність

Востаннє діалог на вищому політичному рівні між Україною і КНР відбувся в грудні 2013 року (візит В. Януковича), коли Україна вже була охоплена протестами. Саме тоді були визначені пріоритети двостороннього розвитку відносин на найближчі роки. Своє ставлення до військового конфлікту в Україні Китай сформував на основі нейтралітету, хоча, особливо на початковій стадії, — дружнього до Росії.

Очевидно, що рано чи пізно мала постати необхідність нової «зв'язки годинників» у відносинах Києва і Пекіна. Вона сталася на початку 2015 року, коли Президент П. Порошенко провів зустріч з прем'єр-міністром КНР Лі Кецяном на полях форуму в Давосі. Китайський лідер підтвердив, що його країна поважає суверенітет та територіальну цілісність України, що стало ознакою готовності сторін переступити через певні розбіжності в поглядах на події на Донбасі. Лідери домовилися продовжувати реалізацію підписаних раніше домовленостей, а також здійснити контакти на вищому рівні. Однак у 2015 році не відбулися не лише візити голів країн, але й візит Голови Верховної Ради до Китаю, запланований ще кілька років тому. Не вдалося провести і третє засідання Міжурядової

комісії з торговельно-економічного співробітництва між країнами. Офіційний переговорний процес відбувався тільки на рівні засідань підкомісій: з питань торговельно-економічного співробітництва, з питань співробітництва в галузі сільського господарства та в галузі культури. У рамках міжпарламентських контактів у червні 2015 року відбувся візит до КНР групи народних депутатів України на чолі з Ю. Луценком. У вересні 2015 року запрацювала Китайська торгова асоціація, відкриття якої стало відображенням зростаючої ролі Китаю в якості торговельного партнера України. Однак повноцінний розвиток відносин страждає від відсутності інформаційної політики в Китаї, що негативно позначилося на комерційному та інвестиційному іміджі нашої держави.

Результати

За даними Державної служби статистики, Китай входить до п'ятірки найбільших бізнес-партнерів України і як країна-експортер (2126 млн дол. США, або 33,6% від загального експорту до країн АТР), і як імпортер в Україну (3050 млн дол. США, або 57% в сукупному імпорті з АТР). При цьому з моменту анексії Криму в 2014 році, обсяги торгівлі між Україною і Китаєм у галузі сільського господарства зросли на 56%, і в українському експорті зернових Китай з 18-го місця піднявся на 4-е.

У 2015 році між китайською та українською сторонами досягнуто домовленості про інвестування проєктів з будівництва житла. Відповідний меморандум підписали в Києві уповноважений глави Мінрегіону України (за дорученням віце-прем'єра Г. Зубка) та уповноважений дочірньої компанії Китайської державної міжнародної трасово-інвестиційної корпорації CITIC Construction Co. Ltd. У Мінрегіоні повідомляють, що кредит надається під мінімальні відсотки терміном на 15 років з правом пролонгації. У квітні 2015 року було налагоджено авіасполучення для перевезення пасажирів за рейсом Київ — Пекін — Київ (авіакомпанія «Міжнародні авіалінії України»). Мінекономрозвитку вело переговори щодо долучення до китайського проєкту будівництва Великого шовкового шляху, практичним результатом чого став запуск експериментального контейнерного поїзду за маршрутом Україна — Грузія — Азербайджан — Казахстан — Китай, що є вкрай важливим для розвитку стратегічних торговельних відносин.

У липні 2015 року на першому в історії китайсько-українському форумі з питань науки і технологій було оголошено, що Китай допомагатиме розширенню українського сектора інформаційних технологій. Плани постачання Україною до КНР літака Ан-178 закріплені протоколом про наміри, який було підписано китайською Beijing A-Star Aerospace Technology Co. та ДП «Антонов».

ПОЛЬЩА

V+

Політичний інтерес/залученість	5
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	4
Діяльність	4
Результати	5

2015 рік показав, що Україна і Польща зацікавлені в розвитку продуктивних взаємовідносин. Польща продовжила бути послідовним стратегічним партнером України в політичній та безпековій сферах. На жаль, українські урядовці звикли до цього і сприймають такий стан речей як щось беззастережне. Натомість Польща продукує нові підходи, і зі зміною вищого польського керівництва на майбутнє анонсується зміни у двосторонніх відносинах та інших сферах співробітництва. І це стає серйозним викликом для України.

Політичний інтерес/залученість

Успіхи Польщі на шляху економічного розвитку та євроінтеграції завжди були зразком для України. Хоча в політичних та передвиборчих програмах загалом не оцінюється двостороння співпраця з окремими країнами, у виступах та інтерв'ю українські політики щодо бажаного для України рівня економічного та соціального розвитку часто вказують Польщу. Так, на необхідності використання польського успішного досвіду наголошує П. Порошенко у передвиборчій програмі у 2014 році. Президент України неодноразово згадує Польщу в інтерв'ю журналістам ЗМІ та в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році», зокрема і як стратегічного партнера, перш за все — у сфері безпеки. Більше того, польсько-українське партнерство П. Порошенко покладає в основу Балто-Чорноморської системи співробітництва, яка має сформуватися у найближчому майбутньому.

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця щодо Польщі загалом має дуже високий рівень, оскільки повністю узгоджується з євроінтеграційним курсом України. Державні органи здійснюють діяльність з приведення державної політики у відповідність до Угоди про асоціацію України з ЄС скоординовано (щоправда, не завжди успішно). Україна отримує від Польщі допомогу в реформуванні органів державної влади та місцевого самоврядування.

Одним з негативних прикладів непродуманої інституційної співпраці став так званий «казус Коморовського», коли у квітні 2015 року під час візиту президента Польщі Б. Коморовського до Києва ВРУ прийняла пакет законів України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX ст.», що було дуже болюче сприйнято польською стороною. На неодноразові прохання з боку польських урядовців внести зміни до цих законів, українська сторона обіцяла це зробити, але так і не виконала своїх обіцянок.

Стратегічне бачення

В офіційних документах стратегічного характеру Польща згадується у зв'язку з різними галузями, важливими для України. Це насамперед оборонна та безпекова сфера, а також енергетична й соціальна. Так, у Стратегії національної безпеки України від 06.05.2015 підкреслюється, що для забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері на субрегіональному рівні Україна продовжуватиме співробітництво з Вишеградською групою (В-4), до якої входить Польща. Також у документі вказується на необхідність наблизити українські соціальні стандарти до рівня держав Центральної та Східної Європи для забезпечення економічної безпеки. Ще однією стратегічно важливою галуззю співробітництва є енергетика. Так, у Стратегії сталого розвитку «Україна — 2020» та Енергетичній стратегії — 2035 вказується на необхідність інтеграції енергосистем України в Європейську мережу системних операторів передачі газу (ENTSOG), до якої входить Польща.

Діяльність

Зовнішня політика щодо Польщі провадиться у різних форматах, серед яких переважає формат інтенсивних двохсторонніх відносин, значна робота із забезпечення якого виконується українськими дипломатами. Відбулася значна кількість зустрічей, телефонних розмов на вищому рівні, двосторонніх консультацій та контактів. Зокрема, упродовж 2015 року відбулося кілька зустрічей на найвищому рівні: Президент України П. Порошенко зустрічався з Президентом Польщі Б. Коморовським (27 січня, 22 лютого, 8-9 квітня, 7 травня, 2 липня) та новообраним Президентом Польщі А. Дудою (28 вересня, 14-15 грудня). Відбувалися неодноразові контакти між керівниками урядів обох країн, а також на рівні міністрів закордонних справ та керівників сфери національної безпеки та оборони. Обговорювалися передусім питання європейської інтеграції України та забезпечення безпеки і оборони України в умовах загрози з боку Росії.

У 2015 році відбувалися постійні контакти народних депутатів України зі своїми колегами з Польщі, у першу чергу з метою підтримки євроінтеграційної політики України. 29-30 квітня офіційний візит до Польщі здійснив Голова Верховної Ради України В. Гройсман. У ВРУ 18 лютого 2015 року створено депутатську групу з міжнародних зв'язків з Польщею, також діє Міжпарламентська асамблея України та Польщі, чергове засідання якої відбулося 21-22 червня у м. Варшава. Також продовжується співпраця у форматі Міжпарламентської асамблеї «Україна — Польща — Литва», 28-29 травня у м. Вільнюс було проведено її VII засідання.

Інтенсивність контактів не виключає і серйозних недоліків у діяльності. Так, Президент України П. Порошенко своєю підтримкою Б. Коморовського на президентських виборах і прийняття ВРУ законів про відзначення ОУН-УПА як борців за незалежність України вплинули на інтенсивність двохсторонніх відносин

з часу приходу до влади новообраного президента Польщі А. Дуди, зустріч між президентами країн відбулася лише у грудні 2015 року. Не відповідає стратегічному партнерству неузгодженість позицій сторін і неприйняття П. Порошенком намагань польської сторони долучитися до перемовин щодо мирного врегулювання конфлікту на сході України у форматі «Нормандської четвірки».

Результати

Зовнішня політика щодо Польщі у 2015 році результативна (хоча не завжди завдяки українській владі). Польща продовжила бути послідовним стратегічним партнером України. Особливо помітна її роль у політичній, економічній та енергетичній сферах. Польща підтримала усі пакети санкцій ЄС проти Росії з метою припинення останньою ведення агресивної зовнішньої політики. Більше того, Польща, попри серйозні економічні втрати у 2015 році, виступила за посилення санкцій проти Росії.

Євроінтеграційні зусилля України повністю підтримуються Польщею — 2 березня 2015 року президентом Польщі було схвалено Угоду про асоціацію України з ЄС, що стало завершальним кроком у процесі її ратифікації з боку Польщі. Залежність України від російського газу скоротилася до 36% завдяки реверсу газу з Польщі, Словаччини та Угорщини.

Важливим успіхом у сфері військового співробітництва є проведення спільних військових навчань та створення литовсько-польсько-української бригади зі штабом у м. Люблін (Польща). 19 січня 2015 року підписана Угода про співробітництво в галузі освіти між Міністерством освіти і науки України та Міністерством національної освіти Республіки Польща.

Польща надала Україні 100 млн. дол. США довгострокового кредиту для відновлення економіки країни та реформування її політично-економічної системи, а також значну гуманітарну допомогу. Здійснюється лікування та реабілітація бійців, поранених у ході проведення АТО на Донбасі, а також оздоровлення дітей, постраждалих від бойових дій на сході України, за кошти польської сторони.

Із негативних наслідків: попри активний політичний діалог, товарообіг між країнами скоротився. Невирішеними залишаються питання етнополітичного та історичного характеру.

НІМЕЧЧИНА

В

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	3
Діяльність	5
Результати	4

Протягом 2015 року між Україною та Німеччиною спостерігалася безпрецедентна інтенсивність політичних контактів, зокрема у рамках Нормандського формату переговорів щодо врегулювання ситуації на сході України. Значно збільшилася фінансова та економічно-інвестиційна підтримка України з боку ФРН. Водночас з українського боку спостерігається певний брак конструктивності у відносинах.

Політичний інтерес/залученість

Німеччина сьогодні є ключовим партнером України в ЄС, що постійно підкреслюється всіма політичними силами, представленими у нинішній українській владі. Майже всі політичні сили України однастайні у відзначенні важливої ролі ФРН у питаннях підтримки територіальної цілісності України, засудження незаконної анексії Криму, непохитності її позиції щодо економічних санкцій стосовно Росії, а також тієї фінансової підтримки, що вона надає Україні. Водночас ФРН жодним чином не згадується у більшості передвиборчих програмних документів політичних партій та Коаліційної угоди.

Слід відзначити і наявність певних застережень у позиціях різних політичних сил, однак не на офіційному рівні. Неоднозначну реакцію викликає позиція Німеччини щодо власне врегулювання ситуації на сході України. Деякі відзначають певну двоїстість позиції німецького уряду в оцінці відповідальності Росії за розв'язання конфлікту: ФРН чітко визнає РФ агресором у питанні анексії Криму, однак не виявляє такої категоричності щодо її ролі у збройному конфлікті на сході України (щорічне Послання Президента до Верховної Ради 2015 року). Інші виправдовують таку політику необхідністю пошуку німецьким урядом компромісу з Росією (посол України в Німеччині). Більшість політичних сил не на пряму висловлюють значний скепсис щодо можливостей німецького уряду врегулювати конфлікт в рамках Мінську-2 через недосконалість домовленостей та обмеженості інструментарію тиску на Росію.

Інституційна співпраця

Керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, до сфери якої належать і відносини між Україною та Німеччиною, належить до компетенції Президента. Здійснення політики покладене на Кабінет Міністрів України, зокрема Міністерство закордонних справ. Пріоритетність розвитку двосторонніх відносин з ФРН забезпечує повністю узгоджені позиції вищих органів влади щодо цього питання, про що свідчать постійні заяви очільників держави, які, однак, не затверджені в актуальних офіційних документах. Певний неконструктивний вплив у цьому контексті також справило піврічне зволікання у 2014 році з призначенням нового посла України в Німеччині, що є неприйнятним, особливо у контексті російської агресії та початку створення Нормандського формату.

Високий рівень інтенсивності демонструє міждержавний та міжпарламентський діалог на рівнях Українсько-німецької групи високого рівня з питань економічного співробітництва (останнє засідання відбулося 1 квітня 2015 року) та відповідних депутатських груп у парламентах обох держав. Депутатська група Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Німеччиною створена 11 березня 2015 року та налічує рекордну кількість депутатів у її складі (91, на відміну від 16 представників Німецького Бундестагу в німецько-українській парламентській групі). Однак діяльність української групи викликає низку питань, бо майже не простежується в інформаційному просторі. Те саме стосується і діяльності її голови — позафракційного депутата С. Тарути.

Водночас дефіцит задекларованих погоджених позицій не призвів до несистемності у співпраці: двосторонні відносини відзначаються високим рівнем конструктивізму.

Стратегічне бачення

Відносини між Україною та Німеччиною, попри намагання української сторони, не мають статусу стратегічного партнерства. Однак, незважаючи на наявність потужної двосторонньої договірно-правової бази (85 документів міжнародно-правового характеру), актуальні стратегічні документи (Закон «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України, Стратегія сталого розвитку «Україна-2020») не містять жодної згадки про ФРН. Комплексна стратегія подальшого розвитку двосторонніх відносин з Німеччиною, як і актуальні двосторонні документи середньострокового характеру, майже відсутні. Чи не єдиним документом, який регулює співпрацю між сторонами у воєнно-політичній сфері, є щорічні Плани співробітництва між Міністерством оборони України та Збройними силами ФРН, зокрема і на 2015 рік.

Діяльність

У 2015 році спостерігався безпрецедентний рівень політичного діалогу між Україною та Німеччиною: відбулося 8 офіційних та робочих візитів вищих посадових осіб України до ФРН та більше 10 зустрічей на вищому рівні в рамках міжнародних заходів; на регулярній основі відбуваються зустрічі міністрів закордонних справ обох сторін (у тому числі, у Нормандському форматі). За інформацією МЗС України, активно працює група депутатів Верховної Ради з міжпарламентських зв'язків з Німеччиною. 1 квітня 2015 року відбулося 8-е засідання Українсько-німецької групи високого рівня з питань економічного співробітництва. 23 жовтня 2015 року за ініціативою України та Німеччини відбулася найбільша за часів української незалежності двостороння економічна конференція високого рівня. Ключовою метою цього форуму було стимулювання німецько-українських економічних відносин в якості знаку солідарності з Україною та обговорення можливостей для розширення торгівлі та інвестицій.

Німеччина є однією з небагатьох країн, з якими Україна розбудовує військово-технічне співробітництво. Створена і діє Міжурядова українсько-німецька комісія з питань військово-технічного співробітництва. У 2015 році українські та німецькі військові спільно взяли участь у кількох міжнародних військових навчаннях.

Результати

Незважаючи на загалом помірний прогрес у реалізації Мінських домовленостей, участь України у Нормандському форматі значною мірою сприяла відновленню відносин України з Німеччиною та суттєвій активізації діалогу в більшості сфер взаємного інтересу — політичній, безпековій, економічній та енергетичній.

У червні 2015 року німецький уряд затвердив всеосяжний План дій, спрямований на підтримку політичної та економічної стабілізації України. Упродовж 2015 року Німеччина надала Україні значну фінансову підтримку та кредити в обсязі 700 млн євро, зокрема на підтримку реформ у сфері децентралізації влади і управління, сприяння розвитку економіки, перебудови енергетики з метою підвищення енергоефективності та посиленого використання відновлюваних джерел енергії. За результатами економічно-інвестиційної конференції у жовтні 2015 року була підписана Угода про створення Німецької зовнішньоторгівельної палати в Україні. Це є важливим кроком у напрямі поліпшення якості консультування та інвестиційних умов для німецьких підприємств в Україні. Результатом засідання Українсько-німецької групи високого рівня з питань економічного співробітництва стало підписання Меморандуму про спільні наміри Уряду України та Уряду ФРН щодо незв'язаного кредиту в розмірі 500 млн євро та Рамкової угоди між Кабінетом Міністрів України та Кредитною установою з відбудови (KfW) про надання індивідуальних кредитів у рамках німецької Схеми державних гарантій щодо незв'язаного фінансового кредиту (UFG) для України.

Німеччина залишається одним з найважливіших партнерів України у сфері торговельно-економічного співробітництва: 8-е місце за обсягами експорту та 2-е — за обсягами імпорту товарів. Однак обсяг торгівлі товарами між сторонами за січень-листопад 2015 року скоротився у порівнянні з відповідним періодом 2014 року на 23%. Значно гірша ситуація у сфері зовнішньої торгівлі послугами: скорочення майже на 33%. У двосторонній торгівлі традиційно зберігається відчутне негативне сальдо. Станом на 1 жовтня 2015 року Німеччина посіла 3-є місце (після Кіпру і Нідерландів) за обсягами прямих іноземних інвестицій в Україні.

РУМУНІЯ

В-

Політичний інтерес/залученість	3
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	3,5
Діяльність	4
Результати	4

У 2015 році відбулося суттєве поживлення відносин між Україною та Румунією. Вперше за останні 7 років Україну з офіційним візитом відвідав Президент Румунії. Румунія послідовно підтримувала Україну на двосторонньому рівні та на майданчиках міжнародних організацій.

Політичний інтерес/залученість

У програмах парламентських політичних сил: «Блоку Петра Порошенка «Солідарність», Опозиційного блоку, Народного фронту, Радикальної партії Олега Ляшка, Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина», партії «Відродження» – відносини з Румунією не згадуються. Немає безпосередніх згадок про Румунію і в Коаліційній угоді.

Що стосується згадок у заявах фракцій та лідерів політичних партій, то впродовж 2015 року згадки про Румунію спостерігалися у заявах лідера «Самопоміч» Олега Березюка, який, зокрема, пропонував, скористатися досвідом Румунії щодо «передачі митниці в управління швейцарській, німецькій або навіть американській митницям», а також у заявах лідера фракції «Народний фронт» Максима Бурбака, який є співголовою міжпарламентської групи «Україна – Румунія».

У Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України у 2015 році, Президент висловив Румунії вдячність за потужну підтримку у протистоянні України з Росією і заявив про інтерес у поглибленні як двосторонньої співпраці так і багатосторонніх форматів співробітництва (включно з такими, які передбачають участь Республіки Молдова). Разом з тим, у Доповіді згадується про конкуренцію з Румунією щодо залучення вантажопотоків, хоча автори Аналітичної доповіді і наголошують, що на тлі негативної динаміки відносин з РФ, конкуренція України з Румунією має відійти на другий план.

Каталізатором згадок про Румунію у заявах та виступів високопосадовців: Прем'єр-міністра та Президента, – став візит президента Румунії Клауса Вернера Йоханніса до Києва у березні 2015 р. Заяви українських посадовців не містили суперечностей, свідчили про інтерес до розвитку відносин та зацікавленість у румунському досвіді реформування та європейської інтеграції.

Таким чином, з одного боку, бракує інтересу до Румунії з боку політичних партій, проте на рівні керівництва держави та лідерів окремих фракцій інтерес та залученість простежується.

Інституційна співпраця

Досить високим є рівень інституційної співпраці при формуванні політики України щодо розвитку відносин з Румунією. Зокрема, спостерігається ефективна

взаємодія парламенту та Президента, МЗС, Міністерства економічного розвитку та торгівлі, Міністерства інфраструктури, Національного антикорупційного бюро України.

Стратегічне бачення

Безпосередні згадки про Румунію відсутні у Законі України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегії національної безпеки України, Воєнній доктрині України, Стратегії Україна-2020. Разом з тим, згадки про Румунію містяться у Енергетичній стратегії 2035, проте сформульовані в загальних рисах, у переліку із іншими пріоритетами.

Діяльність

Ефективною є робота Посольства України в Румунії. Посол України в Румунії Теофіл Бауер ефективно співпрацює представниками української громади в Румунії, Посольство регулярно доводить до відома громадськості ключові меседжі з питань зовнішньої політики України через румунські медіа.

У лютому 2015 року відбувся візит Міністра закордонних справ України Павла Клімкіна до Бухаресту. В ході візиту Міністр провів переговори з Президентом Румунії Клаусом Йоханнісом, Віце-прем'єр-міністром, Міністром з внутрішніх справ Румунії Габрієлем Опря, Головою Сенату Келіном Попеску-Терічану, Міністром закордонних справ Богданом Ауреску, зустрівся з представниками української громади.

17 березня 2015 року, в Україну з офіційним візитом відвідав глава Румунської держави Клаус Йоханніс.

У ході візиту до України Президента Румунії Клауса Вернера Йоханніса Україна й Румунія домовилися про поновлення роботи спільної президентської комісії (її засідання очікується в ході візиту до Бухаресту Петра Порошенка у 2016 р.). За час, що минув з моменту зустрічі двох президентів у Києві та Бухаресті відбулася низка зустрічей-консультацій на рівні профільних міністерств і відомств. Зокрема, впродовж 2015 року відбулись робочі візити на рівні Змішаної міжурядової українсько-румунської комісії з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин. Також у 2015 році відбувся візит до Румунії Голови національного антикорупційного бюро Артема Ситника.

Помітною була динаміка розвитку міжпарламентської інституційної співпраці. Зокрема, впродовж 2015 р. Румунію двічі відвідував Голова групи міжпарламентської співпраці Україна-Румунія Максим Бурбак.

Окремо слід відзначити візит голови Комісії із зовнішньої політики палати депутатів парламенту Румунії Ласло Борбелі до Києва у березні 2015, у ході якого відбулась його зустріч з віце-спікером парламенту України Андрієм Парубієм, а також участь парламентської делегації України на чолі з Людмилою Денисовою у засіданні ПАЧЕС у Бухаресті у листопаді 2015 року.

Міністр енергетики України і Міністр транспорту України запросили своїх румунських колег відвідати Україну на початку 2016 року. Також, в першій половині 2016 року планується візит до Румунії спікера парламенту України.

Налагоджується співпраця у безпековій сфері. Зокрема, військовослужбовці з України та Румунії брали участь у масштабних спільних військових навчаннях: у червні-липні 2015 року – Saber Guardian/Rapid Trident 15, у вересні 2015 року Sea Breeze-2015.

Результати

За результатами роботи у 2015 році можна відзначити підтримку Румунією позицій України як на двосторонньому рівні так і на міжнародних майданчиках. На 2016 рік заплановано візити до Румунії Президента та Прем'єр-міністра України. Ведеться робота над ухваленням Угоди про скасування плати за румунські національні візи для громадян України.

Водночас, у 2015 році між Україною та Румунією була ухвалена та/або набула чинності низка двосторонніх документів, які оновили та актуалізували договірну базу двостороннього співробітництва. Зокрема це такі документи загальнодержавного значення як Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом, Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про заходи зміцнення довіри і безпеки, Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух, а також угоди значущі для розвитку прикордонного співробітництва: Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Румунії про прокладення волоконно-оптичного кабелю через українсько-румунський державний кордон у районі між населеними пунктами Орлівка (Україна) та Ісакча (Румунія), Угоди (у формі обміну нотами) між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про відкриття міжнародного пункту пропуску через українсько-румунський державний кордон для поромного, пасажирського та вантажного сполучення між населеними пунктами Орлівка (Україна) та Ісакча (Румунія).

За умови збереження позитивної динаміки можна очікувати подальшого наближення відносин між державами до рівня стратегічного партнерства.

США

A-

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	5
Стратегічне бачення	5
Діяльність	5
Результати	4

У 2015 році Україна сприймала США як свого основного стратегічного партнера, координувала з ними питання як зовнішньої, так і внутрішньої політики, однак деякі напрями взаємодії — торгівля, інвестиції, гарантії безпеки з боку США — не відповідають повною мірою характеру стратегічного партнерства.

Політичний інтерес/залученість

Співпраця України зі США має стратегічний і, разом з тим, асиметричний характер. Щодо першого визначення в політичному середовищі існує широкий консенсус. Якщо раніше (до 2014 року) американський вектор значною мірою урівноважувався російським, то конфлікт з Росією вивів відносини Вашингтон — Київ на рівень стратегічного партнерства. Президент України та інші політичні лідери визнають провідну роль США у протидії російській агресії на міжнародній арені, підтримці внутрішніх реформ в Україні, військово-технічній співпраці, в тому числі тренуванні українських підрозділів. У передвиборчих програмах партій — учасниць Коаліційної угоди прямо або опосередковано прописано курс на зміцнення відносин зі США та входження України до євроатлантичного простору (БППС, «Народний фронт», «Батьківщина»). У виступах політиків та документах партій можна простежити чітку орієнтацію на інтеграцію до Північноатлантичного Альянсу (РПОЛ, «Самопоміч»). Виключенням серед парламентських партій є «Опозиційний блок», який стоїть на засадах збереження позаблокового статусу України. Водночас прояви асиметрії наших двосторонніх відносин полягають у тому, що ініціатива формування порядку денного загалом належить Вашингтону. У 2015 році українські високопосадовці не висували ініціатив, які могли б суперечити баченню США. Водночас поступ реформ в Україні не дає підстав вважати, що українська влада з повною відповідальністю розглядає американські заклики до внутрішніх змін.

Інституційна співпраця

Протягом 2015 року чітко простежується зміщення акцентів у визначенні пріоритетів взаємовідносин. На самому початку року на передній план для України вийшли питання набуття статусу особливого союзника США поза НАТО та отримання летальної зброї. І якщо щодо останнього була певна визначеність у зв'язку із ухваленням в США законів S2828 та HR5859, щодо першого велися дискусії, зокрема у комітеті із закордонних справ Верховної Ради України та Міністерстві закордонних справ. Під кінець року фокус уваги змістився до питання внутрішнього розвитку України, виникли значні критичні зауваження з боку США. Очільники української влади П. Порошенко, А. Яценюк та В. Гройсман виступили із спільною заявою, в якій підкреслили спільне бачення пріоритетів розвитку. Показово, що питання зміцнення відносин зі США стало для них, напевно, одним з найбільш консолідуючих факторів. Проголошені цілі — продовження співпраці з МВФ, здійснення антикорупційної та конституційної реформ, термінове ухвалення змін до Податкового кодексу та бюджету на 2016 рік — відповідають терміновим заходам, яких очікують від України США.

Стратегічне бачення

Відносини зі США були закріплені в якості зовнішньополітичного пріоритету в низці основоположних документів щодо поточного розвитку України — Стратегії національної безпеки, Воєнній доктрині та у вигляді проголошення курсу на євроатлантичну інтеграцію у Коаліційній угоді і Програмі діяльності Кабінету Міністрів України. Кумулятивна оцінка відносин із США, зазначена в цих документах, може бути представлена як постійний рух на поглиблення партнерства на основі «Хартії Україна — США про стратегічне партнерство» від 19 грудня 2008 року. У Воєнній доктрині зазначається, що в умовах збройного конфлікту на сході «Україна може розраховувати насамперед на власні сили та підтримку США, держав — членів ЄС і НАТО». У нинішній редакції Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» співробітництво зі США прямо не згадується (як і в Законі «Про основи національної безпеки України»), однак у ньому чітко прописане прагнення проводити реформування в Україні відповідно до вимог Північноатлантичного Альянсу.

Діяльність

Продовження конфлікту на сході України та необхідність проведення нагальних перетворень в Україні у стислі терміни обумовлювало у 2015 році інтенсивну комунікацію на рівні президентів України та США, віце-президента США, а також постійний діалог між міністрами закордонних справ. У вересні на полях Генеральної Асамблеї ООН відбулася зустріч президентів П. Порошенка та Б. Обами, в липні з робочим візитом у США перебував прем'єр-міністр А. Яценюк, де мав змогу переговорити з президентом Б. Обамою, віце-президентом Дж. Байденом та іншими високопосадовцями США. Паралельно відбувався інтенсивний діалог у телефонному режимі між президентом України та віце-президентом США Дж. Байденом, активно розвивалися контакти на міжвідомчому рівні, зокрема між зовнішньополітичними відомствами двох країн. У лютому до України прибув держсекретар США Дж. Керрі, в травні відбулася його зустріч з міністром закордонних справ України П. Клімкіним у рамках міністерських заходів НАТО в Анталії. Посада українського посла у Вашингтоні залишалася незайнятою до середини року. Американський посол в Україні Дж. Пастт, навпаки, розгорнув надзвичайно активну роботу з українською владою. І президент, і прем'єр-міністр України протягом року постійно контактували з ним, що дає підстави стверджувати про координацію як зовнішньополітичних, так і внутрішньополітичних дій.

Результати

Якщо 2014 рік означав у зовнішньополітичній сфері вихід України із міжнародної ізоляції, яка утворилася в останні роки президентства В. Януковича, а також відмову від одвічної дихотомії на користь європейської та євроатлантичної інтеграції, то 2015 рік став роком адаптації зовнішньополітичних цілей до умов

конфлікту на сході країни. Залучення підтримки США, яка була особливо відчутною в тому, що стосується надання фінансової та експертної допомоги, воєнного обладнання та всебічного сприяння на міжнародній арені, стало провідним фактором у цьому процесі. Обсяги цієї підтримки дають підстави вважати США основним стратегічним партнером України. Особливо слід відзначити розширення секторальних санкцій з боку США щодо Росії, передбачену в бюджеті США та 2016 рік фінансову допомогу Україні (658 млн дол. США, з них 300 млн дол. — на потреби військового характеру). Безпрецедентною можна вважати зміну внутрішніх правил МВФ щодо кредитування, яка стала можливою також за підтримки Вашингтона. Президент Б. Обама та інші американські високопосадовці не забували підкреслювати, що розглядають ситуації в Україні та в Сирії як окремі, не пов'язані між собою питання, отже, не може бути мови про поступки в українському питанні задля залучення Росії до активної боротьби проти Ісламської держави.

Минулого року Україна уклала зі США низку важливих угод: про допомогу в галузі правоохоронної діяльності та кримінальної юстиції, гарантії запозичення, повітряні перевезення, удосконалення прикордонної служби. Спільні військові навчання відбувалися у Львівській області та Чорному морі.

Водночас не справдилися сподівання українського політикуму стосовно залучення США до переговорного формату щодо розв'язання конфлікту на Донбасі, надання Україні летальної зброї. Посилилися тенденції незадоволення в США ходом внутрішніх українських реформ, з'явилися попередження, що надання подальшої допомоги буде обумовлене внутрішніми перетвореннями в Україні. Товарообіг між Україною та США за 10 місяців 2015 року впав на 19,1% порівняно з аналогічним періодом 2014 року і склав 1487 млн дол. США, при цьому відбулося падіння як експорту українських товарів у США — на 3,6%, так і імпорту зі США — на 30,7%. За даними посла України у США В. Чалого, у двосторонній торгівлі не реалізуються позиції по торговельним преференціям, тривають 9 антидемпінгових процесів. За обсягом прямих інвестицій, залучених в економіку України, США посідають 12-те місце (залучено 705 млн дол. США, що становить 1,6% усіх прямих іноземних інвестицій в Україну). Проведення Українсько-американського бізнес-форуму у Вашингтоні було покликане закласти підвалини для покращення інвестиційної привабливості України та сприяння розвитку торговельно-економічних відносин. Наскільки результативно — стане зрозумілим вже наступного року.

ТУРЕЧЧИНА

В-

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	3
Стратегічне бачення	3
Діяльність	4
Результати	4

2015 рік заклав підвалини для інтенсифікації українсько-турецьких відносин у вигляді переговорів щодо можливостей укладення Угоди про зону вільної торгівлі, співпраці у сфері регіональної безпеки та енергетики тощо. Його можна розглядати як запізнілий підготовчий етап до задекларованого стратегічного партнерства з Туреччиною. Водночас стримуючими факторами залишалися неузгодженість позицій країн щодо майбутнього регіональної системи безпеки, співпраці з Росією та енергетичної безпеки.

Політичний інтерес/залученість

Контент-аналіз програм політичних партій, представлених у Верховній Раді України (ВРУ) VIII скликання, Коаліційної угоди, заяв глави уряду та ВРУ, Президента України тощо свідчить, що питання співпраці з Туреччиною не фігурує як окремий пріоритет у політичному дискурсі країни. Зовнішньополітична проблематика здебільшого стосується європейського вибору України, аспектів асоціації з ЄС, конфронтації з Росією тощо.

Найчастіше Туреччина опосередковано згадується в контексті порушення Росією балансу сил в Чорноморському регіоні та необхідності пошуку партнерів для його відновлення, співпраці з країнами НАТО для досягнення взаємної сумісності збройних сил, необхідності залучення інвестицій в оборонно-промисловий комплекс (ОПК), пошуку шляхів диверсифікації енергопостачання тощо. Слід відмітити, що ситуація дещо змінилась наприкінці 2015 - на початку 2016 рр. як наслідок погіршення російсько-турецьких відносин, коли в українському політичному істеблішменті виникла хвиля інтересу до Туреччини як потенційного партнера для протидії російській агресії.

Інституційна співпраця

У рамках переговорів щодо підписання договору про зону вільної торгівлі (ЗВТ) з Туреччиною спостерігається координація діяльності кількох інституцій, наприклад Міністерства економічного розвитку і торгівлі та Міністерства аграрної політики та продовольства, оскільки чутливим питанням, яке гальмувало переговори, є застосування Туреччиною високих мит на сільськогосподарську продукцію. Представники Міністерства інформаційної політики та Міністерства оборони обговорювали з посольством Турецької Республіки можливість співпраці у сфері боротьби проти російської дезінформації. Але прикладів системної співпраці та міжінституційної координації, на нашу думку, небагато.

Стратегічне бачення

Стратегічне партнерство з Туреччиною здебільшого залишається на рівні дипломатичної риторики, до якої звертаються під час офіційних зустрічей. Питання співпраці з Туреччиною у стратегічних документах окреслені в загальних рисах.

Туреччина не згадується окремо, хоча зазначені в цих документах пріоритети збігаються з головними напрямками українсько-турецької співпраці. Наприклад, Воєнна доктрина України наголошує на необхідності військово-технічної співпраці зі стратегічними партнерами, зокрема країнами — членами НАТО. Стратегія національної безпеки виокремлює безпеку в Чорному морі та використання таких регіональних форматів як Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) в якості пріоритету. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» пріоритетними називає програму енергонезалежності та реформу системи національної безпеки і оборони. В Аналітичній доповіді до Послання Президента до ВРУ в частині «Взаємодія з ключовими союзниками і партнерами» Туреччина не згадується. В іншій частині доповіді вона названа «важливим регіональним партнером», визнається «особливий» характер її відносин з Росією. Найбільш конкретною є Програма діяльності Кабінету Міністрів, яка виокремлює завдання проведення переговорів щодо дозволу на проходження танкерів зі скрапленим природним газом (СПГ) через Босфор, а також підписання угод про створення ЗВТ з декількома країнами, включаючи Туреччину.

Діяльність

Відбулась низка важливих зустрічей, зокрема перша офіційна зустріч Президента України П. Порошенка та Президента Туреччини Р.Т.Ердогана у березні 2015 року в рамках Четвертого засідання Стратегічної ради високого рівня між Турецькою Республікою та Україною у Києві, попереднє засідання якої у 2014 році було скасовано Україною через події на сході країни. На цій зустрічі, окрім підтримки територіальної цілісності України, було підкреслено «значний потенціал Туреччини у сприянні стабілізації ситуації в Україні» та відзначена перспективність залучення турецьких будівельних компаній до реконструкції зруйнованих регіонів України.

Крім того, позитивним є відновлення переговорів щодо укладання Угоди про зону вільної торгівлі між Турецькою Республікою та Україною, що має сприяти розвитку взаємної торгівлі та інвестицій. Обговорювалося питання співпраці щодо розвитку транспортного коридору вантажних перевезень від Балтійського до Чорного моря. Сторони домовилися продовжити підготовчі роботи з реалізації спільних проєктів в авіаційній галузі, зокрема щодо спільного виробництва двигунів для літаків та повітряних засобів. Першочерговим завданням визнана співпраця в галузі систем запуску космічних супутників. У галузі енергетики сторони домовилися співпрацювати в сферах будівництва підземних газосховищ, атомної енергетики, альтернативних джерел енергії, енергоощадних технологій тощо. Було досягнуто домовленостей щодо поглиблення військово-технічної співпраці (в рамках візиту делегації Ради національної безпеки і оборони та представників підприємств ОПК України до Анкари в квітні 2015 року). У 2015 році продовжилася співпраця українських та турецьких ВМС у рамках багатонаціональних навчань.

Об'єднуючою ланкою у двосторонніх відносинах стала проблема кримських татар, яким Туреччина традиційно надає підтримку. Зокрема, неофіційна делегація ту-

рецьких учених та експертів відвідала Крим для з'ясування ситуації на окупованому півострові. Важливим символічним актом стала офіційна підтримка з боку України другого засідання Всесвітнього конгресу кримських татар, яке відбулося в серпні 2015 року, та відвідини Анкари міністром закордонних справ П. Клімкіним.

Результати

2015 рік був випробувальним для відносин між Україною і Турецькою Республікою. Інтенсифікувався політичний діалог з актуальних безпекових та економічних питань, відбулася низка зустрічей на найвищому рівні, відновилися переговори щодо підписання договору про ЗВТ тощо. З іншого боку, залишались об'єктивні передумови для гальмування співпраці, серед яких можна виокремити військовий конфлікт на сході України та анексію Криму, що призвело до падіння товарообігу між країнами і об'єму інвестицій в українську економіку.

Загалом 2015 рік можна зі стриманим оптимізмом охарактеризувати як такий, що акумулював певний потенціал, який може бути реалізовано в разі ефективних дій української дипломатії. Турецька влада займає принципову позицію: наголошує на невизнанні анексії Криму та засудженні дій т.зв. кримської влади проти активістів кримськотатарського руху. Туреччина надає гуманітарну допомогу на потреби внутрішньо переміщених осіб та залишається одним із найбільших міжнародних донорів технічної допомоги Україні.

Водночас до різкого погіршення російсько-турецьких відносин наприкінці 2015 року Україні доводилося миритися з традиційно російськоцентричним підходом турецької влади до регіону та поглибленням економічної взаємодії між цими країнами, зокрема в енергетичній сфері. Незважаючи на офіційну риторичку, енергетичні політики України та Турецької Республіки не є скоординованими. Про це свідчить той факт, що Туреччина продовжувала вивчати можливості прокладання з Росією «Турецького потоку», який має переорієнтувати транзит російського газу з території України, так само, як раніше підтримувала вже скасований «Південний потік». Залишається також невирішеним питання пропуску танкерів з СПГ через Босфор для запланованого СПГ-терміналу під Одесою.

В умовах економічної рецесії показники двосторонньої торгівлі залишаються скромними, товарообіг скоротився (близько 5 млрд дол. США) та не відповідає задекларованим на початку 2000-х років орієнтирам (10 млрд дол. США до 2010 року). У зв'язку з масштабними санкціями, введеними Росією проти Туреччини після листопадового інциденту, обговорюються можливості збільшення експорту української сільськогосподарської продукції. Викликає занепокоєння той факт, що українська влада реактивно шукає шляхи заміщення Росії на турецькому ринку, замість того, щоб виходити з конкурентоспроможними пропозиціями незалежно від кон'юнктури у відносинах між Москвою та Анкарою. Запізнілою виглядає ініціатива уряду України щодо ідеї співпраці з Туреччиною в сфері інформаційної безпеки і протидії російській пропаганді, висунута як реакція на російсько-турецькі протиріччя.

ФРАНЦІЯ

V+

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	5
Стратегічне бачення	3
Діяльність	5
Результати	4

2015 рік став роком прориву у французько-українських відносинах: різко зросла як кількість, так і якість контактів, сформувалися нові напрями співробітництва. Проте кризовий характер цього посилення та відмінність стратегічних цілей двох держав надають співпраці нестабільного характеру, що стало очевидним після паризьких терактів 13 листопада. Основним завданням залишається пошук стратегічної рамки сумісності інтересів, посилення економічної та інформаційної складових двосторонніх відносин.

Політичний інтерес/залученість

Політичний інтерес до відносин з Францією у 2015 році залишався високим з огляду на ключову роль Франції у Нормандському форматі, досягненні та імплементації Мінських домовленостей. Практично всі політичні сили висловлювалися про важливу роль Франції в контексті Мінського процесу (наприклад, вдячність за санкції/рішення не продавати «Містралі», критика тиску щодо змін до Конституції України чи візиту французьких депутатів до Криму). Більшість політичних гравців висловили офіційні співчуття у зв'язку з паризькими терактами січня і листопада 2015 року.

Водночас більшість таких заяв і коментарів мала реактивний характер, а офіційні позиції щодо відносин з Францією не формулювалися ні в політичних/передвиборчих програмах, ні в Коаліційній угоді поза широкою рамкою курсу на євроінтеграцію. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента до Верховної Ради України відзначає важливу роль Франції, однак дещо поспішає з оцінкою «переосмислення традиційних уподобань французької зовнішньої політики».

Інституційна співпраця

У 2015 році співпраця та контакти з Францією розвивалися на всіх рівнях, значних суперечностей чи критичних неузгодженостей між інституціями помічено не було. Так, після квітневого візиту до Парижа Президента відбувся травневий робочий візит Прем'єр-міністра, під час якого більш детально розроблялися питання, окреслені в спільній Декларації президентів від 22 квітня, а також візити галузевих міністрів (аграрної політики, економіки тощо). Парламентські групи дружби взаємодіяли з посольством Франції в Україні з питань ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (УА) та використання французького досвіду політики децентралізації; активно співпрацювали посольство і організації діаспори (спільні заходи, комеморації, культурні та волонтерські ініціативи). Було реанімовано старі інституції (відроджено Змішану Українсько-Французьку міжурядову комісію з економічного співробітництва, початок роботи якої заплановано на першу половину 2016 року) та створено нові (Франко-український університетський форум, червень 2015 року). У контексті Мінського процесу тісно співпрацювали Адміністрація Президента, Міністерство закордонних справ та українська частина Тристоронньої контактної групи.

Стратегічне бачення

Загальні стратегічні документи (Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України) не розглядають окремо двосторонніх відносин України з Францією.

Однак більшою проблемою є відсутність базового двостороннього договору та короткострокове і тактичне планування двосторонніх стосунків загалом: з 2005 року регулярно підписувалися дворічні дорожні карти. Під час візиту Президента П. Порошенка до Парижа 22 квітня 2015 року була прийнята Декларація глав держав, яка також проголошувалася дорожньою картою співробітництва на найближчі місяці. Вона окреслила перелік пріоритетних сфер двостороннього інтересу політичних, економічних взаємин (сільське господарство, ядерна енергетика, енергоефективність), співпраці в галузях освіти, культури та спорту, сприяння процесу реформ (децентралізація, приватизація) тощо.

Водночас така дорожня карта у формі декларації хоча й проголошує амбітний початок суттєвої інтенсифікації двосторонніх відносин, однак не заміняє собою стратегії, тож загрожує швидким відкатом у разі зміни політичної кон'юнктури. Факторами такої зміни можуть бути пріоритетизація співпраці Франції з Росією у вирішенні сирійського конфлікту після терактів у Парижі 13 листопада 2015 року та хиткі позиції правлячої політичної сили за рік до президентських виборів 2017 року.

Діяльність

Діяльність у 2015 році була доволі активною і мала дві взаємопов'язані складові — участь Франції в переговорах Нормандського формату та паралельний розвиток двосторонніх взаємин у напрямках, окреслених Декларацією президентів від 22 квітня.

Таким чином, інтенсивність зустрічей та ініціатив була безпрецедентно великою і заслуговує на високу оцінку: офіційний візит Президента (у квітні 2015 року) і робочий Прем'єр-міністра (у травні 2015 року), зустріч із представниками французьких ділових кіл (MEDEF) щодо реформ та інвестиційних перспектив України міністрів економіки та сільського господарства (22 червня 2015 року). У травні-червні 2015 року Францію відвідало кілька парламентських делегацій (сприяння ратифікації УА, зустрічі з медіа та експертами, участь у сенатських дебатах тощо). З Франції до України приїжджали голова групи дружби Франція — Україна сенату Е. Морей, делегація сенаторів (обмін досвідом з питань територіальної реформи, червень 2015 року), міністр з питань зовнішньої торгівлі М. Фекль (економічна політика, підготовка до інвестиційного форуму, липень 2015 року).

За безпосередньої участі президентів у контексті Нормандського формату та Мінського процесу в 2015 році проводилися переговори в Києві 5 лютого, у Мінську 12 лютого та в Парижі 2 жовтня; президенти зустрічалися в Аахені 14 травня та під час Великого республіканського маршу в Парижі 11 січня. Міністри закордонних справ зустрічалися 24 лютого, 8 квітня та 23 червня в Парижі. Активно проявило себе посольство України у Франції: багато виступів у французьких ЗМІ, активність у соціальних мережах, точкова нейтралізація впливів російської пропаганди, проактивна діяльність за межами Парижа для більшого охоплення аудиторії (Клермон-Ферран, Марсель, Екс-ан-Прованс та Ліон, 29 жовтня — 2 листопада).

Разом з тим, після терористичних актів у листопаді 2015 року та орієнтації Франції на співпрацю з Росією в рамках вирішення проблеми Сирії, динаміка двосторонніх відносин занепала: було перенесено Інвестиційний форум, а участь П. Порошенка в Конференції ООН зі зміни клімату COP 21 29-30 листопада 2015 року не передбачала двосторонніх контактів. Запрошення здійснити офіційний візит до Києва, надіслане Ф. Олланду, було прийняте, однак дата поки невизначена.

Результати

Одним з позитивних результатів, досягнутих в тому числі і за рахунок двосторонніх взаємин, можна вважати ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та (7 травня — Сенат, 29 червня — Національні збори). Наслідком політичних консультацій та домовленостей є усунення небезпеки щодо передачі «Містралів» Росії. За безпосередньої участі Франції підписані та впроваджуються Мінські домовленості від 12 лютого 2015 року, інтенсифіковано та деталізовано напрями економічного, наукового співробітництва, налагоджено співпрацю щодо реформ. Отримано згоду щодо проведення інвестиційного форуму та відновлення діяльності Змішаної комісії, що мало би дати поштовх наразі мінімальній економічній співпраці (Україна для Франції, за даними 2014 року, 67-й експортер та 54-й імпортер, і ці показники продовжують зменшуватися у зв'язку з економічною кризою та занепадом сировинних ринків). Деякі невдачі 2015 року пояснюються різними стратегічними пріоритетами, браком взаємних знань та повільним темпом реформування: не вдалося переконати Францію в необхідності направлення на Донбас миротворців, надання військової допомоги та зміни позиції щодо інтеграції України в НАТО та ЄС. Зберігається різниця і в інтерпретації послідовності виконання Мінських домовленостей: Франція здійснює постійний тиск на Україну в питанні внесення змін до Конституції та проведення виборів на непідконтрольних територіях (скандал навколо «плану Мореля») безвідносно до безпекової ситуації. Попри намагання, інформаційна політика України у Франції залишається слабкою через брак ресурсів.

ВИШЕГРАДСЬКА ГРУПА

В

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	4
Діяльність	4
Результати	4

2015 рік показав, що Україна і країни Вишеградської групи (В-4) зацікавлені в подальшому розвитку взаємовідносин. Про це свідчать і інституційна співпраця між Україною і цими державами в усіх сферах суспільного життя, яка вже оформлена нормативно-правовою базою, і конкретні приклади співпраці в регіоні. Країни В-4 демонструють зацікавленість у наданні допомоги в реформуванні різних сфер української держави, проте іноді складається враження, що Україна нехтує своїми інтересами, залишаючи їх дотримання на розсуд своїх західних партнерів.

Політичний інтерес/залученість

Успіхи країн Вишеградської групи (В-4) на шляху їх євроінтеграції є беззаперечним орієнтиром на такому ж шляху України. Це визнають всі проєвропейські українські політики. Хоча в політичних та передвиборчих програмах конкретні назви країн вживають не всі політичні сили, у виступах та інтерв'ю українські політики щодо бажаного для України рівня економічного та соціального розвитку беруть за зразок наших західних сусідів, що входять до В-4, найчастіше Польщу. Найбільш активно про країни Вишеградської групи згадує П. Порошенко: на необхідності використання їхнього успішного досвіду він наголошує у передвиборчій програмі у 2014 році. Неодноразово згадуються країни В-4 і в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році» та в інтерв'ю Президента засобом масової інформації. Більше того, Президент декларує наміри України в перспективі приєднатися до Вишеградської групи.

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця державних органів України щодо відносин з країнами В-4 має дуже високий рівень, оскільки повністю узгоджується з євроінтеграційним курсом України. Проте існують певні проблеми співпраці між різними відомствами, і це має негативний вплив на реалізацію зовнішньої політики України щодо групи В-4, але це проблеми діяльності державних органів узагалі, які потребують глибокого реформування.

Одним з прикладів міжінституційної співпраці може бути організація зустрічі 20 квітня 2015 року на рівні заступників міністрів країн В-4 в м. Чернігів з метою обговорення реформи місцевого самоврядування. Однак до негативів можна віднести, що попередньо запланована друга зустріч В-4 у м. Івано-Франківськ, присвячена питанням енергоефективності, не відбулася саме через недостатню інституційну співпрацю державних органів України. Негативне значення мала відсутність вищих українських посадовців на ювілейному безпековому форумі GLOBSEC-2015 (м. Братислава, 19-21 червня 2015 року). А проведена 12 жовтня 2015 року зустріч з представниками В-4 відбулася за участі керівництва Комітету у закордонних справах ВРУ, але чомусь без участі представників державних виконавчих органів.

Стратегічне бачення

В офіційних документах стратегічного характеру країни Вишеградської групи згадуються у зв'язку з різними важливими для України галузями, перш за все оборонною та безпековою, а також енергетичною та соціальною. Так, у Стратегії національної безпеки України від 06.05.2015 наголошено, що для забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері на субрегіональному рівні Україна продовжуватиме співробітництво з країнами В-4, а для забезпечення економічної безпеки необхідно наблизити українські соціальні стандарти до рівня держав Центральної та Східної Європи. Ще однією стратегічно важливою галуззю співробітництва є енергетика. Так, у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» та Енергетичній стратегії – 2035 вказується на необхідність інтеграції енергосистем України в Європейську мережу системних операторів передачі газу (ENTSOG), до якої входять наші безпосередні сусіди з країни В-4.

Діяльність

Зовнішня політика щодо країн Вишеградської групи провадиться на всіх рівнях і в різних форматах. Переважає формат інтенсивних двохсторонніх відносин, значна робота із забезпечення якого виконується українськими посольствами у столицях країн В-4. Упродовж 2015 року відбулася значна кількість зустрічей вищих посадових осіб нашої держави з посадовцями країн В-4. Крім цього, були телефонні розмови на вищому рівні, двосторонні консультації та контакти.

Проведено низку заходів у форматі В-4+, найважливішими з яких стали такі: 15 травня 2015 року міністр закордонних справ України П. Клімкін узяв участь у засіданні міністрів закордонних справ у форматі «В-4 + СхП»; 16-17 червня 2015 року відбулася зустріч державних секретарів з питань регіонального розвитку у форматі «В-4 + 4» (Словаччина, Чехія, Польща, Угорщина, Болгарія, Румунія, Сербія та Україна); 18-19 червня 2015 року начальник Генштабу Міністерства оборони України В. Муженко взяв участь у засіданні начальників генеральних штабів у форматі «В4 + Україна»; 22 червня 2015 року відбулася зустріч міністрів, відповідальних за питання молодіжної політики, у форматі «В-4 + СхП».

У Верховній Раді України у лютому 2015 року створено депутатські групи з міжнародних зв'язків з кожною з країн В-4, також діє Міжпарламентська асамблея України та Республіки Польщі, до якої входять по 21 представнику від кожної з країн. Відбуваються поїздки депутатів до наших партнерів з країн В-4. Так, у травні 2015 року українська парламентська делегація відвідала м. Прагу з метою сприяти рафікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Палагою депутатів Парламенту Чеської Республіки. Однак уся інтенсивність контактів не виключає і серйозних недоліків у діяльності. Прикладом може слугувати відсутність посла України в Угорщині, якого не можуть призначити з червня 2014 року.

Результати

Зовнішня політика України щодо країн Вишеградської групи у 2015 році була результативною. Країни В-4, попри величезний тиск з боку Росії та проросійських лобі всередині самих країн, залишаються основними політичними та економічними (особливо енергетичними) партнерами України. Залежність України від російського газу скоротилася завдяки реверсу газу з Словаччини, Угорщини та Польщі. Євроінтеграційні зусилля України повністю підтримуються країнами В-4. У 2015 році остання з країн В-4 — Чехія — завершила процес ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

У квітні та травні 2015 року відбулися бізнес-форуми «Ukraine: Just Business» у Чехії та Угорщині. 14-15 травня 2015 року відбувся Перший Українсько-словацький форум у Києві. 10 вересня 2015 року підписано два українсько-словацькі двосторонні меморандуми: про співробітництво у сферах енергоефективності, енергозбереження та відновлюваної енергетики і про співробітництво у сфері фізичного виховання та спорту.

Країни В-4 надали значну гуманітарну допомогу Україні, здійснюється лікування поранених українських бійців, а також оздоровлення дітей, постраждалих від бойових дій на сході України, за рахунок приймаючих країн.

Серед негативних результатів: товарообіг між Україною та країнами В-4 має тенденцію до скорочення (дані за січень-вересень 2015 року вказують на 30% падіння товарообігу). Невирішеними залишаються питання етнополітичного характеру (русинський рух та рух щодо автономного статусу угорців у Закарпатті). Також викликає занепокоєння те, що країни В-4 зацікавлені у забезпеченні стабільності та безпеки в Україні іноді більше, ніж українські урядовці та політики. Більшість ініціатив надходить від наших партнерів і реалізується за їхньої фінансової допомоги, а Україна виступає в ролі отримувача і не продукує якісно нових ідей.

ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЕНЕРГЕТИЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО

C+

Політичний інтерес/залученість	3
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	4
Діяльність	4
Результати	3

2015 рік відзначився суттєвою інтенсифікацією співпраці між Енергетичним Співтовариством та українськими органами влади, перш за все Міністерством енергетики та вугільної промисловості України, в розрізі напрацювання і погодження законопроектів та нормативно-правових актів з реформування енергетичного сектора.

Політичний інтерес/залученість

Енергетичний сектор традиційно перебуває у сфері інтересів усіх політичних партій в Україні. При цьому акцент робиться на потребах реформувати енергетичний сектор і загальному напрямі руху до єдиного європейського ринку. Енергетичне Співтовариство вказується як інституційний партнер в Коаліційній угоді, яка також містить достатньо чіткий перелік зобов'язань та очікуваних результатів.

Необхідно відзначити, що Енергетичне Співтовариство є вузькоспеціалізованою інституцією, тому відсутність інформації про нього в програмах партій, несистемні згадки у виступах та інтерв'ю політиків не слід трактувати як відсутність політичного інтересу. Безперечно, у перспективі потрібно підвищувати інформованість вітчизняних політиків про Енергетичне Співтовариство як формат співпраці України з країнами-учасниками, а також загальний рівень знань про специфіку європейської енергетичної політики.

Інтерес до роботи Енергетичного Співтовариства відзначається на рівні окремих депутатів Верховної Ради України, які, зокрема, працюють у парламентському комітеті з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки, а також урядових інституцій та окремих політиків, які мають відношення до енергетичного сектора чи бізнес у ньому.

Інституційна співпраця

Коаліційна угода визначила базові підходи до співпраці з Енергетичним Співтовариством у контексті приведення українського законодавства у відповідність з європейським правовим полем.

Інституційна співпраця розвивається насамперед на рівні Міністерства енергетики та вугільної промисловості, безпосередньо відповідального за розробку законопроектів та нормативно-правових актів для реформування енергетичного сектора. Співпраця представлена на рівні участі міністра енергетики у засіданнях Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства, участі заступників міністра та керівників департаментів у робочих нарадах Секретаріату Енергетичного Співтовариства, візитів в Україну керівника Секретаріату Енергетичного Співтовариства та профільних експертів.

До співпраці також залучають Державне агентство енергоефективності та енергозбереження України, Міністерство фінансів України, Міністерство закордонних справ України та Міністерство регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України.

Українські державні інституції потребують більшого узгодження між собою заasad співпраці з Енергетичним Співтовариством, якій перешкоджає давня проблема — слабкість координації співпраці.

Стратегічне бачення

Енергетичне Співтовариство є проміжною ланкою для взаємодії між ЄС та окремими країнами-партнерами в енергетичній сфері на середньостроковий період адаптації та інтеграції в спільний енергетичний ринок. Україна підписала Договір про заснування Енергетичного Співтовариства і має досить чітко структурований план дій щодо співпраці за визначеними напрямками та з відповідними часовими рамками.

Основні зовнішньополітичні документи України не вказують прямо Енергетичне Співтовариство як партнера в енергетичному секторі, політиці та безпеці, але містять чіткі посилання на характер взаємодії та інтеграції, підходи до адаптації європейського енергетичного законодавства, розвитку партнерства та перелік загроз.

Діяльність

Протягом 2015 року відбувалася досить інтенсивна співпраця з Енергетичним Співтовариством, розпочата ще у 2014 році в рамках головування України в цій організації. Серед іншого, міністр енергетики України взяв участь у 13-му засіданні Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства, заступники міністра енергетики та начальник Управління європейської інтеграції — у низці нарад та зустрічей з представниками Секретаріату Енергетичного Співтовариства в м. Києві та м. Відень.

Інтенсивна співпраця відбувалася на рівні структурних підрозділів Міненерговугілля та Секретаріату Енергетичного співтовариства в питаннях напрацювання проектів законів про ринок електроенергії та національного регулятора в сфері енергетики, у рамках якої проводилися робочі зустрічі, у тому числі з незалежними експертами.

Також проведено роботу з напрацювання нормативно-правових та підзаконних актів з питань підвищення енергоефективності, обліку енергоресурсів та енергетичної статистики, покращення екологічних стандартів та впорядкування роботи з виконання інших зобов'язань.

Результати

Співпраця Енергетичного Співтовариства та України охоплює значну кількість сфер. У 2015 році найбільший прогрес було досягнуто в питанні реформування газового ринку. Крім того, проведено велику роботу з підготовки нормативно-правових актів щодо ринку електроенергії, національного регулятора в сфері енергетики, підвищення енергоефективності, дотримання вимог екологічної безпеки, соціальних питань тощо.

З іншого боку, посередній прогрес у реформуванні енергетичного сектора, зокрема у сферах боротьби з монополіями, захисту інвестицій, покращення умов ведення бізнесу, впровадження підзаконних актів, регламентів, не дало змоги розширити двосторонню співпрацю в частині реалізації спільних проектів із сусідніми країнами. Смерть польського бізнесмена Яна Кульчика зупинила переговори про розширення експорту української електроенергії в ЄС; падіння цін на природний газ та затримки із запуском функціонального ринку загальмували реалізацію проекту з'єднувального газопроводу з Польщею для отримання доступу до скрапленого газу; половинчастість підходу до енергоефективності обмежила можливість отримати фінансову та технічну допомогу для запуску проектів з модернізації житлово-комунального господарства.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

A-

Політичний інтерес/залученість	5
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	5
Діяльність	4
Результати	5

Амбіційний порядок денний відносин між ЄС та Україною у 2015 році був переважно реалізований. Фінансова підтримка України з боку ЄС поряд з режимом санкцій стосовно Росії дали змогу досягнути певної політичної стабілізації в країні. Проте повільний процес реалізації реформ, корупційні скандали викликають незадоволення з боку європейських структур та окремих країн-членів, що робить позитивні результати від підтримки ЄС у 2015 році значним політичним авансом.

Політичний інтерес/залученість

У своїй передвиборчій програмі нинішній глава держави П. Порошенко проголосив мету досягти до кінця терміну своїх повноважень необхідних політичних рішень з боку Європейського Союзу та розпочати переговори про повноцінне членство України в ЄС. Ця позиція відображена не лише в офіційних заявах, а й закріплена у щорічному Посланні Президента до Верховної Ради України (ВРУ).

Фактично всі політичні сили України, представлені у ВРУ VIII скликання, погоджуються: забезпечення європейської інтеграції України є ключовим пріоритетом української зовнішньої та внутрішньої політики, — що знайшло своє відображення в Коаліційній угоді. Згідно з офіційними заявами голови ВРУ, законодавча підтримка росту економіки і європейської інтеграції є пріоритетними завданнями діяльності українського парламенту. З метою оптимізації процесу імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (УА) на законодавчому рівні з лютого 2015 року створено Міжфракційне об'єднання «Єврооптимісти» у Верховній Раді.

Інституційна співпраця

Сфера європейської інтеграції є на сьогодні однією з найбільш інституційно забезпечених в Україні. Задля забезпечення реалізації завдань у цій сфері у 2014 році створено Урядовий офіс з питань європейської інтеграції у складі Секретаріату Кабінету Міністрів України. Упродовж 2014-2015 років затверджений формат взаємодії органів виконавчої влади у сфері європейської інтеграції, а також запроваджені посади заступників міністрів з питань європейської інтеграції. Було утворено робочі групи з виконання УА та забезпечення роботи підкомітетів асоціації, визначено порядок їх роботи. У липні 2015 Урядовий офіс почав виконувати функції секретаріату з української сторони спільних органів асоціації (Ради асоціації, Комітету асоціації, підкомітетів), що посилює його організаційну спроможність.

Реалізація частини реформ, які містяться в УА чи Порядку денному асоціації також розглядаються періодично на засіданнях Національної ради реформ при Президентові, яка має міжвідомчий характер і відкрита для громадськості.

У 2015 році тривала планомірна робота парламенту з адаптації законодавства в рамках прийнятих країною зобов'язань. Активною була робота комітету ВРУ з питань європейської інтеграції щодо приведення законопроектів уряду у відповід-

ність до права ЄС, положень УА. Однак зрив у жовтні 2015 року у Верховній Раді прийняття «безвізового» пакету законопроектів, необхідних для досягнення критеріїв другої фази виконання Плану дій щодо лібералізації Євросоюзом візового режиму для України, може свідчити про відсутність повного розуміння важливості цих питань представниками виконавчої та законодавчої влади.

У 2015 році не отримало практичної реалізації питання створення посади віце-прем'єр-міністра з питань європейської інтеграції, незважаючи на активну громадську кампанію з просування цієї ідеї. Неофіційно це пов'язувалося з блокуванням ініціативи керівництвом уряду, хоча, з іншого боку, ініціатива підтримувалася Адміністрацією Президента України.

Стратегічне бачення

Політика європейської інтеграції є чи не єдиним пріоритетом державного розвитку, закріпленим у всіх державних документах стратегічного спрямування, — Законі «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегії національної безпеки України, Воєнній доктрині України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020». Найважливішим двостороннім стратегічним документом сьогодні є Угода про асоціацію з ЄС. На її виконання Кабінетом Міністрів України затверджений важливий документ середньострокового характеру — План заходів з імплементації УА на 2014-2017 роки (від 17.09.2014). На виконання цього плану розроблені плани імплементації актів права ЄС. Окрім цього, 16.03.2015 Рада асоціації між Україною та ЄС схвалила оновлений Порядок денний асоціації.

Окремі стратегічні напрямки побудови відносин з ЄС отримали своє практичне наповнення в Плані заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» у 2015 році.

Діяльність

На внутрішньодержавному рівні реалізація євроінтеграційного курсу України була зосереджена переважно на імплементації положень УА та оцінюється достатньо високо. Було прийнято низку важливих законів на виконання положень УА, а також підписано та ратифіковано важливі міжнародні угоди (наприклад, угоди про участь України в програмі ЄС «Горизонт-2020» і «Креативна Європа» та ін.). 22 травня 2015 року на полях саміту Східного партнерства було підписано Меморандум про взаєморозуміння та Кредитну угоду щодо започаткування третьої програми макрофінансової допомоги ЄС на загальну суму до 1,8 млрд євро.

Упродовж 2015 року проведено саміт Україна — ЄС, зустріч у форматі міні-саміту, засідання Ради асоціації між Україною та ЄС, Парламентського комітету асоціації, Комітету асоціації, підкомітетів. У 2015 році відбулася низка офіційних та робочих візитів вищих посадових осіб України (Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України) для участі у засіданнях Єв-

ропейської Ради, а також значна кількість планових візитів українських високопосадовців до інституцій ЄС, як і візитів у відповідь (президент Європейської Ради, президент Європейського Парламенту, президент Європейської Комісії).

На початку 2015 року було ратифіковано угоду щодо статусу Консультативної місії Європейського Союзу з реформування сектора цивільної безпеки України (КМЕС в Україні), що була створена в 2014 році. З розширеними функціями місія активно долучилася до роботи з профільними міністерствами щодо реформування сектора правопорядку. Значна динаміка спостерігалася і в інших ключових сферах співробітництва між Україною та ЄС: у сфері юстиції, свободи та безпеки, галузевому та регіональному співробітництві, парламентському діалозі тощо.

Як уже відзначалося, неоднозначно можна оцінити діяльність органів виконавчої та законодавчої влади у виконанні вимог План дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України, що викликало низку негативних політичних заяв з боку ЄС і розмивало перспективи запровадження безвізового режиму.

Результати

Ключовим результатом 2015 року є початок з 1 січня 2016 року, незважаючи на тиск Росії щодо подальшого відтермінування, застосування положень УА в частині запровадження поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ). З листопада 2014 року до 31 грудня 2015 року з боку ЄС діяли автономні торговельні преференції для України, які справили незначний позитивний ефект на посилення українських експортних позицій. У 2015 році зберігався тренд зниження обсягів двосторонньої торгівлі між ЄС і Україною, попри той факт, що ЄС залишався головним торговим партнером для України (35% від загального обсягу торгівлі). Україна отримала в 2015 році 850 млн євро лише в рамках програм макрофінансової допомоги, поряд з іншими можливостями ЄС.

Наприкінці 2015 року Євросоюз втретє продовжив режим санкцій проти Росії, що можна вважати одним з найбільш критично важливих для України рішень, зважаючи на «активну роботу» Росії в окремих країнах ЄС. Європейська сторона активно долучалася до тристоронніх консультацій між Україною та Російською Федерацією в питаннях ЗВТ та енергетичної безпеки, що дало Україні змогу відстояти свою позицію та мінімізувати збитки.

Упродовж 2015 року спостерігалася позитивна динаміка процесу ратифікації Угоди про асоціацію державами — членами Євросоюзу. Станом на 31 грудня 2015 року її завершили 25 з 28 країн ЄС. Країни ЄС є учасниками Нормандського формату (з мандатом від ЄС), а також головними партнерами у формуванні Спеціальної спостережної місії ОБСЄ на Донбасі.

До значимих результатів належить оприлюднення Єврокомісією 18.12.2015 фінальної Доповіді про хід виконання Україною Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України.

ДЕРЖАВИ БАЛТІЇ

В

Політичний інтерес/залученість	3
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	3
Діяльність	5
Результати	5

У 2015 році зберігалась висока динаміка відносин між Україною та державами Балтії. Відбувся обмін візитами на високому рівні. Держави Балтії послідовно підтримували Україну на двосторонньому рівні та на майданчиках міжнародних організацій.

Політичний інтерес/залученість

У програмах парламентських політичних сил — «Блоку Петра Порошенка «Солідарність», Опозиційного блоку, «Народного фронту», Радикальної партії Олега Ляшка, Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина», партії «Відродження» — відносини з державами Балтії не згадуються. Немає безпосередніх згадок про держави Балтії чи Балтійський регіон загалом і в Коаліційній угоді. Бракує згадок про Балтійський регіон і у заявах лідерів парламентських фракцій.

В Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України у 2015 році про Балтійський регіон йдеться в контексті ініціативи України: у 2014 році в Україні розроблено проект міжурядової Угоди про розвиток міжнародного транспортного коридору «Балтійське море — Чорне море», який надіслано на узгодження до азербайджанської, білоруської, болгарської, грузинської, естонської, латвійської, литовської, молдовської, польської й турецької сторін. Також Литва, Латвія та Естонія вказуються як надійні союзники і партнери України, як держави, що надають Україні значну допомогу і підтримку.

Досить інтенсивною була співпраця з Латвією, Литвою та Естонією на рівні глав держав, урядів та парламентів. У ході численних взаємних візитів високопосадовців з держав Балтії до України і з України до держав Балтії сторони декларували спільне бачення майбутнього і спільне розуміння поточних викликів міжнародній системі. Заяви українських посадовців не містили суперечностей, свідчили про інтерес до розвитку відносин та співпраці з державами Балтії.

Іншими словами, попри брак інтересу до співпраці на рівні парламентських партій та лідерів фракцій, на рівні керівництва держави інтерес та залученість прослідковуються.

Інституційна співпраця

Досить високим є рівень інституційної співпраці при формуванні політики України щодо Балтійського регіону та розвитку відносин з державами Балтії. Зокрема, спостерігається ефективна взаємодія парламенту та Президента, МЗС, Міністерства економічного розвитку та торгівлі та Державного агентства резерву, Міністерства агропромислового комплексу, Міністерства інфраструктури, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства.

Належний рівень інституційної співпраці, зокрема, уможливив ефективну роботу Міжурядової українсько-литовської комісії з питань торгово-економічного та науково-технічного співробітництва у 2015 р.

Стратегічне бачення

Безпосередні згадки про держави Балтії та Балтійський регіон відсутні у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегії «Україна-2020», Енергетичній стратегії — 2035, однак у Стратегії національної безпеки України Балтійський регіон згадується, хоча й у ширшому контексті — серед актуальних загроз національній безпеці України вказана «тимчасова окупація території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя та дальші дії щодо дестабілізації обстановки у Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні». Головними тенденціями, що впливають на воєнно-політичну обстановку в регіоні довкола України, у Воєнній доктрині України визначені «активна дестабілізуюча зовнішня політика і політика безпеки Російської Федерації щодо сусідніх держав», що також стосується держав Балтії.

Діяльність

Не викликає нарікань діяльність посольств України в Латвії, Литві та Естонії. Посли України в цих державах досить ефективно співпрацюють з представниками української громади в країнах перебування, інформують громадськість про міжнародно-політичні позиції України.

2015 рік став роком, впродовж якого відбулася ціла низка візитів українських високопосадовців до держав Балтії та навпаки. Зокрема, у січні прем'єр-міністр Естонії Тааві Рийвас з робочим візитом відвідав Київ. У травні спікер українського парламенту взяв участь у Міжпарламентській асамблеї Верховної Ради України, Сейму Литви, Сенату і Сейму Польщі. У серпні у Києві був прем'єр-міністр Литви Альгірдас Буткявічюс. У жовтні Україну відвідав з офіційним візитом президент Латвії Раймондс Вейоніс (слід зауважити, що це був перший закордонний візит новообраного президента Латвії на цій посаді). У листопаді Прем'єр-міністр України відвідав з робочим візитом Латвію і взяв участь у зустрічі з прем'єр-міністрами держав Балтії. У грудні Президент України П. Порошенко з робочим візитом відвідав Вільнюс, де зустрівся з президентом Литви та главою Сейму цієї держави.

Посилюється співпраця у безпековій сфері. Зокрема, у лютому 2015 року П. Порошенко підписав закон України «Про ратифікацію угоди між Кабінетом Міністрів України, урядом Литовської Республіки та урядом Республіки Польща стосовно створення спільної військової частини». Налагоджується співпраця із забезпечення українських військових можливістью навчання англійської мови на курсах штабних офіцерів у Військовій академії Литви, міжнародних курсах інструкторів у Військовому училищі Литви. Крім того, планується консультація українських фахівців з питань створення кібернетичної системи оборони. Литовські військові

інструктори проводили бойову підготовку української мотопіхоти, а також штабного навчання персоналу. Інструктори з Литви також брали участь у навчаннях «Фіарлес Гардіан — 2015», які проходили з квітня до листопада 2015 року на Яворівському полігоні у Львівській області. У листопаді 2015 року в Литві відбулися багатонаціональні військові навчання «Кленова арка — 2015», в яких брали участь більше 250 військовослужбовців збройних сил Литви, Польщі та України.

Окрім того, у своїх заявах президенти країн Балтії підкреслюють, що під приводом боротьби з ІДІЛ Росія прагне вирватися з політичної ізоляції і змістити фокус уваги Заходу з України, тому балтійські лідери закликають міжнародне співтовариство бути пильним і не допустити, щоб Україна була забута.

У 2016 році Україна і Латвія проведуть засідання міждержавної торговельно-економічної комісії. На порядку денному, серед іншого, — підвищення спроможності транспортного проекту «Зубр». У жовтні 2015 року також підписано Меморандум про співробітництво в сільськогосподарському секторі, покликаний поглибити співпрацю двох країн.

Налагоджується парламентська співпраця між законодавчими органами України, країн Балтії, нордичних країн. Зокрема, у березні 2015 року Голова Верховної Ради України В. Гройсман провів зустріч з делегацією голів парламентів держав Північної Європи і Балтії, а у листопаді В. Гройсман повідомив, що на 2016 рік запланована зустріч керівників парламентів країн Балтії та північноєвропейських країн, яка відбудеться в Києві.

Окрім того, у грудні 2015 року керівники оборонних відомств України, Польщі, Литви, Естонії та Латвії підписали спільну заяву про співпрацю у військовій сфері. Документ передбачає спільну участь у заходах з підготовки військ, у військово-медичній сфері та військово-технічну співпрацю у двох- та багатосторонньому форматах, а також проведення спільних навчань.

Результати

За результатами роботи у 2015 році можна відзначити підтримку державами Балтії позицій України як на двосторонньому рівні так і на міжнародних майданчиках. Інтенсифікувалась безпекова та військова співпраця між державами Балтії та Україною. Балтійські держави послідовно та наполегливо підтримують Україну у її протистоянні з Російською Федерацією і наполягають на збереженні режиму санкцій щодо РФ, звільненні військовополонених, виконанні РФ своїх зобов'язань в рамках міжнародного права та Мінських домовленостей. Балтійські країни нададуть практичну допомогу Україні шляхом обміну досвідом щодо реалізації реформ у галузі регіональної політики, сільського господарства, боротьби з корупцією та освіти. У 2016 році очікується збереження динаміки міжнародно-політичної активності у відносинах між Україною та державами Балтії, її посилення у форматі Балтійської асамблеї та Північної ради. Відносини між державами перебувають на рівні стратегічного партнерства.

СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО

C+

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	3
Стратегічне бачення	3
Діяльність	3,5
Результати	4

Ключовими подіями у відносинах України з державами Східного партнерства варто вважати Ризький саміт Східного партнерства (травень 2015 року); поглиблення політичного діалогу з Молдовою та Грузією в контексті спільних євроінтеграційних цілей та питання безпеки в регіоні; інтенсифікацію політичної взаємодії з Білоруссю; досягнення принципових позицій щодо економічних відносин у контексті зони вільної торгівлі між Україною та ЄС і вихід на початок нової стадії діалогу з Азербайджаном.

Політичний інтерес/залученість

У 2015 році політика Східного партнерства (СхП) і відносини між учасниками цієї ініціативи почали набувати якісно нового, прикладного значення для України, насамперед у контексті початку імплементації частини Угоди про асоціацію України з ЄС (УА), підготовки до запровадження зони вільної торгівлі (ЗВТ) у 2016 році і завершальної стадії виконання плану дій з візової лібералізації. Водночас багатосторонній вимір СхП здебільшого не виокремлювався провідними політичними гравцями України як окрема сфера зовнішньої політики держави. Важливість двостороннього виміру відзначалася, зокрема, у щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України. Експертна доповідь до Послання вказує на необхідність диференціації в рамках СхП, зважаючи на якісні відмінності у темпах інтеграції України, Грузії та Молдови, з одного боку, та Білорусі, Вірменії і Азербайджану — з іншого. Окрім цього, поглиблення відносин з Молдовою та Грузією та зміцнення в такий спосіб нового «ядра» СхП визнається спільним інтересом у протидії агресивній політиці Росії в регіоні. Разом з тим у Коаліційній угоді, програмах партій — учасників коаліції і Програми діяльності Кабінету Міністрів на 2015 рік багатосторонній вимір СхП як пріоритет не фігурує, так само як і відносини з країнами — учасницями програми, хоча курс на інтеграцію та виконання УА покладені в основу діяльності коаліції та урядової політики. Найбільш важливою у стратегічному сенсі подією 2015 року став Ризький саміт СхП, де на офіційному рівні Президент України закликав до більшшої дієвості механізму СхП і стала очевидною потреба у більшій внутрішній гнучкості цієї ініціативи ЄС.

Інституційна співпраця

Консенсус щодо пріоритетності євроінтеграції як зовнішнього курсу та «дорожньої карти» для внутрішніх реформ офіційно транслюється на рівні ключових державних інститутів України: Адміністрації Президента, Кабінету Міністрів в цілому та Міністерства закордонних справ зокрема, Верховної Ради. Утім, реалізація державної політики в багатосторонньому вимірі СхП не має сталі системи координації та інституційно не оформлена. Основними формами реалізації політики України в регіоні СхП залишаються традиційні в багатосторонньому вимірі механізми: участь у самітах СхП (Ризький саміт, травень 2015 року), зустрічі міністрів закордонних справ (6-та зустріч відбулася у квітні 2015 року), а також тематичні платформи. Другою формою здійснення політики залишаються тра-

диційні двосторонні міждержавні відносини. Систематизація відносин з країнами СхП (особливо з Молдовою і Грузією), як і створення внутрішньої системи координації політики євроінтеграції загалом, залишаються вкрай актуальними завданнями.

Стратегічне бачення

У стратегічних документах увага надається передовсім курсу на євроінтеграцію загалом, без виокремлення СхП або політики України відносно інших учасників ініціативи. Така формула застосовується, зокрема, у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» та Стратегії національної безпеки України. У Военній доктрині України лишень Молдова та Білорусь побіжно згадуються в контексті збройної агресії Росії проти України і потенційних ризиків, пов'язаних з проблемою оформлення державного кордону. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» розглядає виконання Україною УА як інструмент внутрішніх трансформацій, але поглиблення відносин з учасницями СхП не включає. Відтак, регіон Східного Партнерства на рівні стратегічних документів залишається поза увагою, поступаючись місцем двостороннім відносинам України та ЄС як в межах СхП, так і поза ним.

Діяльність

Попри появу нових спільних викликів та інтересів як в рамках СхП, так і курсу на ЄС загалом, на двосторонньому рівні зв'язки між Україною, з одного боку, та Молдовою і Грузією — з іншого, у 2015 році розвивалися, утім не були системними. Найбільш потужним майданчиком для дипломатичних контактів стала багатостороння платформа, зокрема Ризький саміт. У рамках підготовки до нього відбулася тристороння міжпарламентська конференція, на якій асоційовані учасники СхП узгодили свої позиції. Саміт засвідчив наявність суттєвих розбіжностей у політичних позиціях потенційного «нового ядра» СхП, з одного боку, та країн «другого ешелону» ініціативи — з іншого. Демонстрацією цього стала, зокрема, відмова останніх зазначити у Підсумковій декларації саміту підтримку територіальної цілісності України від імені всієї платформи СхП. Попри певні політичні відмінності, двосторонні відносини між Україною та Білоруссю у 2015 році було значно активізовано, зокрема під впливом агресії РФ та спричиненого нею конфлікту на українському Донбасі. Білорусь не лише надала політичний майданчик для перемовин у рамках Тристоронньої контактної групи, а й активно демонструвала свій інтерес до збереження тісних взаємозв'язків з Україною та ЄС. Обговорення перспектив співпраці відбулося у серпні 2015 року між Президентом України та міністром закордонних справ Білорусі Володимиром Макеем. Окрім цього, Білорусь не приєдналася до російських економічних санкцій проти України. Так, наприкінці грудня 2015 року за результатами другого засідання білорусько-української робочої групи високого рівня з питань взаємної торгівлі було вирішено: жодних обмежувальних заходів жодна зі сторін застосувати в умовах наявності ЗВТ між Україною та ЄС не буде. Наприкінці 2015 року активізувалася зовнішня політика України щодо Азербайджанської Республіки.

Так, ключова ідея про наявність взаємного інтересу в поглибленні відносин була погоджена президентами України та Азербайджану під час телефонної розмови, а у грудні 2015 року на виконання цих домовленостей відбувся візит української делегації до Азербайджану. Основні результати зустрічі — визнання територіальної цілісності України з боку Азербайджану і заявлена готовність до поглибленого політичного діалогу. У відносинах з Вірменією кардинальних зрушень у 2015 році не відбулося, але у 2016 році вірменський напрям зовнішньої політики України має бути посилений, зважаючи на відновлення діалогу Вірменії з ЄС.

Результати

Зовнішня політика України у 2015 році щодо політичного простору Східного партнерства здебільшого визначалася двома факторами: новими реаліями європейської інтеграції країн-учасниць, а також конфліктом з Росією. Відтак, з Грузією та Молдовою у 2015 році було досягнуто принципової згоди щодо поглиблення взаємодії в сфері наближення до ЄС та безпеки в регіоні. З Грузією вдалося вийти на стратегічне обговорення проблем енергетичної безпеки і спільних зусиль у цьому напрямі (на міністерському рівні) та економічної безпеки (розпочато підготовку до чергового засідання Спільної українсько-грузинської міжурядової комісії з питань економічного співробітництва у 2016 році). Відносини з Білоруссю у 2015 році засвідчили спроможність української дипломатії досягати пожвавлення двосторонніх відносин навіть за умов офіційної незгоди країни ставати відверто на бік України в ситуації з російською агресією або бути готовою до євроінтеграційного курсу. Відносини з Азербайджаном мають високий потенціал перейти на новий рівень співпраці, завдяки домовленостям, досягнутим наприкінці 2015 року. Очікується проведення засідання Міжурядової українсько-азербайджанської комісії з питань економічного співробітництва як підготовчого етапу до офіційного візиту Президента України до Азербайджанської Республіки.

ООН

В

Політичний інтерес/залученість	3
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	4
Діяльність	4
Результати	5

Незважаючи на низький рівень політичного інтересу до питань співробітництва з ООН, окрім проблем врегулювання конфліктів та дотримання прав людини, організація чітко позиціонується у стратегічних документах та займає значне місце у зовнішній політиці України. Активна діяльність Постійного представництва України при ООН в 2015 році сприяла значному досягненню — обрання України непостійним членом Ради Безпеки ООН на 2016-2017 роки, що дало змогу поставити найвищу оцінку результатам роботи.

Політичний інтерес/залученість

Особиста участь Президента України в загальних дебатах 70-ї сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй у вересні 2015 року стала підтвердженням найвищого рівня зацікавленості України у використанні механізмів цієї організації. Наявність окремого положення щодо співробітництва з ООН у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України також підтверджує інтерес до окремих видів співробітництва з організацією. Водночас питання, пов'язані з ООН, здебільшого залишаються у сфері діяльності Міністерства закордонних справ або спеціалізованих інституцій, які відповідають за окремі напрями діяльності. Інтерес політичних партій спостерігається лише на рівні визначення ставлення до розміщення миротворчої місії ООН на сході України. Ставлення до ООН як до глобальної організації не є контрверсійним, тому не потрапляє до програмних документів партій або документів типу Коаліційної угоди.

Інституційна співпраця

Питання порядку денного ООН та діяльності України в рамках системи ООН не викликають суперечностей у різних гілок влади та політичних партій. Фактично, на сьогоднішній день забезпечена участь профільних інституцій, міністерств, а також у разі необхідності народних депутатів України у різноманітних зустрічах та конференціях під егідою ООН. Разом з тим ця сфера залишається прерогативою саме МЗС та відповідних дипломатичних представництв України. Координація діяльності між Кабінетом Міністрів та Президентом України відповідає зазначеній сфері.

Стратегічне бачення

Оцінка «4» стратегічного бачення співробітництва України в рамках ООН зумовлена зосередженням лише на питаннях безпеки та реформування Ради Безпеки ООН в основних документах, які формують порядок денний зовнішньої політики України. Водночас наявність окремого документа — Стратегії міжнародної миротворчої діяльності України (2009 рік), — в якому значна увага приділена саме операціям у рамках ООН, підвищує оцінку деталізації бачення діяльності України в рамках організації. Окремо це питання визначено і у Воєнній док-

трині. Однак ООН не згадується в Законі «Про основні засади внутрішньої та зовнішньої політики», а також фактично в жодному документі не йдеться про діяльність у рамках ООН поза межами проблеми врегулювання конфліктів. Не приділяється увага і питанням роботи в інших інституціях системи ООН.

Діяльність

Діяльність України у рамках ООН отримує високий бал завдяки активній участі українського представництва в засіданнях Ради Безпеки, звернення щодо направлення в Україну миротворчого контингенту та візиту Генерального секретаря ООН Бан Кі-муна в Україну (травень 2015 року). Серед трьох представництв України при ООН (Нью-Йорк, Женева та Відень), Нью-Йорк та Женева залишаються найбільш активними. Якщо Постійне представництво в Нью-Йорку покриває питання міжнародної безпеки та вирішення конфліктів, то Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві концентрує свою увагу на питаннях прав людини. Однак, окрім Нью-Йоркського представництва, інші не приділяють достатньої уваги висвітленню своєї діяльності.

Децю зменшений рівень участі у миротворчих операціях та відсутність активної діяльності по інших напрямках роботи ООН не дає можливості поставити максимальний бал.

Водночас активізувалася діяльність ООН по відношенню до України, в першу чергу в питаннях гуманітарної допомоги (упродовж 2015 року гуманітарна допомога з боку організацій системи ООН надається в рамках Плану гуманітарного реагування ООН). Крім того, продовжує свою діяльність Моніторингова місія, чий доповіді є першочерговими при розгляді українського питання у Раді Безпеки ООН.

Результати

Незважаючи на використання Росією права вето в Раді Безпеки ООН, що заблокувало прийняття певних важливих для України рішень (наприклад, щодо міжнародного трибуналу з розслідування катастрофи літака Малайзійських авіаліній), ми маємо можливість поставити найвищу оцінку результатам діяльності України в рамках ООН. Приводом для цього є обрання України непостійним членом Ради Безпеки ООН на 2016-2017 роки та постійна присутність українського питання в порядку денному її засідань, а також унеможливлення просування російської версії подій в Україні.

РАДА ЄВРОПИ

V+

Політичний інтерес/залученість	5
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	4
Діяльність	4
Результати	4

Упродовж 2015 року спостерігалася стала співпраця з інституціями Ради Європи (Комітетом міністрів РЄ, Парламентською Асамблеєю РЄ, Конгресом місцевих і регіональних влад). Було ухвалено План дій для України на 2015-2017 роки, імплементація якого фінансується представництвом Єврокомісії в Україні в рамках фондів Східного Партнерства. Попри високий рівень активності та візит в Україну Комісара РЄ з прав людини, монітори РЄ не мали доступу до окупованого Криму.

Політичний інтерес/залученість

Політичний інтерес до співпраці з Радою Європи простежується у виступах депутатів Верховної Ради України (ВРУ), які беруть участь в роботі постійної делегації України в Раді Європи, незалежно від політичної спрямованості. Політичний інтерес до використання майданчику Ради Європи проявлявся і зі сторони опозиційних партій, про що можуть свідчити суперечливі виступи депутатів від Опозиційного блоку на січневій сесії ПАРЕ 2015 року.

В той же час, парламентські фракції політичних партій, що створили більшість, безпосередньо погодились використати Раду Європи для спроб протистояння Росії. Зокрема, Коаліційна угода містить норму про включення народного депутата України Надії Савченко до складу Постійної делегації Верховної Ради України в Парламентській Асамблеї Ради Європи поза квотою депутатських фракцій.

Рада Європи активно згадується в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України 2015 року, в той же час значної уваги їй не приділено.

Інституційна співпраця

Відбувається постійна системна інституційна співпраця між Міністерством закордонних справ (МЗС) та Постійною делегацією України в Парламентській Асамблеї РЄ. Зокрема МЗС надає матеріали для внесення відповідних проєктів резолюцій українською стороною. З Радою Європи співпрацюють Міністерство юстиції України, Комітет ВРУ у закордонних справах, Уповноважений ВРУ з прав людини, Комітет ВРУ з прав людини, нацменшин і міжнаціональних відносин.

Стратегічне бачення

Попри те, що прямих згадувань стратегічної необхідності співробітництва з Радою Європи немає в Стратегії національної безпеки України, Стратегії-2020, Законі України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики України», стратегічні цілі, визначені у вказаних документах, достатньою мірою відображаються через імплементацію Плану дій для України, ухваленому Комітетом міністрів РЄ

на 2015-2017 роки (конституційна реформа, належне врядування, виборча реформа, боротьба з корупцією, відмивання грошей, сприяння кібербезпеці).

Діяльність

21 січня 2015 року Комітетом міністрів Ради Європи був схвалений План дій для України на 2015-2017 роки (розроблено на основі аналогічного Плану дій на 2011-2014 роки), який є спільною ініціативою Ради Європи та Уряду України. Проекти в рамках Плану дій фінансуватимуться з різних джерел і координуватимуться з Представництвом Європейського Союзу. Фінансування надається з організаційного бюджету Ради Європи, а також з добровільних внесків країн-донорів і міжнародних організацій, включаючи Програму рамкову співпрацю Ради Європи та Європейського Союзу у форматі Східного партнерства. Призначено спеціального представника для надання допомоги Голові ВРУ через забезпечення експертної підтримки в питаннях конституційної реформи та реформи виборчого законодавства. Згідно з Планом українському уряду надаватиметься консультативна допомога в проведенні конституційної реформи, реформи виборчого законодавства, децентралізації, впровадженні належного врядування, запобіганні та протидії корупції, відмиванню грошей та кіберзлочинності шляхом посилення консультативних практик.

25 листопада 2015 року розпочалася реалізація нового проекту РЄ «Подальша підтримка реформ кримінальної юстиції в Україні». Крім того, продовжувалася реалізація проектів «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні», «Запобігання та боротьба з насильством щодо жінок та домашнім насильством в Україні», «Консолідація розробки реформ у сфері юстиції в Україні».

20 травня 2015 року у Мінрегіоні Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи презентував Дорожню карту для України, укладену за результатами пост-моніторингу виконання рекомендацій Конгресу щодо місцевої та регіональної демократії в Україні.

Продовжувала роботу Міжнародна дорадча група, створена за розпорядженням Генерального секретаря Ради Європи для нагляду за дотриманням усіх вимог Європейської конвенції про права людини та практики Європейського суду з прав людини при розслідуванні випадків насильницьких дій, які мали місце в Україні починаючи з 30 листопада 2013 року (звіт оприлюднений 31 березня 2015 року) та в Одесі — з 2 травня 2014 року (оприлюднення звіту — 4 листопада 2015 року).

29 червня — 3 липня 2015 року відбувався візит в Україну Комісара РЄ з прав людини Н.Муйжнієкса, основною метою якого було вивчення стану забезпечення прав людини в районах проведення АТО.

Упродовж 2015 року МЗС України брало участь у засіданнях Комітету міністрів РЄ. Постійна делегація України брала участь у роботі Парламентської Асамблеї РЄ.

28 жовтня 2015 року Україна підписала додатковий протокол до Конвенції Ради Європи із запобігання тероризму (потребує ратифікації у Верховній Раді України).

8 жовтня 2015 р. у ході засідання Комітету міністрів Ради Європи Постійне представництво України при РЄ порушило питання незаконної анексії Росією Автономної Республіки Крим та серйозних і систематичних порушень окупаційною владою прав людини. Українська сторона закликала посилити політико-дипломатичний тиск на Російську Федерацію як державу-окупанта задля забезпечення повного і безперешкодного допуску міжнародних моніторингових місій та неурядових правозахисних організацій на півострів.

Результати

4 березня 2015 року під час 1221-го засідання Комітету міністрів РЄ було обговорено питання незаконного утримання на території Росії Надії Савченко. За результатами дискусії було ухвалено рішення Кабінету міністрів РЄ, в якому містився заклик до РФ негайно звільнити Н.Савченко у зв'язку із гуманітарними причинами.

15 квітня 2015 року ухвалено комплексне рішення Комітету міністрів РЄ на підтримку територіальної цілісності та незалежності України із засудженням незаконної анексії АРК та міста Севастополя Російською Федерацією, закликом до виконання Мінських домовленостей. Також у рішенні вітаються кроки української влади, спрямовані на здійснення широкого спектру реформ.

27 січня 2015 року ухвалено Резолюцію ПА РЄ 2028 «Гуманітарне становище українських біженців та переміщених осіб». У резолюції Асамблея відзначила, що лише політичне рішення на основі дотримання територіальної цілісності, незалежності та суверенітету України може виправити гуманітарну ситуацію. ПА РЄ, поряд з рекомендаціями, спрямованими на забезпечення прав та потреб осіб, які були змушені покинути свої оселі внаслідок незаконної анексії Криму та дій підтримуваних РФ терористичних угруповань на території Донецької та Луганської областей, закликала до виконання Мінських домовленостей усіма їх сторонами, зокрема і Російською Федерацією, а також закликала Росію зупинити дестабілізацію ситуації в Україні та військову допомогу незаконним збройним формуванням. У резолюції міститься заклик до негайного звільнення Н.Савченко та інших громадян України, які незаконно утримуються на території РФ.

28 січня 2015 року була ухвалена Резолюція ПА РЄ 2034 «Оскарження незатверджених повноважень делегації Російської Федерації у Парламентській асамблеї

Ради Європи по суті». Резолюція містить значну кількість вимог Асамблеї до РФ: припинити ескалацію насильства на сході України, підтримку незаконних збройних формувань, вивести війська та техніку з території України, а також вимоги у контексті заморожених конфліктів у інших сусідніх з РФ державах. У резолюції міститься заклик до РФ звільнити Н.Савченко протягом 24 годин.

На червневій частині сесії Парламентської Асамблеї РЄ зусиллями Постійної делегації Верховної Ради України у ПА РЄ було внесено поправки до проекту резолюції «Особи, які зникли під час конфлікту в Україні». 24 червня 2015 року Парламентською Асамблеєю РЄ була ухвалена резолюція «Розгляд скасування раніше затверджених повноважень делегації Російської Федерації (на виконання пункту 16 Резолюції 2034 (2015)», в якій, зокрема, передбачено заклик до РФ вивести війська з території України; скасувати незаконну анексію АРК; повністю виконати Мінські угоди; звільнити Н.Савченко та інших осіб, які незаконно утримуються на території РФ; сприяти відвіданню спостерігачами окупованого Криму з метою оцінки дотримання прав людини.

ОБСЄ

V+

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	4
Діяльність	4
Результати	5

Співпраця України з ОБСЄ в 2015 році була відзначена високим рівнем контактів, візитів та взаємодії в рамках роботи різних інституцій. Найбільш активною була взаємодія по лінії Спеціальної моніторингової місії, участі представників України в Тристоронній контактній групі з мирного врегулювання ситуації на Донбасі. Разом з тим, проблемним залишається питання повноцінного виконання мандату Спеціальної моніторингової місії, здійснення нею моніторингу на всій території України, включаючи українсько-російську ділянку кордону і тимчасово окупований Крим.

Водночас мінімальними є діяльність України щодо інших пріоритетам ОБСЄ та залучення України до вирішення проблем в рамках ОБСЄ за межами держави.

Політичний інтерес/залученість

Упродовж 2015 року визнання необхідності комплексної співпраці з різноманітними інституціями ОБСЄ на найвищому рівні (Президент України, міністр закордонних справ, Прем'єр-міністр України) свідчить про високий рівень політичного інтересу до цієї структури. Серед політичних партій найбільший інтерес до співпраці з ОБСЄ наявний у «Блоку Петра Порошенка «Солідарність», особливо в контексті участі представників цієї партії в переговорному процесі щодо імплементації Мінських угод. Певну активність виявляють народні депутати України і в Парламентській асамблеї ОБСЄ. Натомість представники інших партій, які входять до коаліції, в публічному дискурсі демонструють значно менший рівень зацікавленості цією проблематикою. Критика представниками окремих політичних партій активності Спеціальної моніторингової місії не дає змоги стверджувати про повний консенсус щодо співпраці з ОБСЄ.

Значення ОБСЄ як однієї з провідних інституцій, покликаних впроваджувати моніторинг виконання комплексу заходів у рамках Мінських домовленостей, високо оцінюється в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України 2015 року.

Інституційна співпраця

Щодо співпраці з ОБСЄ існує інституційна узгодженість між Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України (переважно співпраця здійснюється по лінії Міністерства закордонних справ України). Тісно співпрацює з Бюро демократичних інститутів і прав людини (БДІП), а також Офісом Координатора проектів ОБСЄ в Україні Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Основні позиції інститутів узгоджені, проте не всі міністерства демонструють обізнаність щодо міжнародних зобов'язань України.

Стратегічне бачення

Незважаючи на активне співробітництво в рамках ОБСЄ та використання наявних механізмів організації в усіх трьох напрямках її діяльності, фактично ця організація випадає зі стратегічного бачення зовнішньої політики України. Лише Стратегія національної безпеки визнає ОБСЄ, поряд із Радою Європи, інструментом «створення ефективної системи взаємодії у Центральній та Східній Європі з метою забезпечення безпеки та стабільності». Якщо безпековий та гуманітарний виміри співпраці в рамках ОБСЄ опосередковано згадуються в стратегічних документах, то про економіко-екологічний вимір фактично не йдеться.

Меморандум про взаємопорозуміння між Урядом України та ОБСЄ про розміщення спеціальної моніторингової місії ОБСЄ було підписано у Відні 14 квітня 2014 року.

Діяльність

У 2015 році продовжувалась активна співпраця України з інституціями ОБСЄ. Показником активної роботи Міністерства закордонних справ і зокрема Постійного представництва України при міжнародних організаціях у Відні, є продовження мандату Спеціальної моніторингової місії, попри спроби Представництва Російської Федерації звужити можливості місії. У 2015 році продовжувалась співпраця з Офісом Верховного комісара ОБСЄ з питань нацменшин та БДПЛ ОБСЄ. Зокрема, 6-18 липня 2015 року відбувся візит представників цих структур до України на ініціативне запрошення уряду України, результатом якого стала спільна доповідь вказаних інституцій стосовно дотримання прав людини в тимчасово окупованій Автономній Республіці Крим, яка висвітлює порушення прав людини в Криму, називаючи Росію де-факто владою і закликаючи її забезпечити дотримання прав людини. Крім того, відбувалась імплементація проекту «Підтримка національного діалогу заради реформ, справедливості та розвитку», ініційованого Офісом представника ОБСЄ з питань свободи слова та Офісом координатора проєктів ОБСЄ в Україні.

Надзвичайного значення має взаємодія України зі Спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ, на важливості роботи якої неодноразово наголошували Президент України та МЗС.

Співпраця зі Спеціальним представником ОБСЄ реалізується в складі Тристоронньої контактної групи щодо спільних кроків, спрямованих на імплементацію Мінських домовленостей. Упродовж 2015 року відбулася низка зустрічей Тристоронньої контактної групи з врегулювання ситуації на Донбасі.

Водночас не спостерігається активної діяльності за іншими напрямками співробітництва в рамках ОБСЄ. Фактично, основна діяльність у 2015 році була спрямована всередину України.

За іншими пріоритетними напрямками діяльності ОБСЄ можна відзначити значно більшу активність Офісу координатора проектів ОБСЄ в Україні, ніж участь України у вирішенні проблем поза її межами.

Результати

Загалом результати співпраці України з інституціями ОБСЄ можна оцінити як позитивні. Зокрема слід відзначити факт продовження мандату Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, що дає змогу продовжувати моніторинг виконання Мінських угод в умовах незавершеного конфлікту на сході України і окупації Криму. Неможливість розширення мандату місії до моніторингу всього російсько-українського кордону, а також відсутність доступу моніторів місії до населених пунктів на тимчасово невідконтрольних територіях і безперешкодного доступу до всіх ділянок кордону з метою моніторингу дотримання режиму припинення вогню суттєво ускладнює виконання мандату. Послідовне співробітництво з питання мирного врегулювання і залучення до нього більшості структур ОБСЄ дає змогу високо оцінювати рівень взаємодії.

На запрошення Міністерства закордонних справ України місцеві вибори 2015 року відбулися під моніторингом Місії із спостереження за виборами БДПЛ. У попередньому звіті Місії виборчий процес, попри певні недоліки, в цілому отримав схвальну оцінку. Крім того, БДПЛ позитивно оцінило Закон «Про державне фінансування політичних партій», ухвалений Верховною Радою України 16 липня 2015 року.

У ході 24-ї літньої сесії Парламентської асамблеї ОБСЄ (5-9 липня 2015 року) держави — члени ОБСЄ ухвалили Гельсінську декларацію, яка включає, серед інших питань, дві резолюції на підтримку України: «Продовження очевидних, грубих та не виправлених порушень Російською Федерацією зобов'язань у рамках ОБСЄ та міжнародних норм» та «Щодо викрадених та незаконно утримуваних в Російській Федерації українських громадян».

Водночас не всі міністерства демонструють обізнаність щодо міжнародних зобов'язань України. Як результат, розробники концептуальних документів допускають формулювання, які отримують певну критичну оцінку інституцій ОБСЄ (наприклад, Концепція інформаційної безпеки, презентована Міністерством інформаційної політики України в червні-липні 2015 року, через ігнорування міжнародних стандартів у сфері свободи засобів масової інформації, отримала критичний висновок Офісу представника ОБСЄ з питань свободи ЗМІ).

НАТО

B+

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	3
Стратегічне бачення	5
Діяльність	5
Результати	5

Співробітництво України та НАТО є одним з ключових питань зовнішньополітичного порядку денного у 2015 році. Незважаючи на різні підходи окремих політичних партій до питання подальшої євроатлантичної інтеграції, рішення України щодо відмови від позаблокового статусу стало значним поштовхом для активізації співробітництва, яке відбувалося на рівні Президента, парламенту, Кабінету Міністрів та інших органів влади. Проведення переговорів, узгодження позицій, підписання спільних дорожніх карт, Угоди про трастові фонди та регулярні спільні навчання дають змогу поставити високу оцінку співробітництву Україна – НАТО.

Політичний інтерес/залученість

Співробітництво України та НАТО є одним з ключових зовнішньополітичних питань порядку денного політичних партій та уряду. Коаліційна угода визначає «скасування позаблокового статусу України, відновлення політичного курсу на інтеграцію до Євроатлантичного безпекового простору та набуття членства в Організації Північно-Атлантичного договору» серед перших пріоритетів у розділі щодо реформування системи забезпечення національної безпеки і оборони. Значна увага приділена цьому питанню і в Програмі діяльності Кабінету Міністрів України та супутніх документах. Питання співробітництва з НАТО та майбутнього членства України в Альянсі стало ледь не єдиним окремо визначеним зовнішньополітичним пріоритетом у щорічному Посланні Президента України в 2015 році.

Водночас наявні певні відмінності у баченні цієї проблеми різними політичними силами. Фактично, розподіл відбувається по лінії за/проти набуття членства в НАТО, а також щодо швидкості та процедури євроатлантичної інтеграції (проводити референдум чи ні, чи повинна Україна вже подавати заявку на членство).

Інституційна співпраця

Низька оцінка інституціональної співпраці пов'язана насамперед з конфліктом, який відбувся між народними депутатами України – членами Постійної делегації при Парламентській асамблеї НАТО та Міністерством оборони України. Йдеться про звинувачення щодо зволікання Міноборони з прийняттям рішень щодо початку роботи трастових фондів, які пролунали у березні 2015 року. Затримки з узгодженням окремих положень Угоди про трастові фонди, які стосувалися зокрема питань оподаткування та митного оформлення технічної допомоги, підтвердили нерозуміння непрофільними міністерствами особливостей співробітництва Україна – НАТО. Через відсутність українського координуючого органу припинено функціонування спільної робочої групи Україна – НАТО з питань науки та охорони навколишнього середовища. Відсутність довгий час у іноземних радників допуску до інформації від Служби безпеки України також не сприяло налагодженню роботи.

Стратегічне бачення

НАТО приділено значну увагу у стратегічних документах України. Висока оцінка пов'язана з виокремленням питання серед основних напрямів державної політики національної безпеки в Стратегії національної безпеки, у якій детально прописані основні напрями особливого партнерства України та Північноатлантичного Альянсу, включаючи «довгострокову ціль приєднання до загальноєвропейської системи безпеки, основу якої складає НАТО». В той же час, в інших стратегічних документах, більшість згадувань стосується питань реформування Збройних Сил України (ЗСУ) відповідно до стандартів НАТО та посилення військово-політичного співробітництва з його країнами-членами. Воєнна доктрина також цілком спрямована на адаптацію ЗСУ до стандартів НАТО та кінцеву мету — євроатлантичну інтеграцію країни.

Діяльність

Діяльність України щодо співробітництва з НАТО була активною на всіх рівнях — президентському, парламентському, рівні Міністерства оборони, Міністерства закордонних справ та Ради національної безпеки і оборони. Регулярні візити, спільні навчання, підготовка до підписання дорожніх карт та інших документів, діяльність радників НАТО в Україні — усе це формувало порядок денний співпраці. При чому діяльність не обмежувалася питаннями оборонного співробітництва. Так, наприклад, у вересні 2015 року було проведено міжнародні навчання НАТО з реагування на кризові ситуації «Україна-2015», у яких взяли участь більше 1000 рятувальників з багатьох країн-членів і партнерів НАТО.

Крім того, за минулий рік наукові установи України вийшли на перше місце щодо обсягів отримання грантів на реалізацію наукових проектів у рамках проекту НАТО «Наука заради майбутньої безпеки». Серед них важливим є плотний проект з повного відновлення піротехнічних підрозділів Держслужби з надзвичайних ситуацій Луганської і Донецької областей. Також відбулося засідання Комісії Україна — НАТО, присвячене питанням енергетичної безпеки.

На відміну від попередніх років, значну ініціативу взяли на себе представники Верховної Ради України, які регулярно відвідували засідання Парламентської асамблеї НАТО і брали активну участь у дебатах під час них, зустрічалися з керівництвом Альянсу, лобювали створення трастових фондів для України.

Крім того, у червні 2015 року відбулося засідання Міжпарламентської ради Україна — НАТО (м. Київ), під час якого було розглянуто питання безпекової ситуації в Україні, загроз її національній безпеці, перспектив євроатлантичної інтеграції країни, виконання річних національних програм співробітництва Україна — НАТО, надання міжнародної допомоги Україні для здійснення необхідних реформ.

Також необхідно відзначити регулярні засідання комісії Україна — НАТО, у тому числі на рівні керівників МЗС (травень 2015 року, Туреччина) та Міноборони, під час яких активно обговорювалися перспективи врегулювання української кризи, плани щодо подальшого розвитку співробітництва України та НАТО, пріоритети реформування сектора безпеки і оборони України, безпекова ситуація на сході України, включаючи перспективи всеохоплюючої реалізації Мінських домовленостей, стан реалізації допомоги НАТО Україні. За результатами засідання на рівні МЗС було ухвалено Спільну заяву, в якій відображено консолідовану позицію міністрів закордонних справ — членів Комісії Україна — НАТО щодо безпекової ситуації в Україні та шляхів її врегулювання, а також щодо майбутньої співпраці.

Результати

Серед основних досягнень 2015 року слід відзначити скасування позаблокового статусу України (рішення прийнято в останні дні 2014 року), що значною мірою вплинуло на подальшу діяльність України щодо співробітництва з НАТО.

Основними результатами є: візит Генерального секретаря НАТО в Україну у вересні 2015 року та візит Президента України до штаб-квартири НАТО, підписання угоди про створення п'яти трастових фондів НАТО на загальну суму 5,4 млн євро, зокрема на модернізацію системи зв'язку та автоматизації (2 млн євро), реформування систем логістики та стандартизації ЗСУ (1 млн євро), фізичну реабілітацію і протезування військових, поранених в АТО (845 тис. євро), кіберзахист (815 тис. євро), а також перепідготовку та соціальну адаптацію військовослужбовців (410 тис. євро).

Крім того, необхідно відзначити підписання Дорожньої карти з оборонно-технічного співробітництва (грудень 2015 року), Дорожньої карти Партнерства у сфері стратегічних комунікацій (вересень 2015 року) та Угоди про статус Представництва НАТО в Україні.

Парламентська асамблея НАТО схвалила низку резолюцій на підтримку України, зокрема «Про солідарність з Україною», «Економічні санкції проти Росії», «Зміцнення безпеки і стабільності через політику відкритих дверей і партнерства».

РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ

D+

Політичний інтерес/залученість	2
Інституційна співпраця	5
Стратегічне бачення	5
Діяльність	3
Результати	1

2015 рік показав, що Україна має доволі обмежений набір зовнішньополітичних та безпекових інструментів для впливу на російську агресивну політику по відношенню до України. Руйнація двосторонньої договірно-правової бази, згортання економічної та інституційної співпраці роблять російський напрям зовнішньополітичної активності України непривабливим для індивідуальних політичних інвестицій українського правлячого класу та позбавленим середньострокової перспективи для міждержавних відносин.

Політичний інтерес/залученість

В оновлених партійних та передвиборних програмах парламентських політичних сил «Блоку Петра Порошенка «Солідарність», партії «Опозиційний блок», партії «Народний фронт», Радикальної партії Олега Ляшка, Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина», партії «Відродження» тематика українсько-російських відносин фактично відсутня (а у випадках, де вона є присутньою, ці відносини вочевидь розглядаються як вкрай проблемні на поточному етапі державного розвитку). Водночас у Коаліційній угоді передбачено «подання міжнародних позовів проти Російської Федерації в інтересах держави Україна». Відповідно, зважаючи на існуючий стан українсько-російських відносин, заяви усіх лідерів парламентських фракцій та політичних партій правлячої коаліції зазвичай зосереджені на розкритті агресивних намірів Росії по відношенню до України. 27 січня 2015 року Верховна Рада України прийняла постанову «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором». У такій тональності вибудована й публічно-офіційна позиція уряду та Прем'єр-міністра України щодо стану українсько-російських відносин.

У Аналітичній доповіді до Щорічного послання Президента України до Верховної Ради України 2015 року «російському питанню» приділено надзвичайно багато уваги (Росія згадується 644 рази); зокрема зазначається, що «Україна вже понад рік веде збройну, дипломатичну та інформаційну боротьбу з грізним і підступним зовнішнім агресором». Так само в доповіді серед іншого зазначено, що «приховане та пряме збройне втручання російських військ на боці терористів за наказом вищого керівництва й командування Російської Федерації є доведеним фактом не лише для українців, а й для більшості світової спільноти». Отже, зважаючи на надзвичайно кризовий стан, політичної залученості до відносин з Росією не бракує, але «інтерес», який виникає у зв'язку з цим питанням в українського правлячого класу здебільшого є негативним та пов'язаний з перспективою суттєвого згортання двосторонніх контактів.

Інституційна співпраця

Унаслідок системності російської військової агресії інституційна співпраця України з Російською Федерацією зведена фактично до нуля, а робочі контакти, що здійснюються виконавчими інститутами влади та МЗС, здебільшого зосереджуються на інституційних посередницьких майданчиках ООН, ПАРЕ, СОР та інших, а також у межах багатосторонніх напівофіційних форматів: Нормандського, Мінського та інших. Отже, в умовах російської військової агресії виконання низки угод щодо двостороннього співробітництва стало неможливим. У ракурсі денонсації цих угод Президент України, Верховна Рада та Кабінет Міністрів діяли відповідно до загальнодержавної оцінки рівня загрози з боку Росії з повним узгодженням бачення перспективи українсько-російських відносин. Так, наприклад, 20 травня 2015 року Кабінет Міністрів прийняв постанову «Про припинення дії Угоди між Урядом України та Урядом Російської Федерації про військово-технічне співробітництво». 21 травня 2015 року Верховна Рада прийняла п'ять законів: №463-VIII «Про денонсацію угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про транзит через територію України військових формувань Російської Федерації, які тимчасово знаходяться на території Республіки Молдова»; №464-VIII «Про денонсацію угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про взаємну охорону секретної інформації»; №465-VIII «Про денонсацію угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про організацію військових міждержавних перевезень та розрахунки за них»; №466-VIII «Про денонсацію угоди між Україною і Російською Федерацією про співробітництво в галузі воєнної розвідки»; №467-VIII «Про денонсацію угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про співробітництво у військовій області». Відповідні закони Президент України П. Порошенко підписав 8 червня. Так само злагоджено відбувалася співпраця гілок влади в процесі денонсації й інших угод щодо співробітництва з Росією.

Стратегічне бачення

Російська агресія проти України зруйнувала стратегічний характер українсько-російських відносин та двосторонню договірну базу, що призвело до суттєвих стратегічно-правових коригувань. Так, зокрема, зміни в Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» в редакції від 01.01.2015 істотним чином відкоригували стратегічне бачення українсько-російських відносин у перспективі. Попри те, що безпосередньо «російське питання» в Законі не згадується, самі внесені зміни, що стосуються «інтеграції України в європейській політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі та в євроатлантичний безпековий простір», є стратегічною відповіддю на російську агресію та програмують зовнішньополітичний та безпековий контекст для подальшого розвитку українсько-російських відносин.

У Стратегії національної безпеки України від 26.05.2015 зазначено про окупацію частини території України та про те, що «російська загроза має довгостроковий

характер», а «агресивні дії Росії... здійснюються для виснаження української економіки і підриву суспільно-політичної стабільності з метою знищення держави Україна і захоплення її території». Подібним чином у Воєнній доктрині України від 24.09.2015 зазначено, що її основні положення «спрямовані на протидію агресії з боку Російської Федерації». Поміж іншого, в Доктрині вказується й на факт «інформаційної війни Російської Федерації проти України» та на «загрози воєнній безпеці України через повномасштабну збройну агресію Російської Федерації проти України з проведенням сухопутних, повітряно-космічних, морських операцій з рішучими воєнно-політичними цілями».

Діяльність

Незважаючи на вкрай несприятливі для функціонування українських дипломатичних установ у Російській Федерації умови, посольство України працює досить ефективно. У ситуації обмеженого доступу до російських ЗМІ через веб-ресурси до відома російської громадськості регулярно доводиться позиція української влади щодо українсько-російських відносин та інформація про курс зовнішньої політики України. Консульський відділ посольства та генеральні консульства України співпрацюють з представниками української громади в Російській Федерації, надають правову та іншу необхідну консульську допомогу громадянам України (в тому числі й українським громадянам, що незаконно утримуються в Російській Федерації через безпідставні звинувачення). Серед іншого, упродовж 2015 року відбулися тристоронні міністерські консультації у форматі Україна — ЄС — РФ щодо імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у частині поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (19 травня, 7 вересня та 21 грудня в Брюсселі). Переговори щодо функціонування ЗВТ у ході цих зустрічей в цілому відбулися безрезультатно, що призвело до взаємних торговельно-економічних санкцій в українсько-російських відносинах з 1 січня 2016 року.

Контакти на найвищому рівні зведені до критичного мінімуму. Виключенням є 2 зустрічі президентів П. Порошенка та В. Путіна в рамках «нормандської четвірки» в Мінську та Парижі та кілька зустрічей на міністерському рівні, в тому числі тристоронні переговори між Україною, Росією та ЄС щодо умов постачання російського газу в Україну.

Результати

2015-й став роком продовженням російської військово-політичної агресії проти України та подальшого поглиблення кризи в українсько-російських відносинах. На міжнародному рівні — вето Росії в Раді Безпеки ООН (від 29.06.2015) на спільну пропозицію України та інших країн щодо створення міжнародного карного трибуналу щодо подій, пов'язаних із катастрофою літака Малайзійських авіаліній рейсу МН17. У двосторонніх відносинах — продовження військової окупації Криму та районів Донбасу, фінансування тероризму в Україні, показових судових процесів проти громадян України, що були незаконно вивезені або неза-

конно затримані в Росії — Н. Савченко, О. Сенцова, О. Кольченка, М. Карпока та інших. В торгівельно-економічних відносинах - товарообіг із Російською федерацією за 11 місяців 2015 р. зменшився більше ніж у 2 рази: експорт українських товарів у Росію впав на 53,2%, - до 4,4 млрд. долл., а імпорт із РФ скоротився на 41,6%, - до 6,9 млрд. долл.; відмова Росії від реструктуризації українського боргу (3 млрд. долл.) із погрозою перевести дане питання у судову площину; новий рівень взаємних торгівельно-економічних санкцій з 1 січня 2016 р.

АЗІЙСЬКО- ТИХООКЕАНСЬКИЙ РЕГІОН*

C+

Політичний інтерес/залученість	3
Інституційна співпраця	3,5
Стратегічне бачення	2
Діяльність	4
Результати	4

* - В рамках даного дослідження під Азійсько-Тихоокеанським регіоном розглядаються відносини з основними партнерами України в Східній – КНР, Японія, РК; Південній – Індія, Пакистан, Південно-Східній Азії – В'єтнам, Малайзія, а також з Австралією та Новою Зеландією.

З визначальних подій у відносинах України та АТР у 2015 році слід відзначити прогрес у досягненні взаєморозуміння з Китаєм, розширення співпраці з Японією та низкою інших тихоокеанських держав. Позитивним сигналом з українського боку стало призначення довгоочікуваних послів у низці ключових країн.

Політичний інтерес/залученість

Азійсько-Тихоокеанському регіону (АТР) протягом майже всіх попередніх років приділялося недостатньо уваги з боку української влади. Пріоритет економічних інтересів визначав звуження двосторонніх відносин до торговельно-економічного співробітництва. За формулюванням Міністерства закордонних справ (МЗС) України, відносини з АТР мають характер «багатовимірної прагматичної співпраці». В умовах війни, економічної кризи та значного скорочення українського дипкорпусу у світі, як це не парадоксально, з'явилися ознаки виправлення ситуації. З визначальних подій у відносинах України та АТР у 2015 році слід відзначити прогрес у встановленні взаєморозуміння з Китаєм, розширення співпраці з Японією та низкою інших тихоокеанських держав.

Імпульс до активізації відносин з регіоном надходить передовсім від виконавчої гілки влади України. В Аналітичній доповіді до Послання Президента зазначається: «на тлі російської агресії Україна відчуває цінну політичну підтримку й солідарність, а також вагому допомогу від таких впливових країн Азійсько-Тихоокеанського регіону, як Японія, Австралія, Малайзія, Республіка Корея». Секретар РНБОУ О. Турчинов зазначав (як свідчить хід подій — справедливо), що, попри визначення Китаю та Індії як «головних друзів» Росії, на його переконання, вони «навіть чи підтримають Росію в її терористичних провокаціях та військових злочинах». Коаліційна угода згадує країни Південно-Східної Азії в якості партнерів зі співробітництва в галузі розробок озброєння та військової техніки (разом з ЄС, Канадою та США).

Інституційна співпраця

Між вітчизняним МЗС та комітетом зовнішніх справ Верховної Ради України (ВРУ) наявний консенсус щодо необхідності скасування візового режиму для громадян Австралії та Нової Зеландії. Однак поданий до Адміністрації Президента проект відповідного Указу досі залишається без уваги. І якщо в аналогічному питанні щодо Китайської Народної Республіки (КНР) існують певні застереження (нелегальна міграція), зволікання по відношенню до таких високорозвинених країн, як Австралія та Нова Зеландія, які до того ж активно підтримують Україну в умовах конфлікту з Росією, пояснити важко.

Стратегічне бачення

Серед стратегічних документів України АТР згадується лише побіжно у Воєнній доктрині, де подається загальна оцінка безпекового середовища в світі. У Законі України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», який замінив постанову «Про основні напрями зовнішньої політики України», вже не знайшлося місця для цього регіону. У 2013 році Мінекономрозвитку намагалося розробити програму активізації співпраці з країнами АТР, однак її доля після зміни влади в Україні залишається невідомою. На двосторонньому рівні існують стратегічні документи тільки з Китаєм. Тож можна констатувати, що, попри перспективність зазначеного напрямку зовнішньої політики, він практично не згадується у стратегічних документах. У 2015 році набрав чинності Закон України «Про ратифікацію Протоколу про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі (Угода про спрощення процедур торгівлі)», що сприятиме покращенню позицій України на міжнародних ринках, зокрема на ринках АТР.

Діяльність

Окрім відновлення контактів з Китаєм (див. окремий розділ), у 2015 році інтенсифікувався діалог України з Японією, що є дуже доречним з огляду на головування країни у 2016 році у Великій сімці і плани присвятити наступний саміт клубу проблемі силової реконфігурації на міжнародній арені. Токіо надає традиційно вагому фінансову та технічну підтримку Україні в питанні її реформування. Під час зустрічі Президента України з прем'єр-міністром Японії Сіндзо Абе в червні минулого року одними з ключових питань стали поглиблення взаємодії обох країн у міжнародних процесах безпеки, розгортання в Україні миротворчої місії та координація дій з реформування ООН. Україна і Японія підписали угоду щодо захисту інвестицій, що, враховуючи потенціал та проявлений інтерес японського капіталу, є істотним досягненням. Українська Генпрокуратура налагодила контакт з Японією у сфері сприяння діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, зокрема через навчання прокурорів та залучення японських експертів. Відбувався діалог на міжурядовому та міжпарламентському рівнях. Відносини із Республікою Корея (РК) були досить довгий час «на паузі», але минулого року було здійснено позитивний крок — візит міністра закордонних справ П. Клімкіна до РК, у ході якого він закликав підтримати Україну в конфлікті з Росією (Корея не приєдналася до міжнародних санкцій проти Російської Федерації (РФ), хоча висловила підтримку територіальній цілісності України). Малазійський «Боїнг», який було збито над територією України, за сумних обставин об'єднав позиції далеких раніше країн — Австралії, Малайзії, Нідерландів та України: вони продовжують пошук формату завершення розслідування катастрофи після того, як РФ наклала вето на створення міжнародного трибуналу. Водночас значно інтенсифікувались відносини між країнами. З Австралією, яка останнім часом демонструє значну політичну та гуманітарну підтримку Україні, створено у 2015 році Торгову палату, досягнуто взаєморозуміння в енергетич-

ній сфері, а головне — призначено посла України в Австралії після чотирирічної перерви. Активізувалися відносини і з Новою Зеландією, яка не лише офіційно засудила порушення суверенітету і територіальної цілісності нашої держави, а й запровадила в'їзні санкції щодо певних українських і російських фізичних осіб, які вважаються причетними до «кризи в Україні». Утім, договірно-правова база відносин, як і рівень діалогу між Києвом та Велінгтоном, залишаються вкрай незначними. У минулому році відбувся візит делегації ВРУ до В'єтнаму, де під час засідання Геополітичної групи «12+» у рамках 132-ї Асамблеї Міжпарламентського союзу була ухвалена Декларація на підтримку України. Нею підтверджувалося, що у 2014 р. Росія розпочала «гібридну війну» проти України, результатами якої стали окупація Криму та гарячі сутички на сході України. Водночас «просів» південноазійський напрям — Індія та Пакистан. Окрім факту призначення нових дипломатичних представників у цих країнах, відбулося звуження контактів на політичному рівні, хоча ще недавно характер розвитку двосторонніх відносин, наприклад, з Індією офіційно визначався Україною як стратегічне партнерство, а Пакистан традиційно є одним із найбільших покупців української військової продукції.

Результати

Українській дипломатії вдалося забезпечити широку підтримку країн АТР у рамках ООН, підтвердженням чого стали вибори України непостійним членом Ради безпеки. З країнами АТР було підписано низку важливих угод: між Урядом України та Урядом Японії щодо надання Україні позики на політику розвитку для здійснення економічних реформ, про сприяння та захист інвестицій, про надання кредиту для реалізації проекту модернізації Бортницької станції очищення стічних вод; між Україною та КНР про техніко-економічне співробітництво, про надання Міністерству економічного розвитку і торгівлі України телекомунікаційного обладнання. Що стосується товарообігу, то у 2015 році він суттєво скоротився майже зі всіма країнами регіону (крім Філіппін). За 10 місяців минулого року товарообіг склав 12,6 млрд дол. США із зменшенням, порівняно з аналогічним періодом 2014 року, на 28%. Експорт українських товарів до країн регіону становив 21% від загального українського експорту, імпорт — 17%. Найбільші темпи зростання демонструє експорт української сільськогосподарської продукції, зокрема до Китаю, Індії, Пакистану, Японії. Водночас відбулося зменшення металургійного експорту. Збільшення інвестицій з країн регіону в економіку України було несуттєвим. За половину 2015 року загальний обсяг надходжень капіталу склав 727 млн дол. Успішною підвалиною для розвитку торгівлі з регіоном можна вважати запуск експериментального контейнерного поїзду Україна-Китай «Шовковий шлях» в обхід Росії.

БЛИЗЬКИЙ СХІД

С-

Політичний інтерес/залученість	2
Інституційна співпраця	3
Стратегічне бачення	1
Діяльність	4
Результати	4

У 2015 році Близький Схід перебував на периферії зовнішньої політики України. Виключенням став розвиток відносин з Ізраїлем, Туреччиною та Аравійськими монархіями, що визнані пріоритетними для співробітництва країнами регіону.

Політичний інтерес/залученість

Ситуація на Близькому Сході у минулому році характеризувалася значним загостренням наявних проблем регіональної безпеки (сирійська криза, конфлікти в Лівії та Ємені, палестинсько-ізраїльське протистояння), а також появою нових викликів (Ісламська Держава), що становлять серйозну загрозу системі міжнародної безпеки.

Утім, Близький Схід не значився серед пріоритетних напрямів зовнішньої політики України. З огляду на наявність більш гострих проблем соціально-економічного та зовнішньополітичного розвитку, зацікавленість українських політичних діячів регіоном мала епізодичний та декларативний характер, а близькосхідна проблематика згадувалася в їхніх заявах у більш широкому безпековому контексті. Так, необхідність збільшення зусиль міжнародного співтовариства щодо боротьби з тероризмом, що походить з Близького Сходу, неодноразово лунала в заявах Президента та інших політичних діячів. Під час візиту в Україну віце-президента США Джо Байдена 7 грудня 2015 року Президент П. Порошенко заявив про готовність України надати максимальну підтримку силам, що протистоять терористам в Сирії. 30 вересня 2015 року Прем'єр-міністр України А. Яценюк піддав жорсткій критиці відправку до Сирії російських військ. Провівши паралель із введенням Москвою військ до Криму та на схід України, Прем'єр-міністр наголосив, що такий крок призведе до обвалення системи безпеки у світі. У політичних заявах керівництва країни та глави Міністерства закордонних справ особливо наголошувалось на тому, що боротьба з тероризмом та врегулювання конфліктів, зокрема на Близькому Сході, будуть одним з головних напрямів діяльності України як непостійного члена Ради Безпеки ООН у 2016 році.

Близький Схід також згадувався в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради 2015 року. Серед перспективних напрямів співробітництва з країнами регіону автори доповіді вказали оборонно-промислому галузь, торгівлю, енергетику, авіацію, а також проведення Україною переговорів щодо угоди про зону вільної торгівлі з Радою співробітництва арабських держав Перської затоки. Однак в Аналітичній доповіді 2015 року Близькому Сходу приділяється набагато менше уваги, ніж в попередні роки, також у ній відсутні конкретні рекомендації щодо шляхів просування українських інтересів у регіоні.

Інституційна співпраця

З огляду на відсутність комплексної стратегії зовнішньої політики України на Близькому Сході співпраця між окремими органами влади на цьому напрямі має несистемний характер. Формування зовнішньополітичного курсу України щодо регіону разом із визначенням пріоритетних напрямів співробітництва здійснюються, в основному, Адміністрація Президента та МЗС, ступінь взаємодії між якими можна охарактеризувати як високий.

Стратегічне бачення

Незважаючи на гостроту та чисельність проблем безпеки, що надходять з Близького Сходу, а також значний потенціал співробітництва з країнами регіону, Близький Схід не згадується в основних стратегічних документах України (у Законі України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегії національної безпеки України, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», Енергетичній стратегії – 2035 тощо). Декларативно регіон згадується лише у Военній доктрині України, де зазначається, що загострення безпекової ситуації в країнах Близького Сходу та Північної Африки разом із активізацією релігійного екстремізму та поширенням ідей радикального ісламу безпосереднім чином впливають на розвиток безпекового середовища у світі.

Діяльність

Діяльність України в регіоні Близького Сходу у 2015 році здійснювалася на таких напрямках: візити Президента країни та глави МЗС в Об'єднані Арабські Емірати, Ізраїль та Туреччину; поглиблення двосторонніх відносин з окремими країнами регіону; робота МЗС та посольств України. Заслугує на увагу робочий візит П. Порошенка до ОАЕ 23-24 лютого 2015 року, під час якого Президент провів зустрічі з прем'єр-міністром країни М.Р. Аль Мактумом, спадкоємним принцом Абу-Дабі М.З. Аль Нахайяном, а також відвідав міжнародну виставку озброєнь і військової техніки IDEX-2015. 22-23 грудня 2015 року П. Порошенко здійснив офіційний візит до Ізраїлю, де провів зустрічі з прем'єр-міністром Б. Нетаньягу, президентом Р. Рівлінім, спікером Кнесету Й. Едельштейном та підписав низку двосторонніх угод. Під час візиту міністра закордонних справ П. Клімкіна до Туреччини 1-2 серпня 2015 року з метою участі у II Всесвітньому конгресі кримських татар відбулася його зустріч з віце-прем'єр-міністром Турецької Республіки Н. Куртулмушем (співробітництво з Туреччиною досліджується в окремому підрозділі).

Позиція України щодо ключових регіональних проблем була сформульована у заявах МЗС та його глави П. Клімкіна. Насамперед це заяви та коментарі МЗС щодо засудження терористичних актів, що відбулися в Тунісі, Лівії, Ємені, Єгипті та Туреччині, та необхідності запобігання і протидії фінансуванню терористичних організацій. Україна вітала досягнення принципових домовленостей

щодо іранської ядерної програми за результатами переговорів у Лозанні, а також підтримала міжнародну спільноту в питанні необхідності ліквідації Ісламської Держави як загрози глобального масштабу. Позиція України стосовно сирійського конфлікту полягає в упевненості щодо необхідності розв'язання кризи в цій країні виключно політико-дипломатичними засобами, створення уряду національної єдності та відновлення територіальної цілісності Сирії. У заявах МЗС засуджуються агресивні дії Російської Федерації в регіоні Близького Сходу. Зазначається, що на тлі воєнної агресії РФ проти України, яка супроводжується прямою підтримкою і фінансуванням тероризму на Донбасі, проголошення Москвою курсу на посилення боротьби з тероризмом у Сирії є особливо цинічним.

Активно працювали посольства України в регіоні. Основними напрямками діяльності були: підготовка візитів українських делегацій для обговорення актуальних питань двостороннього співробітництва (посольства в Ізраїлі, ОАЕ, Єгипті, Катарі); проведення засідань міжурядових комісій з економічного та науково-технічного співробітництва (посольства в Єгипті, Кувейті, Траку); проведення бізнес-форумів (посольства в Ірані, Єгипті, Катарі), обговорення співпраці в рамках міжнародних організацій. Слід також згадати роботу посольств у Тунісі, Лівії та Ємені з українськими громадянами під час надзвичайних ситуацій у цих країнах.

Результати

Основними досягненнями близькосхідної політики України стали поглиблення двосторонніх відносин з Ізраїлем та Аравійськими монархіями, а також підписання важливих двосторонніх угод. Так, під час візиту П. Порошенка до Об'єднаних Аравійських Еміратів було підписано угоду про військово-технічну співпрацю між країнами, що, зокрема, передбачає постачання Україні певних видів озброєння та військової техніки. Під час участі у виставці озброєнь та військової техніки IDEX-2015 в Абу-Дабі українські підприємства підписали кілька важливих контрактів, які нададуть необхідні ресурси для підвищення можливостей української армії, прискорять здійснення її модернізації та дадуть змогу залучити найкращих виробників для забезпечення оборонної стратегії. Також у 2015 році українським підприємством «Антонов» та Саудівською Аравією було підписано меморандуми щодо постачання Королівству 30 літаків Ан-178 та спільного виробництва літаків Ан-132. За результатами візиту П. Порошенка до Ізраїлю було підписано низку двосторонніх документів у науково-технологічній, освітній, культурній сферах та в галузі розвитку інфраструктури. Важливим досягненням стала домовленість щодо підписання Угоди про створення зони вільної торгівлі між Україною та Ізраїлем у першій половині 2016 року, переговори щодо якої тривали три роки.

ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА

D

Політичний інтерес/залученість	2
Інституційна співпраця	3
Стратегічне бачення	1
Діяльність	2
Результати	2

У 2015 році людський та ресурсний потенціал Латинської Америки виявився недооціненим розробниками зовнішньополітичної стратегії України в цьому регіоні. Це далось в знаки як у вигляді падіння показників українського експорту, окремих іміджевих втрат (відсутність політичної підтримки України в питанні протигидії агресії Росії з боку владних еліт, зокрема Куби, Аргентини і Бразилії), так і неможливості протистояти російському впливу на ситуацію довкола реалізації спільного українсько-бразильського проекту «Алькантара Циклон Спейс».

Політичний інтерес/залученість

Аналіз передвиборчих програм кандидатів у президенти та програм політичних партій, представлених у Верховній Раді України (ВРУ) VIII скликання, засвідчив, що латиноамериканський вектор не розглядається ними як окремий напрям зовнішньої політики України. Інтерес до цього регіону окреслено лише загальними заявами про необхідність відновлення експортного потенціалу України та надання державної підтримки вітчизняним товаровиробникам у просуванні на світові ринки, а також потребу активізувати діалог з українською діаспорою в різних частинах світу з метою використання цього ресурсу для розбудови держави. Це було закріплено в Коаліційній угоді від 27.11.2014. Серед пріоритетних завдань на шляху просування українського експорту у 2015 році вказувалося на необхідність переходу до більш гнучкої політики щодо обмеження експорту продукції аграрного сектору, створення експортно-кредитного агентства задля забезпечення просування українських експортерів на зовнішні ринки та сприяння участі вітчизняних товаровиробників у міжнародних виставкових заходах. У гуманітарній і культурній сферах відповідно до Коаліційної угоди на 2015 рік передбачалося забезпечити належне фінансування українських культурних центрів за кордоном, надавати підтримку у просуванні українського культурного продукту у світі, створити мережу іномовлення та стимулювати вивчення іноземних мов. Ці заходи об'єктивно могли би сприяти активізації міжкультурного діалогу з країнами Латинської Америки (ЛА). Водночас ці країни не увійшли ні до переліку «потенційних» партнерів у сфері розробки озброєння та військової техніки, ні до «стратегічних» партнерів з реалізації проектів в агропромисловому комплексі. Натомість в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента до Верховної Ради України 2015 року співпрацю України із країнами ЛА визнано перспективною, причому пріоритетними партнерами названо Бразилію і Кубу. Стратегія України в цьому регіоні полягає у зміцненні політичної підтримки та глобалізації економічних відносин, а при розбудові двосторонніх контактів із Мексикою, Аргентиною, Перу і Чилі акцент робиться на економічній складовій.

Інституційна співпраця

Наявний рівень співпраці між Кабінетом Міністрів, ВРУ та Президентом, зволікання зі створенням деяких регулюючих органів, наприклад анонсованого ще

влітку 2015 року торговим представником України Н. Микольською Експортно-кредитного агентства, завадили виробленню та реалізації ефективної зовнішньої політики на латиноамериканському напрямі. На це вплинула і невірність кадрового питання, зокрема українську дипмісію на Кубі, яка визнана нашим ключовим партнером в регіоні, з 9 жовтня 2014 року очолює тимчасово повірений (призначення посла є виключною прерогативою Президента за ініціативи Міністерства закордонних справ та підтримки КВРЗС).

Стратегічне бачення

В офіційних документах, які визначають зовнішньополітичну стратегію України в короткотерміновій перспективі, регіон Латинської Америки не згадується серед потенційних об'єктів уваги.

Водночас реалізація окремих програм у рамках пропонованої стратегії реформ, закріпленої у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», може відбуватися у тому числі і за рахунок активного використання його потенціалу. Йдеться, зокрема, про виконання заявлених програм розвитку українського експорту, української космічної програми, програми, націленої на популяризацію України у світі і просування українських національних інтересів у світовому інформаційному просторі, під час виконання якої планується спиратися на допомогу діаспори.

Україна заявила, що поділяє ідею реформування Ради Безпеки ООН з тим, аби збільшити в ній представництво країн ЛА, підтримавши ініціативи, висловлені раніше Бразилією та Мексикою. Це відповідає принципам забезпечення національної безпеки, викладеним у Стратегії національної безпеки України від 06.05.2015, та позиції стосовно обмеження зловживань Російською Федерацією статусом постійного члена Ради Безпеки ООН щодо анексії Криму та агресії на Донбасі і пошуку союзників у цьому питанні.

Діяльність

У структурі Міністерства економічного розвитку і торгівлі у 2015 році не проводилися засідання жодною із 6 наявних спільних міжурядових комісій з питань торговельно-економічного співробітництва (українсько-аргентинської, українсько-бразильської, українсько-парагвайської, українсько-перуанської, українсько-мексиканської та українсько-чилійської) без оприлюднення причин.

У ВРУ упродовж 2015 року було створено депутатські групи з міжпарламентських зв'язків із країнами ЛА: Аргентиною (9 жовтня) у складі 9 народних депутатів, Бразилією (17 лютого) — 23, Кубою (31 березня) — 6, Чилі (15 червня) — 11. Діяльність керівників закордонних дипломатичних установ (ЗДУ) у регіоні фактично обмежувалася лише країною перебування, за винятком послів в Аргентині і Мексиці, які намагалися повноцінно виконувати свої обов'язки послів за сумісництвом. Отже, роботу дипмісій в Аргентині та Мексиці загалом можна оцінити

як ефективну, в Бразилії і Перу як недостатню, а посольства України в Республіці Куба — незадовільною з огляду на відсутність будь-яких позитивних результатів.

У 2015 році керівники ЗДУ взяли участь у презентаційних заходах окремих провінцій (в Аргентині, Мексиці, Бразилії, Перу), міжнародних сільськогосподарських, торгово-промислових виставках; було проведено 4 зустрічі з представниками Аргентинсько-української ТПП торгово-промислової палати.

Важливою подією з огляду на необхідність поглиблення співпраці з українськими громадами в країнах ЛА стало підписання Плану заходів МЗС та Світового конгресу українців (СКУ) в рамках Меморандуму про співпрацю між Кабінетом Міністрів України та СКУ (9 червня 2015).

Результати

У рамках політичного діалогу ратифіковано Договір про дружні відносини і співробітництво між Україною і Республікою Парагвай (від 26.04.2012). 16-22 листопада 2015 року відбувся візит делегації ВРУ до Бразилії, а 16-20 листопада 2015 року до Чилі для проведення переговорів щодо розвитку двостороннього співробітництва за пріоритетними напрямками.

У торговельно-економічній сфері відзначається падіння показників українського експорту товарів до країн регіону — за 10 місяців 2015 року на 60% до відповідних показників 2014 року (у грошовому вимірі — на 350,9 млн дол. США), а також послуг — за 9 місяців 2015 року на 29% (164,2 млн дол. США). У структурі товарного експорту приріст спостерігався лише серед продукції рослинного і тваринного походження, олії та жирів, харчових продуктів, промислових товарів і деревини та виробів з неї, а також в наданні транспортних послуг і організації подорожей.

На рівні реалізації двосторонніх проектів 24 липня 2015 року денонсовано договір між Бразилією і Україною про співробітництво щодо використання ракети-носія «Циклон-4» на пусковому центрі Алкантара (фінансові втрати України наразі становлять 410 млн дол. США).

У діяльності ЗДУ України в країнах Латинської Америки у 2015 році головна увага приділялась проведенню заходів в культурно-гуманітарній сфері та у сфері публічної дипломатії.

У 2015 р. для громадян України діяв безвізовий порядок в'їзду на територію Аргентини, Бразилії, Гватемали, Нікарагуа, Панами, Парагваю, Ель-Сальвадору, також підписано угоду про спрощення візового режиму між Україною і Чилі (24.04.2015).

СНД

С-

Політичний інтерес/залученість	3
Інституційна співпраця	3
Стратегічне бачення	1
Діяльність	3
Результати	3

У 2014 році Україна відмовилася від головування в СНД, а в 2015 році, цілком прогнозовано, відбулося суттєве зниження рівня відносин між Україною та інститутами й країнами СНД. На фоні того, що членство України в СНД здебільшого є формальним, де-факто Україною взято курс на мінімізацію свого представництва в організації, де ключову роль відіграє Російська Федерація. Відносини між Україною та країнами СНД переносяться у двосторонній формат.

Політичний інтерес/залученість

В оновлених партійних та передвиборних програмах парламентських політичних сил — «Блоку Петра Порошенка «Солідарність», Опозиційного блоку, партії «Народний фронт», Радикальної партії Олега Ляшка, Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина», партії «Відродження» — тематика розвитку відносин зі структурами та країнами СНД відсутня. Так само співробітництво зі Співдружністю Незалежних Держав (СНД) не згадується й в Коаліційній угоді. Не є пріоритетною та актуальною проблематика інституціонального співробітництва із структурами СНД і в заявах лідерів політичних фракцій та партій.

Після Революції Гідності ані Президент України, ані Прем'єр-міністр, ані міністр закордонних справ на політичному рівні не брали участі в роботі структур СНД. Упродовж 2015 року у Верховній Раді України (ВРУ) велися мляві дискусії щодо необхідності виходу з СНД. Наприклад, лідер фракції «Батьківщини» Ю.Тимошенко на пленарному засіданні 14 січня 2015 року закликала підтримати «постанову 1015, яка пройшла комітет і яка передбачає негайне припинення участі України в усіх органах СНД, яка передбачає припинення сплати членських внесків України до СНД, яка припиняє діяльність постійного представництва України при СНД, а крім того, припиняє дію постанови про приєднання Верховної Ради України до Угоди про Парламентську асамблею держав — учасниць Співдружності Незалежних Держав». Так само на засіданні комітету у закордонних справах ВРУ 4 лютого 2015 року міністр закордонних справ П. Клімкін у дискусії з народним депутатом Б. Тарасюком фактично підтвердив принципову позицію України щодо виходу з СНД.

У Аналітичній доповіді до Щорічного послання Президента України до Верховної Ради України 2015 року зазначається, що кризовий характер українсько-російських відносин актуалізує зміну пріоритетів у зовнішньополітичних відносинах, а саме щодо «необхідності опрацювання нових форматів подальшої взаємодії України з країнами Співдружності Незалежних Держав». Така зміна продиктована зовнішньополітичною та безпековою необхідністю «радикальної оптимізації діяльності України у складі інституцій СНД як організації, що перебуває під повним російським контролем і не виконує покладених на неї завдань». Зазначається, що «Україна має переводити відносини з країнами СНД переважно в двосторонній формат. Поміж країн — членів СНД основними партнерами для нас залишаються Азербайджан, Білорусь і Казахстан». Так само,

беручі до уваги необхідність зміни пріоритетів у зовнішній політиці на пострадянському просторі, в Аналітичній доповіді наголошується на тому, що «з'являється можливість надання Організації за демократію і економічний розвиток (ОДЕР-ГУАМ) у складі Грузії, України, Азербайджану та Молдови нової якості, яка пов'язана із процесами поглиблення інтеграції з ЄС». Водночас країни центрально-азіатського ареалу СНД (Узбекистан, Туркменістан, Киргизстан та Таджикистан) в силу географічної віддаленості згадуються лише в контексті обмеженої співпраці, наприклад як країни-транзитери в налагодженні транспортних коридорів з Європи до Китаю.

Інституційна співпраця

На фоні політичного рішення про згортання присутності України в СНД та переходу співпраці з країнами — членами СНД до двостороннього формату інституційна співпраця в межах СНД є, по суті, також згорнутою. Так, наприклад, 8 травня 2015 року відбувся неформальний саміт глав держав СНД в Москві, на якому Президент України був відсутнім. 16 жовтня 2015 року в засіданні Ради голів держав СНД (сел. Берабай, Казахстан) від України брав участь тимчасовий повірений у справах України в Казахстані Ю. Лазебник, що, безперечно, знижувало рівень присутності України на цьому саміті.

Разом з тим, інституційна співпраця Президента України, ВРУ та Кабінету Міністрів України демонструють гарний рівень співпраці та злагодженості щодо зовнішньополітичного курсу в питаннях співробітництва з країнами СНД.

Стратегічне бачення

Простір та структури СНД у новій геополітичній реальності не отримують стратегічного статусу. По суті, пострадянський інтеграційний проект «мирної утилізації СРСР» після збройної агресії Російської Федерації проти України є завершеним. Так само як у стратегічному пакеті (Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегія національної безпеки України, Военна доктрина України, Стратегія сталого розвитку «Україна-2020») відсутні будь-які згадки про СНД, так і практичне наповнення діяльності України в рамках СНД в 2015 році є мінімальним.

Діяльність

З огляду на загальний рівень відносин Україна — СНД рівень українського представництва в цій організації зведено до формально-мінімального. У 2015 році в засіданнях органів галузевого співробітництва СНД українські представники зазвичай участі не брали, або були присутні в якості спостерігачів. На сьогодні рівень представництва України як держави — учасника СНД обмежується тимчасово виконуючим обов'язки Постійного уповноваженого представника України при координаційних інститутах СНД (О. Дарибогова).

На фоні згортання діяльності в структурах СНД та спроб Росії виштовхнути Україну з зони вільної торгівлі СНД доволі важливим є посилення ролі двосторонніх контактів та співпраці з країнами СНД (в першу чергу із Білоруссю, Казахстаном та Азербайджаном). Так, 11-12 лютого 2015 року Президент України П. Порошенко відвідував Мінськ у форматі «Мінськ-2». 8-9 жовтня 2015 року П. Порошенко відвідав Казахстан (попередньо, 16 липня 2015 року, в м. Києві відбулося 12-е засідання спільної Міждержавної українсько-казахстанської комісії з економічного співробітництва). У ході візиту були обговорені питання як торгово-економічного, так і міжнародно-безпекового рівня. 13 листопада 2015 року відбулася телефонна розмова між президентом Азербайджану І. Алієвим та Президентом України П. Порошенком, в ході якої вони домовилися прискорити проведення чергового засідання Міжурядової українсько-азербайджанської комісії у питаннях економічного співробітництва, а на першу половину 2016 року заплановано офіційний візит Президента України до Азербайджану. 6 травня 2015 року під час робочого візиту прем'єр-міністра Молдови в Україну відбулася його зустріч з Президентом України П. Порошенком, предметом якої була координація спільних дій щодо євроінтеграційних питань.

Результати

2015 рік став роком стагнації відносин України з СНД. Товарообіг із країнами СНД за 11 місяців 2015 року скоротився значним чином: експорт українських товарів до країн СНД впав на 49,5% — до 7,1 млрд дол. США, а імпорт із країн СНД скоротився на 40% — до 9,6 млрд дол. США. Найбільше зниження торгово-економічної активності між Україною країнами СНД відбулося з країнами Євразійського економічного співтовариства — Російською Федерацією, Казахстаном, Білоруссю та Вірменією, тоді як падіння товарообігу із іншими країнами пострадянського простору було дещо повільнішим. Незважаючи на те, що найбільше падіння товарообігу відбувалося з країнами — сателітами Росії в Євразійському економічному союзі, саме завдячуючи позиції Білорусі і Казахстану Росія опинилася в меншості в питанні призупинення Договору про зону вільної торгівлі з Україною (від 1 січня 2016 року). Так само, попри традиційний проросійський вектор зовнішньої політики Білорусі і Казахстану, доволі показовою стала підтримка цими державами резолюції Генеральної Асамблеї ООН (від 17 листопада 2015 року) на підтримку діяльності Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ), в доповіді якого ядерні об'єкти Криму віднесені до України (серед 99 країн, що проголосували за документ, були Білорусь і Казахстан). Оскільки Україною було обрано курс на відмову від інтеграційних стратегій у рамках структури СНД та з огляду на низький рівень українського представництва в цій організації, результати співробітництва із структурами СНД є фактично відсутніми. Основним здобутком, на наш погляд, є продовження галузево-секторальної співпраці з окремими країнами СНД, що базується на нормативно-правовій базі СНД, насамперед щодо зони вільної торгівлі СНД.

СУБСАХАРСЬКА АФРИКА

D+

Політичний інтерес/залученість	2
Інституційна співпраця	3
Стратегічне бачення	1
Діяльність	2
Результати	3

2015 рік показав, що Україна зацікавлена у розвитку стосунків із країнами Африки. Про це свідчать і інституційна співпраця України з державами Африканського континенту в усіх сферах суспільного життя, яка вже оформлена нормативно-правовою базою, і конкретні приклади діяльності України у африканських державах. Однак попри все це, поки немає чіткої демонстрації інтересів України у регіоні.

Політичний інтерес/залученість

Політичні партії як у передвиборчій риторичі, так і після їхнього обрання до Верховної Ради України (ВРУ) не згадували тематику Африки (виняток — програма Радикальної партії О. Ляшка, де про Північну Африку йдеться в статті «Активізувати прямі політичні та економічні стосунки...»). Те саме стосується і кандидатів у президенти, лідерів парламентських фракцій, глави уряду та Президента України. Згадка про Африку є лише в Аналітичній доповіді до щорічного послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». У ній основною метою налагодження зв'язків з регіоном зазначено бажання бачити Африку джерелом «отримання окремих сировинних матеріалів та цінних природних ресурсів і потенційним ринком збуту продукції українських виробників», йдеться про тенденцію зростання ВВП африканських держав, відкритість регіону для нових партнерів (особливо країн Субсахарської Африки), укладення угоди про зону вільної торгівлі з Економічним співтовариством держав Західної Африки (ЕКОВАС), а також про забезпечення українських торговельно-економічних інтересів, які повинні базуватися на створенні та посиленні регіональних дипломатичних представництв України в Єгипті, ПАР, Нігерії/Гані, Кенії/Замбії, створення національного агентства експортних гарантій та приведення українського законодавства у відповідність до міжнародних стандартів.

Інституційна співпраця

Динаміка наявна в інституційній співпраці України і держав Африки: керівник комітету закордонних справ ВРУ Ганна Гопко провела зустріч з надзвичайним повноважним послом Південно-Африканської республіки (ПАР) в Україні Х.А. Бассоном, на якій сторони наголосили на перспективності розвитку відносин між країнами (особливо у сфері аграрної та гірничої промисловості); важливою є співпраця з Африканським континентом через представництво України в Світовій організації торгівлі (СОТ); на засіданнях комітету з прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин ВРУ обговорювали участь українських парламентарів у конференції в Кейптауні з питань без громадянства та імплементації африканського досвіду боротьби з порушеннями прав національних меншин. Діяльність Президента України обмежилася указами про призначення високих і повноважних послів у ряді африканських країн та формування делегації українських високопосадовців для участі у десятій Конференції міністрів СОТ (15-18 жовтня 2015 року, м. Найробі, Кенія), що свідчить про зацікав-

леність у підтриманні дипломатичних відносин з країнами континенту. Кабінет Міністрів України продовжує виконувати План роботи з виконання Програми сприяння національним експортерам сільгосппродукції та продуктів її переробки в укладенні експортних контрактів з представниками імпортерів з країн Близького Сходу та Африки, а саме: Алжиру, Лівії, Судану, Кенії, Тунісу, Єгипту. У Міністерстві закордонних справ України обмежилися заявами та коментарями щодо надзвичайних подій, внутрішнього неспокою та терактів у африканських державах, серед яких Республіка Чад, Нігерія, Малі, Кенія, Бурунді, Буркіна-Фасо. Міністерство економічного розвитку і торгівлі повідомляє про конференції, міжнародні ярмарково-виставкові заходи, учасниками яких є Україна і держави Африки, що свідчить про перспективи нових ринків збуту в Африці: інфографіки міністерства показують, що за 2015 рік підвищилися суми експорту до Південного Судану, Мозамбіку, Алжиру, Гани та Кот-д'Івуару; існує 15 спільних міжурядових комісій з питань співробітництва для регіонів Близького Сходу та Африки. У ході Міжнародного економічного та інвестиційного форуму «Україна — Близький Схід і Африка» було повідомлено про спільну ініціативу МЗС та Мінекономрозвитку про запровадження режиму вільної торгівлі з країнами ЕКОВАС — розширення присутності України на африканських ринках через створення торгових домів.

Стратегічне бачення

Аналіз стратегічних документів України свідчить, що в них практично не згадуються проблеми, завдання, цілі, які безпосередньо стосуються африканських країн.

Стратегія національної безпеки України не містить жодних згадок щодо країн Африки, тоді як у Стратегії національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» (втратила чинність) йшлося про розширення співробітництва з центрами зростання в регіонах Азії та Африки. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Воєнна доктрина України, Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», проект Енергетичної Стратегії — 2035 не містять жодних згадок щодо країн Африки. Якщо брати до уваги двосторонні документи стратегічного характеру, то попри достатню кількість угод, протоколів, меморандумів, укладених між Україною та африканськими державами, договірно-правова база перебуває на стадії формування. Укладені договори більшою мірою стосуються торговельного співробітництва (Лівія, ПАР), військово-технічного співробітництва (ПАР), встановлення дипломатичних відносин (Бенін, Гана, Кот-д'Івуар).

Діяльність

Звіти МЗС України щодо співпраці з країнами Африки у 2015 році характеризуються формальністю та загальністю. Серед них: застереження МЗС України щодо відвідання країн Західної Африки у зв'язку з поширенням вірусу Ебола, рекомендації громадянам України щодо країн Західної Африки, вітання послів із призначенням на посаду, коментарі щодо засідань Ради експортерів та інвесторів, щодо

терористичних актів у деяких державах (Нігерії, Республіка Кенія, Чад та інші), щодо заходів до Дня Африки, поради подорожуючим. Заяви та прес-релізи Адміністрації Президента України звітують про вручення вірчих грамот Президенту України П. Порошенку послами низки держав Африки, про призначення надзвичайних і повноважних послів України в ряді африканських держав (Нігерія, Руанда, Коморські Острови, Кенія). На офіційному сайті Прем'єр-міністра України А. Яценюка не міститься жодних згадок про країни Африки. На сайті ВРУ в інформації про Депутатську групу ВРУ з міжпарламентських зв'язків є дані тільки про зв'язки з Республікою Конго. Щодо інших африканських держав, то згадки про них містяться лише в Парламентському довіднику знаменних і пам'ятних дат.

Україна бере активну участь в операціях ООН з підтримання миру в п'яти країнах Африки: Ліберії, Кот-д'Івуарі, Республіці Конго, Судані та Південному Судані.

Результати

Необхідно відзначити значну позитивну динаміку в розвитку економічного, дипломатичного, культурно-гуманітарного та науково-технічного співробітництва з країнами Африки. Багато подій відбулося 2015 року у сфері співпраці з такими країнами, як Єгипет, Намібія, ПАР, Кенія. Дипломатичні представництва України в Кенії, Нігерії, ПАР, Єгипті, Ефіопії у 2015 році вели активну просвітницьку діяльність, проводили культурні заходи.

Під час відкритого голосування 27 березня 2014 року за Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН про підтримку територіальної цілісності України №68/262, яка була прийнята на 68-й сесії Генасамблеї ООН, значна частина країн Африки підтримали резолюцію: 18 держав голосували «за». Це свідчить про те, що певний вотум довіри багатьох африканських країн Україна вже має. Під час 70-ї сесії Генасамблеї ООН Україну було обрано непостійним членом Ради Безпеки ООН на 2016-2017 роки, країни Африканського континенту в цілому підтримали Україну під час голосування за це.

За даними Державної служби статистики, за 10 місяців 2015 року експорт до країн Африканського континенту, крім країн Магрибського союзу, склав 7,29% від загального українського експорту. Основними економічними партнерами з експорту були Єгипет (73,6%), Нігерія (4,5%), Ефіопія (3,8%), Судан (2,5%), ПАР (2,3%), Сенегал (2,1%), Кенія (2,1%). У сфері імпорту основними партнерами України були ПАР (28,4%), Гвінея (20,1%), Гана (19,7%), Єгипет (11,1%), Малаві (2,9%), Мозамбік (3,4%), Танзанія (2%).

Значно форсувалися торгові відносини з країнами — експортерами вугілля, однією з яких є ПАР, в рамках прямого договору від вересня 2015 року з міжнародним трейдером Україна закупила 250 тис. т антрацитового вугілля. Поступ відбувся у розвитку військово-технічного співробітництва. Кабінет Міністрів України схвалив проект угоди з урядом Республіки Намібія про співробітництво в оборонній сфері (розпорядження №1233 від 25.11.2015).

ЧОРНОМОРСЬКИЙ РЕГІОН

C-

Політичний інтерес/залученість	3
Інституційна співпраця	3
Стратегічне бачення	3
Діяльність	3
Результати	2

Чорноморський регіон фактично зник з порядку денного зовнішньої політики України у 2015 році. Значне зниження товарообігу з усіма країнами регіону, замороження значної кількості багатосторонніх проєктів, відсутність послів у деяких країнах та нехтування багатосторонніми механізмами є негативною тенденцією. Фактично, політика України була зосереджена лише на питаннях безпеки, пов'язаних з окупацією Криму, відносинах з Туреччиною та Румунією за суттєвої втрати підтримки кавказьких країн.

Політичний інтерес/залученість

Аналіз офіційних документів (програм політичних партій, Коаліційної угоди, заяв Прем'єр-міністра та Голови Верховної Ради, Президента України) свідчить, що питання присутності України в Чорноморському регіоні, як і раніше, не виокремлюється як самостійний пріоритет зовнішньої політики у політичному дискурсі. Більше того, в 2015 році цей регіон розглядається лише в безпековій площині у зв'язку з анексією Криму. Можна стверджувати, що саме проблема Криму сприяла інтенсифікації інтересу політичного істеблшменту до Чорноморського регіону. Активно обговорюється питання деокупації Криму, точаться дискусії щодо шляхів протистояння загрозам національній безпеці в контексті мілітаризації Криму та Чорноморського регіону в цілому, посиленню російських військових потужностей на півдні, можливостей блокування морських шляхів Росією, потенційної ренуклеаризації півострову тощо. Згадки щодо можливості двосторонньої співпраці з країнами Південного Кавказу чи Туреччини є спорадичними. Водночас в експертній доповіді НІСД до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради аналізу безпекової ситуації в Чорноморському регіоні приділяється принципова увага, визнається розмежування країн регіону на такі, що виступили на підтримку України та приєдналися до санкцій проти Росії, і такі, що «опосередковано підтримують Росію, прагнучі зберегти високий рівень співробітництва з нею». Разом з тим у Посланні Президента не приділяється жодної уваги регіональним аспектам зовнішньої політики України.

Інституційна співпраця

У 2015 році спостерігається несистемна співпраця, яка не базується на однозначно визначеній позиції. Певним чином це пов'язано з відсутністю державної стратегії співробітництва у Чорноморському регіоні та зниженням рівня активності через політику Російської Федерації. Політику України щодо Чорноморського регіону варто розділити на два напрями: двосторонні контакти з окремими державами регіону і діяльність у рамках багатосторонніх організацій (ОЧЕС, ГУАМ, БЛЕКСІФОР тощо), оскільки ці напрями потребують різного рівня залученості інших органів влади, крім МЗС.

Стратегічне бачення

Згадки про Чорноморський регіон фактично відсутні у всіх стратегічних документах України. Якщо у Постанові Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» 1993 року цьому регіону приділялась окрема увага, то пізніші документи не виділяють регіональні питання окремо. Лише у Стратегії національної безпеки України можна знайти опосередковані згадки поряд з іншими регіонами, зокрема в контексті уваги, яка «приділятиметься формуванню механізмів забезпечення безпеки в регіоні Чорного моря», проведення «спільно з іншими європейськими союзниками політики денуклеаризації та демілітаризації Чорноморського регіону» та продовження використання «існуючих форматів — «Веймарського трикутника», «Вишеградської групи», ГУАМ, ЦЕІ, ОЧЕС тощо — з метою забезпечення захисту територіальної цілісності та суверенітету держави, реалізації економічних і енергетичних проєктів та ініціатив». Беручи до уваги комплексність ситуації на Чорноморському напрямі, перспективи, які надає цей регіон для України, такий підхід є недостатнім.

Діяльність

У 2015 році Чорноморський регіон фактично був відсутній як регіональний напрям зовнішньої політики України на багатосторонньому рівні. Зовнішньополітична діяльність була зосереджена здебільшого на двосторонніх відносинах з окремими країнами. У цьому випадку під регіональними країнами ми розуміємо країни — члени Організації Чорноморського економічного співробітництва, за виключенням Албанії, Сербії та Греції. Україна значною мірою знизила рівень контактів з кавказькими країнами (досі немає послів у Вірменії та Грузії). Діяльність у рамках Чорноморського регіону «витагується» лише завдяки активним контактам з Румунією та Туреччиною. Відносини з Грузією є неоднозначними, з одного боку, через надання українського громадянства колишньому президенту Грузії М. Саакашвілі, а з іншого — через спільну роботу щодо асоціації з ЄС.

Діяльність України у рамках БЛЕКСІФОР та ОЧЕС була фактично обмежена через участь РФ у цих організаціях. Водночас участь України в основному заході — Раді Міністрів закордонних справ країн — членів ОЧЕС у Кишиневі (червень 2015 року) — лише на рівні тимчасово повіреного у справах Посольства України в Кишиневі можна пояснити тільки низькою зацікавленістю у використанні цього майданчику для просування політики України в Чорноморському регіоні, тоді як ця організація досі залишається основним місцем комунікації та узгодження позицій регіональних країн.

Результати

Україна не використовувала достатньою мірою можливості двосторонньої та багатосторонньої співпраці в Чорноморському регіоні з метою політичної підтримки своєї позиції або посилення економічного співробітництва. Деякі позитивні результати можна спостерігати лише на румунському та турецькому напрямках. Разом з тим невідтримання санкцій проти РФ окремими державами регіону, відсутність активної участі в багатосторонніх інституціях, фактичне замороження імплементації Меморандуму про порозуміння щодо створення Чорноморського автомобільного кільця та Чорноморського морського кільця, а також проєктів щодо боротьби з тероризмом та організованою злочинністю значною мірою впливають на результативність політики України в регіоні. Значне зниження товарообігу між Україною та країнами Чорноморського регіону (в середньому на 50% від показників 2014 року, причому як по експорту, так і по імпорту) є негативною тенденцією зовнішньої політики України на цьому регіональному напрямі.

ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

С

Політичний інтерес/залученість	3
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	2
Діяльність	3
Результати	3

Через концентрацію на внутрішніх подіях Україна фактично не була присутня у міжнародному дискурсі щодо питань безпеки. Зменшення участі у миротворчих операціях є об'єктивним фактором, тоді як тривала відсутність Спеціального представника з питань придністровського врегулювання, де Україна є одним з основних посередників, є фактором, який негативно впливає на імідж України. Фактично, більшість заяв українських політиків та офіційних органів стосувалися або євроатлантичних перспектив держави або були реакцією на порушення міжнародної безпеки з прив'язкою до України (Сирія).

Політичний інтерес/залученість

На сьогодні фактично відсутній інтерес та політична залученість щодо питання міжнародної безпеки. Оцінка «3» пов'язана лише з приділенням уваги цьому питанню в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента до Верховної Ради України 2015 року, в якій, зокрема, йдеться про необхідність «вироблення нової стратегії для досягнення спільних цілей колективної відповідальності і безпеки — Європейської хартії відповідальності», документу, який «міг би підтвердити попередні міжнародні зобов'язання України та сприяти забезпеченню чітких інструментів і механізмів дотримання норм міжнародного права й покарання за їх порушення»; а також про необхідність співпраці з іншими безпековими організаціями.

Крім того, окрему увагу приділено проблемі реформування ООН та ОБСЄ з метою посилення їх ролі в питаннях безпеки та унеможливлення блокування рішень, які сприяють миру та безпеці. Загалом основні заяви з питань міжнародної безпеки пов'язані з дотриманням міжнародних норм та принципів у контексті української кризи або з висловленням співчуття тій чи іншій країні після терористичних актів. Питання сирійської кризи з'являлися в порядку денному лише в контексті занепокоєння можливістю відволікти увагу від подій в Україні або як додатковий аргумент щодо агресивної політики Росії та її бажання підірвати міжнародну безпеку.

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця державних органів України щодо питань міжнародної безпеки в 2015 році відбувалася на основі задекларованих позицій, однак фактично обмежувалась лише європейським та євроатлантичним напрямками. Водночас варто відзначити, що неодноразово спостерігалися труднощі у комунікації між Міністерством оборони та Верховною Радою, які здебільшого були вирішені.

Стратегічне бачення

У стратегічних документах України питання міжнародної безпеки розглядаються лише у форматі субрегіональної безпеки або євроатлантичного співтовариства. Питання більше серйозного залучення стосуються згадування в розділах, присвячених загальним загрозам міжнародної безпеки (Близький Схід) та питанню нерозповсюдження ядерної зброї. Єдиний документ, який певним чином можна віднести до категорії таких, що формують бачення України стосовно проблем міжнародної безпеки, є Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України, прийнята ще у 2009 році.

Певним чином стратегічну позицію України можна підтвердити документами щодо євроатлантичної інтеграції країни як безпекової моделі та курсу, які обрані.

Діяльність

Фактично, українська діяльність у питаннях міжнародної безпеки була обмежена участю України в миротворчих операціях. За даними Міністерства закордонних справ, у 2015 році понад 500 військовослужбовців Збройних Сил України та співробітників органів внутрішніх справ брали участь у 7 миротворчих операціях ООН (у Республіці Конго, на Кіпрі, у Косово, Кот-д'Івуарі, Ліберії, Судані та Південному Судані) та 3 операціях під егідою інших організацій (Косово, Афганістан та Придністров'я). Україна надає ООН 50% від загальної кількості бойових вертольотів, що беруть участь в місіях Організації. Варто відзначити, що зменшення української участі в миротворчих операціях у порівнянні з попередніми роками, коли Україна була навіть у десятці найбільших контрибуторів миротворчих операцій ООН, не в останню чергу пов'язано із ситуацією на сході України й повинно розцінюватися як об'єктивний факт, а не негативна тенденція.

Водночас, окрім залучення до миротворчих операцій, здійснюються і дипломатична діяльність щодо врегулювання конфліктів, реагування на кризові явища тощо, які в 2015 році були на значно нижчому, ніж у попередні роки, рівні. Відсутність упродовж 9 місяців Спеціального представника України з питань придністровського врегулювання негативно вплинула на рівень залучення у форматі «5 + 2» та на діяльність України з питань придністровського врегулювання, що викликало занепокоєння деяких партнерів.

У 2015 році Україна фактично не була залучена до діяльності щодо боротьби з піратством, як у попередні роки, обмеживши участь консультаціями.

Питання міжнародної безпеки здебільшого залишалися у сфері відповідальності Міністерства оборони України, яке продовжувало роботу щодо спільних навчань, консультацій, можливої участі у спільних бойових тактичних групах.

Відповідно до заяви Міноборони, у зв'язку з анексією Росією Автономної Республіки Крим та фактичною агресією проти України унеможливилось виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань у рамках БЛЕКСІФОР. Військове співробітництво у рамках БЛЕКСІФОР у 2015 році не було заплановано. Фактично, було прийнято рішення про тимчасове заморожування Україною своєї участі у військово-морській компоненті БЛЕКСІФОР до моменту припинення підтримки Російською Федерацією дестабілізаційних процесів на сході України, а також звільнення тимчасово окупованої території АР Крим. Те саме стосується і операції «Чорноморська гармонія», робота з реалізації заходів у рамках якої проводилася «виключно методом поточного взаємного обміну інформацією».

Результати

Зосередженість на внутрішніх проблемах безпеки фактично вивела Україну з групи країн, які опікувалися регіональною та міжнародною безпекою. Українська зовнішня політика в цьому питанні була реакційна та здебільшого концентрувалася в діяльності Міністерства оборони країни. Певна позитивна динаміка спостерігається лише у відносинах з НАТО (як у сфері оборони, так і протидії новим викликам та гібридним загрозам) та країнами Вишеградської групи.

РЕЖИМ НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ

В-

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	3
Діяльність	4
Результати	4

З метою захисту власного суверенітету і територіальної цілісності за звітний період Україна проводила активне обговорення зобов'язань відповідних сторін за Будапештським меморандумом. Україною було докладено максимальних зусиль щодо запобігання розповсюдженню радіоактивних матеріалів та технологій з окупованих територій.

Політичний інтерес/залученість

Попри те, що після відмови від радянської ядерної зброї в 1996 році Україна вважається винятковим членом Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), протягом останніх років відзначалося певне зниження його позицій. Зокрема, у 2014 році у Верховній Раді України (ВРУ) внаслідок російської агресії було внесено кілька законопроектів. Перший з них — «Проект Закону про денонсацію Україною ДНЯЗ від 01.07.1968 р.» — було внесено спільними зусиллями депутатів партій «Удар» та «Батьківщина» 20 березня 2014 року, другий — «Проект Постанови про Заяву ВРУ щодо відновлення Україною статусу ядерної держави» — був внесений партією «Свобода» 23 липня 2014 року. Наразі голосування ВРУ по жодному з проектів не відбулося, тобто питання про вихід України з ДНЯЗ та відновлення її ядерного статусу, формально кажучи, залишаються відкритими, проте, за умови загострення ситуації, можуть знову стати предметом політичної дискусії або спекуляцій з боку України.

Загалом, якщо розглядати в перспективі таку можливість, ситуація з потенційним голосуванням могла б виглядати досить неоднозначно. Зокрема, з усіх політичних партій, представлених у парламенті, три (Радикальна партія Олега Ляшка, «Свобода» та «Правий Сектор») офіційно підтримують відновлення ядерного статусу України. Незважаючи на те, що за результатами останніх виборів їх присутність у парламенті не перевищує 15%, той факт, що такі помірковані партії як «Удар» та «Батьківщина» підтримують ідею виходу України з ДНЯЗ, міг би зробити голосування із зазначених питань критичним для подальшого перебування України у системі ДНЯЗ.

Президент та уряд України офіційно підтримують членство держави в ДНЯЗ, що певною мірою стабілізує ситуацію. У Мюнхенській промові П. Порошенка лунало твердження щодо порушення Росією Будапештського меморандуму, який гарантував Україні суверенітет і територіальну цілісність в обмін на вступ до ДНЯЗ і відмову від ядерної зброї. А в поясненні до щорічного Послання Президента до ВРУ 2015 року зазначено, що на прикладі України «стало очевидним, що фіксація відмови від ядерного статусу в міжнародно-правовому акті за участю п'яти офіційно визнаних ядерних держав насправді не надає жодних безпекових гарантій».

Група депутатів ВРУ в «Проекті Постанови про комплекс заходів щодо посилення переговорних позицій України на міжнародній арені у зв'язку зі збройною

агресією Російської Федерації та реалізацією європейського курсу України» від 31.08.2015 р. наголосила на необхідності використання усього комплексу безпечових гарантій та зобов'язань за Будапештським меморандумом.

Інституційна співпраця

З метою вирішення проблем, пов'язаних із втратою державного регулюючого контролю над деякими суб'єктами використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ) та іншими ДІВ, які знаходяться на території анексованого півострова Крим та на території окупованих міст Луганської та Донецької областей, скоординовано спільні дії відповідних державних органів. Державна інспекція ядерного регулювання ініціювала створення міжвідомчої робочої групи щодо вирішення проблем захищеності та гарантій нерозповсюдження ядерної зброї на тимчасово окупованій території Криму. Інспекція активно співпрацює з Міністерством закордонних справ України за цим напрямом, особливо щодо проблематики дотримання Російською Федерацією положень Статуту МАГАТЕ та чинних норм міжнародного права в питаннях застосування гарантій МАГАТЕ на окупованому півострові Крим у рамках 59-ї сесії Генеральної конференції МАГАТЕ.

Затвердженою Указом Президента України від 23.04.2015 р. № 238/2015 «Річною національною програмою співробітництва Україна — НАТО на 2015 рік» встановлено заходи щодо забезпечення максимального контролю над озброєнням та нерозповсюдженням зброї масового знищення і відповідальні державні установи.

Стратегічне бачення

Стратегічне бачення питання нерозповсюдження ядерної зброї у 2015 році згадується лише в контексті забезпечення інших інтересів. Зокрема, у «Стратегії національної безпеки і оборони» зазначено, що Україна має намір боротися за створення на основі Будапештського меморандуму механізму гарантій безпеки для неядерних держав. У свою чергу, Воєнна доктрина від 2015 року, підкреслюючи відданість України подальшій справі ядерного роззброєння, зазначає, що відмова України від одного з найпотужніших ядерних потенціалів у світі «дає їй право розраховувати на підтримку з боку міжнародної спільноти у розвитку конвенційних оборонних можливостей». Головний акцент робиться на певних «бонусах», на які розраховує Україна внаслідок процесу ядерного роззброєння. Водночас в Доктрині зазначено, що в середньостроковій перспективі Україна розраховує на власні можливості та «залишає за собою право обирати спосіб гарантування державного суверенітету і територіальної цілісності», що, враховуючи відсутність будь-яких посилянь на обмеженість міжнародним правом, знов таки робить питання виходу з ДНЯЗ начебто відкритим.

Діяльність

У червні 2015 року в м. Києві відбулася зустріч представників урядів США та України, на якій було обговорено досягнутий прогрес щодо протидії контрабанді ядерними та радіаційно-небезпечними матеріалами в Україні. 10 липня 2015 року у м. Вашингтон відбулося чергове засідання Українсько-американської робочої групи з питань нерозповсюдження та експортного контролю ядерної зброї. Крім того, 25 червня 2015 року в Міністерстві закордонних справ України пройшли переговори з представниками Німеччини, США, Нідерландів, Канади та ЄС щодо розширення міжнародного співробітництва з Україною в рамках Ініціативи Групи Семи «Глобальне партнерство проти розповсюдження зброї та матеріалів масового знищення». 27 квітня — 22 травня 2015 року Україна взяла участь у роботі Оглядової конференції ДНЯЗ, яка закінчилася безрезультатно, тобто без консенсусного документа. В умовах сучасних викликів міжнародній безпеці майбутнє режиму нерозповсюдження зброї масового знищення (ЗМЗ) є пріоритетним для світової громадськості, що було підтверджено 1-3 березня 2015 року на щорічній конференції НАТО з питань нерозповсюдження ЗМЗ, в роботі якої взяла участь і українська делегація.

Україна разом з іншими представниками міжнародної спільноти позитивно оцінила досягнення домовленості щодо Спільного всеосяжного плану дій з врегулювання іранського ядерного питання — про це було зазначено в офіційній заяві Міністерства закордонних справ України від 15.07.2015 р.

Триває реалізація спільного україно-американського проекту щодо надання технічної допомоги з метою посилення системи експортного контролю України та протидії розповсюдженню ЗМЗ.

Результати

У більшості державних документів простежується певна розчарованість України результатами власного ядерного роззброєння та виконанням державами-гарантами своїх зобов'язань за Будапештським меморандумом. Два законопроекти, що передбачають вихід з ДНЯЗ та подальше отримання ядерного статусу, безумовно, є скоріше символічними, ніж спрямованими на практичні дії, і слід вважати, що до таких маргінальних дій Україна може вдатися лише за умов подальшої ескалації конфлікту на Донбасі та погіршення відносин з Росією у комплексі з відсутністю підтримки Заходу.

Україна продовжує виконувати всі необхідні дії заради запобігання розповсюдженню радіоактивних матеріалів та технологій з окупованих територій, а також активно співпрацює із міжнародною спільнотою з метою запобігання ядерному тероризму.

ЗМІНИ КЛІМАТУ

C+

Політичний інтерес/залученість	3,5
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	3
Діяльність	4
Результати	3

У 2015 році Україна працювала над оцінкою спроможності держави та економіки взяти на себе нові зобов'язання в рамках підготовки до Паризької кліматичної конференції; реалізацією проектів із скорочення викидів парникових газів на так звані «кіотські гроші» Японії та Іспанії; засадами державної політики у сфері зміни клімату; напрацюванням механізмів торгівлі викидами та виконанням екологічних зобов'язань у рамках членства в Енергетичному Співтоваристві. Досить скромні досягнення за більшістю напрямів пояснюються значною мірою системною проблемою як політичних, так і державних структур — відсутністю компетентності та почуття відповідальності.

Політичний інтерес/залученість

Політичні партії, парламент і уряд України не відзначають у своїх основоположних документах проблематику зміни клімату, а вказують загалом на національні екологічні проблеми та виклики глобального характеру.

Найбільші політичні сили в Україні не артикулюють виклики змінам клімату в контексті загальнодержавної відповідальності та не мають консолідованої позиції щодо розвитку національної економіки, відзначаючи лише необхідність рухатися за низьковуглецевою моделлю.

Тривалий час політичні сили намагалися контролювати профільні відомства з метою забезпечення впливу на розподіл родовищ корисних копалин, не приділяючи особливої уваги екологічній проблематиці навіть у країні, не кажучи про міжнародний рівень боротьби із змінами клімату.

Реформування сфер відповідальності державних органів влади, розкриття інформації про родовища корисних копалин, власників ліцензій на їх розробку, стан навколишнього середовища у 2015 році дали змогу знизити вплив національних фінансово-промислових груп і їх політичних протезе на державні інституції, що відповідають за екологічну політику держави. Сформувалися передумови для збільшення інтересу іноземних компаній до родовищ корисних копалин та їх участі у продажах ліцензій та спеціальних дозволів.

Інституційна співпраця

У контексті проблем зміни клімату Україна співпрацює з Секретаріатом Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, ЮНЕСКО, міжнародними природоохоронними організаціями. Основні контакти відбуваються через Міністерство екології та природних ресурсів України та Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. У 2015 році делегацію України на Конференції ООН з питань зміни клімату COP 21 у Парижі очолював Президент України. На двосторонній основі

відбулася низка заходів та зустрічей у рамках співпраці з Японією щодо Кіотського протоколу.

Відсутність очільника Мінекології негативно позначилася на співпраці з іншими державними інституціями, особливо з Міністерством енергетики та вугільної промисловості України. Екологічні організації-учасники робочої групи №3 Національної платформи Форуму громадянського суспільства програми «Східне партнерство» незадоволені рівнем активності Мінекології в контексті напрацювання законопроектів з питань скорочення енергоспоживання, регулювання викидів, державної екологічної політики та поданого до Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату Очікуваного національно визначеного внеску (ОНВВ). Останній вважається таким, що не накладає на Україну жодних зобов'язань із скорочення викидів у період до 2030 року.

Стратегічне бачення

Україна є стороною Кіотського протоколу і висловила готовність приєднатися до нової Рамкової угоди з протидії змінам клімату в 2015 році. Найбільш повно і системно питання зміни клімату викладено у проекті Енергетичної стратегії України на період до 2035 року, однак сам документ ще не пройшов остаточне погодження на рівні Кабінету Міністрів України та не затверджений парламентом. Інші документи, які формують стратегію розвитку держави, не містять прямих згадувань про проблему зміни клімату, а лише в загальних рисах окреслюють природоохоронні та екологічні цілі держави, які мають бути покладені в основу сталого розвитку національної економіки.

Україна підготувала і подала у 2015 році національний ОНВВ, який містить добровільне зобов'язання із скорочення викидів парникових газів на період до 2030 року — не більше 60% від рівня 1990 року. Попри критику з боку природоохоронних громадських організацій, цей документ конкретизує зобов'язання України і має бути врахованим під час розроблення інших стратегічних документів, законопроектів та підзаконних актів, які регулюватимуть економічний розвиток держави. Ці зобов'язання можуть бути переглянуті через 5 років, готовність їх виконувати має бути затверджена шляхом ратифікації Паризької угоди національним парламентом протягом найближчих двох років.

Діяльність

Згідно із доступною інформацією, протягом 2015 року основна увага в контексті міжнародної співпраці в питаннях зміни клімату приділялася підготовці національного ОНВВ до Паризької конференції зі змін клімату та координації роботи із сусідніми країнами щодо вирішення екологічних проблем басейну річки Дністер.

Профільний комітет Верховної Ради України також здійснював діяльність з погодження законопроектів у частині, яка стосується природоохоронної діяль-

ності, співпраці на двосторонній основі з питань захисту природних пам'яток, парків і заповідників.

На урядовому рівні було здійснено значну роботу щодо розкриття інформації про функціонування енергетичного сектора, розробку родовищ природних корисних копалин та діяльність видобувних компаній. Хоча зазначене не має прямого стосунку до питання зміни клімату, однак дає можливість громадськості більш об'єктивно оцінювати ситуацію, обґрунтовувати свої звернення, а також напрацьовувати пропозиції з покращення екологічного стану на місцях та, відповідно, збільшення внеску держави в боротьбу з негативними глобальними процесами.

Інтенсифікувався процес співпраці між державними органами влади і громадськими організаціями, однак необхідно відзначити, що кожна зі сторін потребує вдосконалення горизонтальної комунікації, покращення адвокаційних спроможностей та ширшого стратегічного бачення проблематики.

Результати

Враховуючи, що основним внеском України на міжнародному рівні у протидію глобальним змінам клімату у 2015 році вважається поданий на Паризьку конференцію зі змін клімату національний ОНВВ, аналіз стану та перспектив розвитку національної економіки та підготовка відповідного аналізу можна вважати основним результатом роботи Мінекології за вказаний період. За оцінками Climate Action Tracker (консорціум Climate Analytics, Ecofys, NewClimate Institute, Potsdam Institute for Climate Impact Research), внесок України є неадекватним, тобто не дасть позитивного ефекту в глобальній боротьбі зі зміною клімату. Державні інституції пояснюють такий рівень національного ОНВВ значними викликами для національної економіки, спричиненими фінансово-економічними, територіальними та воєнними втратами і заявляють про готовність до перегляду документа після стабілізації ситуації.

Проводилася також робота в рамках проектів із скорочення викидів парникових газів за кошти, отримані за Кіотським протоколом, двостороння співпраця з іншими країнами в частині захисту навколишнього середовища і діяльність органів влади на національному рівні, однак відсутній систематизований звіт про цю діяльність. Станом на дату виконання дослідження, Державна служба статистики ще не підготувала статистичний бюлетень щодо викидів забруднюючих речовин та парникових газів за 2015 рік, тому оцінити фактичні досягнення держави з їх скорочення та динаміку в порівнянні з попередніми роками не вдалося.

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

V+

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	5
Діяльність	4
Результати	4

У 2015 році активність МЗС України та Офісу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини залишалася на високому рівні, включаючи міжнародне співробітництво задля забезпечення міжнародних зобов'язань України у сфері прав людини, а також окрему увагу до порушення прав людини на окупованих територіях України. Основними механізмами, які використовувалися для просування питання дотримання прав людини в Україні, залишалися інституції ОБСЄ, сесії Генеральної Асамблеї ООН, Рада ООН з прав людини, засідання Парламентської Асамблеї Ради Європи.

Політичний інтерес/залученість

Дотримання міжнародних зобов'язань України в галузі прав людини впродовж 2015 року відображалось в офіційних виступах Президента України, представників Кабінету Міністрів України, Комітету Верховної Ради України з прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин. Серед політичних партій та парламентських фракцій найвищу активність проявляли представники партії «Блок Петра Порошенка» та партії «Батьківщина» (в силу перебування її представника на посаді голови Комітету Верховної Ради України з прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин). У програмах інших партій і офіційних заявах їх представників немає високої інтенсивності прямого згадування питання прав людини.

Інституційна співпраця

У 2015 році слід відзначити координацію діяльності Президента України, комітету Верховної Ради України з прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Міністерства юстиції України, громадського сектора в процесі підготовки Національної стратегії прав людини і плану дій для її імплементації. Високий рівень компетентності в питаннях дотримання прав людини демонструвало МЗС України. Активно використовувався доступний інструментарій ООН, ОБСЄ, Ради Європи. Міністерство закордонних справ сприяло роботі моніторингових місій міжнародних організацій з дотримання прав людини в Україні, піднімало питання порушення прав людини в окупованому Криму та на Донбасі в рамках роботи 70-ї сесії Генасамблеї ООН.

Стратегічне бачення

Згідно зі Стратегічним планом співпраці Офісу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з міжнародними організаціями на 2013-2017 роки, яким передбачено консолідацію зусиль Офісу як в Україні, так і поза її межами, відбувались активізація та поглиблення співпраці з урядовими міжнародними організаціями та їх органами і посадовими особами, зокрема з ООН, Радою Євро-

пи, ОБСЄ, ЄС, шляхом реалізації спільних проєктів та програм. Прогресом на шляху інституційного забезпечення дотримання прав людини в Україні та поза її межами є Національна стратегія з прав людини, введена в дію Указом Президента України № 501/2015. До розробки стратегії долучалися представники урядових структур, неурядових правозахисних організацій (Українська Гельсінська спілка, «Восток SOS», «Донбас SOS»). Загалом в робочу групу входило 256 осіб. Підтримання сталого розвитку, який забезпечує дотримання прав людини відповідно до міжнародних зобов'язань України, є пріоритетом Стратегії-2020.

Діяльність

У 2015 році не оновлювалися угоди про співробітництво між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини і низкою міжнародних інституцій (термін дії існуючих меморандумів і угод зберігає чинність), Офіс Омбудсмена продовжував співпрацю з такими організаціями, як Міжнародний інститут Омбудсмена, Європейський інститут Омбудсмена, Міжнародний координаційний комітет національних інституцій з просування та захисту прав людини (у грудні 2014 року Офіс українського Омбудсмена отримав найвищу оцінку — «А» — під час сертифікації, яку здійснює вказана інституція), Європейська мережа національних інституцій з прав людини. Було оновлено Меморандум про взаєморозуміння між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Бюро демократичних інституцій і прав людини (ОБСЄ/БДІПЛ), термін дії оновленого документа — 2 роки. 14 травня 2015 року було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Європейським центром з питань меншин та Угоду про партнерство між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Центром з питань меншин. 17 вересня 2015 року підписано Угоду про співробітництво між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та інституцією Омбудсмена Турецької Республіки. Уповноважений ВР України з прав людини брала участь у низці міжнародних конференцій з прав людини в Україні та поза її межами (конференції з людського виміру ОБСЄ, Рада з прав людини ООН).

Упродовж 2015 року МЗС України піднімало питання порушення прав людини в окупованому Криму та на Донбасі в рамках роботи 70-ї сесії Генасамблеї ООН. 25 березня 2015 року в рамках Ради ООН з прав людини виголошено ініційовану Україною спільну заяву від імені 43 держав — членів ООН на підтримку України. У рамках 28-ї сесії Ради ООН з прав людини відбувся паралельний захід «Автономна Республіка Крим: один рік нелегальної окупації». 30 жовтня 2015 року в рамках роботи 70-ї сесії Генасамблеї ООН виголошено спільну заяву 36 держав щодо ситуації у сфері прав людини в тимчасово окупованій Росією Автономній Республіці Крим, ініціатором якої виступила Україна.

Гуманітарна ситуація в Україні була предметом зустрічі президента Міжнародного комітету Червоного Хреста П.Маурера з Президентом України П. Порошенком, Прем'єр-міністром України А. Яценюком, міністром закордонних справ

України П. Клімкіним, а також керівниками Міністерства юстиції та Міністерства оборони України.

Результати

Проведення консультацій з інституціями міжнародних організацій сприяло розробці та ухваленню в 2015 році Національної стратегії з прав людини та плану дій на її виконання, що є істотним досягненням в інституціалізації стратегічного бачення дотримання прав людини в Україні.

У ході 24-ї літньої сесії Парламентської Асамблеї ОБСЄ (5-9 липня 2015 року) держави — члени ОБСЄ ухвалили Гельсінську декларацію, яка включає, серед інших питань, дві резолюції на підтримку України: «Продовження очевидних, грубих та не виправлених порушень Росією зобов'язань у рамках ОБСЄ та міжнародних норм» і «Щодо викрадених та незаконно утримуваних у Російській Федерації українських громадян». Попри ухвалення резолюції ПА ОБСЄ у липні 2015 року, українські громадяни, незаконно ув'язнені на території РФ, досі не звільнені.

Продовження до 31 березня 2016 року мандату Моніторингової місії ООН з прав людини листом міністра закордонних справ України від 13.08.2015 є показником ефективної взаємодії МЗС України з Офісом Верховного комісара ООН з прав людини. Здобутком української дипломатії є схвалення Радою ООН з прав людини резолюції «Співпраця і технічна допомога Україні у галузі прав людини», якою передбачено розгляд на регулярній основі на сесіях Ради доповідей, підготовлених Моніторинговою місією ООН з прав людини. Звіти з фіксацією кричущих порушень прав людини на території тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим та в окупованих ДНР/ЛНР районах Донецької та Луганської областей є доказовою базою для формування українською стороною позиції в Раді Безпеки ООН, у двосторонніх відносинах з іншими країнами та в багатосторонніх ініціативах.

Безсумнівним досягненням, яке сприяло поглибленню стратегічного бачення дотримання прав людини, було прийняття Національної стратегії з прав людини та розроблення плану дій на її виконання. Продовження мандатів місій міжнародних організацій, які здійснюють моніторинг дотримання прав людини (Моніторингова місія ООН з прав людини, Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ — опосередковано), спільний візит Офісу уповноваженого ОБСЄ у справах нащадщини з Бюро з демократії і прав людини в Україну, а також публікація звіту про порушення прав людини в Криму дають змогу схвально оцінити роботу постійних представництв України при міжнародних організаціях.

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ

V+

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	4
Стратегічне бачення	5
Діяльність	5
Результати	4

2015 рік відзначився справжнім проривом у питанні створення стратегічного бачення та інституціоналізації сфери публічної дипломатії, виділення її в окремих механізм просування інтересів України у світі. Утім, комплексність завдань, які стоять перед органами влади у сфері зовнішньої політики, а також відсутність відповідної ресурсної бази не дали повною мірою відчутти результат застосування цього механізму.

Політичний інтерес/залученість

Публічна дипломатія не стала предметом уваги передвиборчих програм жодної з політичних партій, представлених в нинішній Верховній Раді України, так само як і питання створення позитивного іміджу нашої держави у світі. Єдиною політичною партією, яка приділила цьому питанню увагу в контексті створення системи проактивної державної інформаційної політики, стало «Об'єднання «Самопоміч».

Коаліційна угода не згадує безпосередньо про публічну дипломатію як глобальний інструмент популяризації України у світі та взаємодії з громадськістю, але водночас артикулює необхідність запровадження іномовлення з метою створення позитивного іміджу України, а також забезпечення належного фінансування українських культурних центрів за кордоном, підтримки просування українського культурного продукту в інших країнах. У подальшому це частково знайшло відображення в програмі діяльності уряду. Значну увагу публічній та культурній дипломатії приділено в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України (ВРУ) 2015 року.

Інституційна співпраця

Співпраця між центральними органами влади в 2015 році була досить активною, хоча не завжди ця активність може бути високо оцінена з погляду ефективності та результативності. Після затвердження в січні Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» переліку пріоритетних програм, зокрема Програми популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, вже 26 лютого 2015 було проведено установче засідання Цільової команди Програми популяризації України у світі. Відповідальною за реалізацію програми призначена Адміністрація Президента України, а до складу команди увійшли представники Верховної Ради, Міністерства закордонних справ, Міністерства економічного розвитку і торгівлі, Міністерства інформаційної політики, Міністерства культури та низки інших державних та громадських інституцій. Прогрес у розробленні програми неодноразово розглядався на Національній раді реформ (НРР). У липні на засіданні НРР відповідальним за реалізацію програми було призначено Мінекономрозвитку.

У листопаді на виконання рішення Кабінету Міністрів при Мінінформполітики створено Міжвідомчу робочу групу з розроблення Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, до складу якої увійшли представники Мінінформполітики, Мінфіну, Мінекономрозвитку, МЗС, Мінкультури, МОН, Мінрегіону, Мін'юсту, Мінінфраструктури та Мінмолодьспорту. Станом на 31 грудня 2015 року проект ще не було погоджено всіма зацікавленими сторонами.

Цікавою стала ініціатива Мінкультури щодо створення інституції для просування української культури за кордоном. 31 березня 2015 року міністерством запропоновано до громадського обговорення Проект концепції створення Українського інституту (Інституту Тараса Шевченка). Дивним є те, що в першому проекті Концепції МЗС не згадувалось як координуюча структура, хоча більшість подібних інституцій в іноземних державах координуються саме зовнішньополітичним відомством.

Проблематика діяльності інституту та в цілому культурної дипломатії неодноразово ставала предметом розгляду на засіданнях, слуханнях та круглих столах комітету у закордонних справах ВРУ із залученням представників МЗС та Мінкультури. Станом на кінець 2015 року законопроект не затверджено.

Стратегічне бачення

У більшості стратегічних документів публічна дипломатія згадується досить неявно або побіжно, здебільшого в контексті необхідності утвердження провідного місця України в системі міжнародних відносин, зміцнення міжнародного авторитету держави, підтримки інтеграції України у світовий інформаційний простір, популяризації України у світі та просування її інтересів. Воєнна доктрина України містить згадування про публічну дипломатію, але у контексті стратегічних комунікацій. У ній публічна дипломатія віднесена до комунікативних можливостей держави, які вимагають скоординованого та належного використання.

Утім, 2015 рік ознаменувався активною увагою до питання публічної дипломатії, хоча не завжди безпосередньо вона чітко артикулювалася саме цим терміном. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» включає Програму популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі. Цільовою групою розроблено положення та план реалізації вказаної програми.

Просування України у світі визнано однією з пріоритетних реформ Національною радою реформ. На виконання поставлених цілей та задач було розроблено Проект Державної цільової програми просування інтересів України за кордоном та створення бранда країни на 2016-2018 роки.

Діяльність

МЗС продовжувало в 2015 році активну кампанію з привертання уваги до українських питань через соціальні мережі, передусім через Twitter.

Також була реалізована ідея створення платформи для взаємодії всіх зацікавлених сторін для просування українського культурного продукту у світі. З цією метою 2 червня 2015 року за ініціативи МЗС відбувся Перший форум культурної дипломатії України.

Упродовж року зовнішньополітичне відомство неодноразово організувало культурні акції на підтримку Н. Савченко, О. Сенцова та всіх українців, що незаконно утримуються у Росії.

Було укладено Дорожню карту у сфері стратегічних комунікацій між Радою національної безпеки України та Міжнародним секретаріатом НАТО, яка спрямована на протидію російській пропаганді та інформування громадськості про події в Україні. 19 листопада 2015 підписана угода про участь України у програмі ЄС «Креативна Європа».

Громадською ініціативою долучення до формування народної та культурної дипломатії стало проведення міжнародною громадською організацією Global Ukraine двох форумів «Global Ukrainians» (у липні та жовтні 2015 року) з метою створення мережі українців, що проживають за кордоном, для просування українських інтересів у світі.

У 2015 році за результатами співробітництва з Мінінформполітики та організації StratCom.UA МЗС України розпочав міжнародну онлайн-кампанію #myukraineis (Моя Україна — це) з популяризації країни за кордоном, запустивши сайт www.myukraineis.org.

Проведено навчання з комунікацій для українських дипломатів з метою підвищення кваліфікації у сфері міжнародних комунікацій, поряд з цим в інших центральних органах виконавчої влади розпочато процес призначення радників з міжнародних комунікацій. На роботу до МЗС запрошені фахівці сфери культури, започатковано ініціативи підтримки українських культурних проєктів за кордоном на конкурентній основі.

Результати

Система культурно-інформаційних центрів виявилася не готовою до нових завдань розвитку публічної та культурної дипломатії. Лише у Франції, Австрії та Швеції за рахунок об'єднання зусиль громадських активістів та МЗС вдалося досягти певного прогресу в розвитку інституційних форм публічної дипломатії. Український інститут у Швеції є показовим прикладом.

1 жовтня 2015 року розпочала роботу українська мультимедійна платформа іномовлення UATV, запущена Мінінформполітики. Додатковими передумовами для реалізації поставлених завдань стали уніфіковані календарі подій, у яких має взяти участь Україна, формування команди спікерів та розроблення єдиних підходів до подання інформації, а також створення бази даних агентів впливу України.

22 грудня 2015 року в МЗС було утворено Управління публічної дипломатії, до ключових завдань якого належатиме, серед іншого, координація заходів інших органів виконавчої влади у сфері реалізація іміджевих, культурних та інформаційних проектів України за кордоном.

За інформацією МЗС, зовнішньополітичне відомство увійшло до 10 найбільш активних у соціальних мережах. Утім, у деяких ключових країнах та міжнародних організаціях налагодженню діяльності у сфері публічної дипломатії заважала відсутність послів (Білорусь, Грузія, Казахстан, Угорщина, Куба, ЄС, НАТО).

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ*

C+

Політичний інтерес/залученість	4
Інституційна співпраця	3
Стратегічне бачення	4
Діяльність	3
Результати	2

* - Для оцінки за цим напрямом автор послуговується визначенням економічної дипломатії як області міжнародної діяльності, в якій взаємозв'язок і переплетіння економіки і політики підпорядковані завданню створення найкращих умов для участі національної економіки у світовому господарстві, а також дипломатичної діяльності, пов'язаної з використанням економічних важелів як об'єктів і засобів співробітництва та боротьби в міжнародних відносинах.

2015 рік не став проривним для економічної дипломатії України – на тлі складної внутрішньої ситуації розраховувати на успіхи в зовнішньоекономічній політиці досить важко. Були зроблені перші кроки щодо створення додаткових сприятливих торговельних режимів та закладались підвалини інституційного забезпечення економічної дипломатії.

Політичний інтерес/залученість

Дискурс економічної дипломатії активно представлений в сучасному політичному порядку денному України. Елементи звернень до пріоритетів економічної діяльності України у світовому просторі містяться як в програмах парламентських політичних партій та кандидатів від цих партій на посаду Президента, так і в коаліційній угоді. Цим питанням приділено розділи «Нова якість економічного розвитку», «Взаємодія з ключовими союзниками і партнерами», «Інтеграція України в європейські та євроатлантичні структури», «Регіональний контекст позиціонування України у світі», «Відносини України з Російською Федерацією», «Просування інтересів України в стратегічних регіонах світу» Аналітичної доповіді до щорічного Послання.

Основні політичні сили та їх лідери виголошують позиції, які консолідуються навколо європейського вибору України, зокрема економічної складової інтеграції. Декларуються цілі створення конкурентоспроможних експортоорієнтованих виробництв, а роль основного драйвера відводиться аграрному сектору. Повністю консолідованою позицію вважати не можна через розбіжності у питаннях глибини економічної інтеграції з ЄС, подальшого розвитку відносин з Росією, галузевих та регіональних напрямів зовнішньої економічної експансії, а також внутрішніх пріоритетів реформування економічної системи, зорієнтованих на посилення міжнародної позиції України.

Інституційна співпраця

За відсутності єдиної узгодженої політики щодо просування економічних інтересів України в світі державні суб'єкти прийняття рішень у досліджуваній сфері у 2015 році не вдалися до міжінституційного протистояння.

Поточна діяльність щодо впровадження нової економічної політики здійснювалася Міністерством закордонних справ (МЗС) відповідно до «Плану заходів з реалізації Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Коаліційної угоди у 2015 році». Аналіз звітів з виконання зазначеного плану засвідчує наявність міжміністерського діалогу та співробітництва. Проводилась робота над створенням структур фасилітації зовнішньої торгівлі, дискутувалось питання створення та функціонування торгових місій, прикладом міжінституційної співпраці є Рада з просування експорту, створена Мінекономрозвитку. Разом з тим, інституцій-

не співробітництво між гілками влади щодо питань економічної дипломатії не носить системного характеру, характеризується відсутністю публічних координаційних документів.

Стратегічне бачення

Основи внутрішньої та зовнішньої політики України передбачають забезпечення сталого розвитку економіки на ринкових засадах та її соціальної спрямованості, а також взаємовигідне співробітництво між державами. Стратегія сталого розвитку «Україна–2020» за «вектором розвитку» передбачає реалізацію реформи дипломатичної служби та низки внутрішніх реформ економічного спрямування (у т. ч. програми розвитку українського експорту). Ця Стратегія не містить деталізації щодо розвитку сфери економічної дипломатії, але дороговказом для перетворень визнає Угоду про асоціацію між Україною та ЄС (УА), що дає підстави вбачати за цим напрямом головний вектор зовнішньоекономічної політики України. Мінекономрозвитку розпочало роботу над створенням Національної експортної стратегії та плану дій на 5 років. Окремим пунктом слід відзначити дію 4-річної розширеної угоди з МВФ в рамках Механізму розширеного фінансування.

Водночас актуальні стратегічні документи, які комплексно відтворювали б зовнішньоекономічні устремління України, відсутні. Стан міжнародного економічного співробітництва в основному характеризується відсутністю актуальних середньострокових документів двостороннього характеру за винятком УА.

Діяльність

У 2015 році діяльність у сфері економічної дипломатії була пов'язана насамперед з питаннями реалізації УА. Вона здійснювалась, по-перше, на виконання Угоди (у т. ч. в рамках режиму автономних торгових преференцій), а по-друге – в рамках переговорного процесу з ЄС та РФ щодо запровадження зони вільної торгівлі з 1 січня 2016 року. Детальну інформацію щодо прогресу за першим напрямом надають періодичні Звіти про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Урядового офісу з питань європейської інтеграції. Щодо другої складової, то під час тристоронніх переговорів з питань торгівлі ЄС – Україна – РФ було проведено більше 20 зустрічей, але жодного компромісу не досягнуто. МЗС будувало поточну діяльність відповідно до затвердженого Плану, який передбачав активне просування експорту та захист внутрішнього ринку, проведення міжнародної донорської конференції (затвердження в її рамках міжнародного плану відновлення України на 2015-2017 роки), забезпечення прискореного економічного розвитку. Оприлюднюються періодичні звіти з виконання цього плану. Продовжується практика проведення засідань міжурядових комісій, торговельних візитів, участі в міжнародних форумах, антидемпінгових розслідувань.

Таким чином, у 2015 році можна констатувати активну діяльність, зокрема проведення постійних зустрічей у рамках різносторонніх форматів, однак водночас зовнішня економічна політика України проявляється переважно у реакційній формі.

Результати

Оскільки успіхи економічної дипломатії залежать від наявності міцного фундаменту всередині країни, то відсутність у 2015 році помітного прогресу щодо здійснення внутрішніх реформ накладає відбиток і на результативність зовнішньоекономічної політики. За останніми даними, у порівнянні з минулорічними показниками обсяги зовнішньої торгівлі зменшились на 30% (у т. ч. з ЄС – на 30%, з РФ – на 50%), обсяг іноземних інвестицій зменшився на 10%, девальвація національної грошової одиниці досягла 100%, зовнішній борг перевищив 135% валового внутрішнього продукту. До позитивів можна віднести зростання золотовалютних резервів до 13 млрд. дол. США (за рахунок співпраці з МВФ) та уникнення дефолту шляхом реструктуризації зовнішніх зобов'язань. Також в цілому позитивно оцінюється прогрес виконання УА.

Наприкінці грудня РФ в односторонньому порядку призупинила дію договору про зону вільної торгівлі СНД щодо України та запровадила ембарго на українські товари, з боку України було ухвалено відповідні контрсанкції, водночас інші країни СНД утрималися від подібних кроків. У 2015 році низку товарів українського експорту повернено під сферу дії Генералізованої системи преференцій США, парафоровано угоду про зону вільної торгівлі з Канадою та інтенсифіковано переговори з Ізраїлем і Туреччиною. З 1 січня 2016 року в повному обсязі почала діяти зона вільної торгівлі з ЄС.

У плані економічних результатів у зовнішній сфері 2015 рік ознаменувався виконанням планових завдань з імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, дискримінаційною політикою в торговій сфері з РФ, зниженням показників зовнішньої торгівлі та інвестицій, відсутністю значних спільних міжнародних проєктів.

**ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ
ОЦІНКИ РЕАЛІЗАЦІЇ
НАПРЯМКІВ
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
В 2015 РОЦІ**

Напрямки зовнішньої політики	Загальна оцінка	Політична залученість	Інституційна співпраця	Стратегічне бачення	Діяльність	Результати
Ключові партнери						
Великобританія	В -	4	3	2	5	4
Канада	В +	4	4	3	5	5
КНР	В -	3,5	4	3	3,5	4
Польща	В +	5	4	4	4	5
Німеччина	В	4	4	3	5	4
Румунія	В -	3	4	3,5	4	4
США	А -	4	5	5	5	4
Туреччина	В -	4	3	3	4	4
Франція	В +	4	5	3	5	4
Європейська інтеграція						
Вишеградська група	В	4	4	4	4	4
Європейське енергетичне співтовариство	С +	3	4	4	4	3
ЄС	А -	5	4	5	4	5
Країни Балтії	В	3	4	3	5	5
Східне партнерство	С+	4	3	3	3,5	4
Міжнародні організації						
ООН	В	3	4	4	4	5
Рада Європи	В +	5	4	4	4	4
ОБСЄ	В +	4	4	4	4	5
НАТО	В+	4	3	5	5	5

Напрямки зовнішньої політики	Загальна оцінка	Політична залученість	Інституційна співпраця	Стратегічне бачення	Діяльність	Результати
Російська Федерація	D +	2	5	5	3	1
Регіональна співпраця						
АТР	C +	3	3,5	2	4	4
Близький Схід	C -	2	3	1	4	4
Латинська Америка	D	2	3	1	2	2
СНД	C -	3	3	1	3	3
Субсахарська Африка	D +	2	3	1	2	3
Чорноморський регіон	C -	3	3	3	3	2
Ініціативи багатостороннього характеру						
Питання міжнародної безпеки	C	3	4	2	3	3
Режим нерозповсюдження ядерної зброї	B -	4	4	3	4	4
Зміна клімату	C +	3,5	4	3	4	3
Захист прав людини	B +	4	4	5	4	4
Публічна дипломатія	B +	4	4	5	5	4
Економічна дипломатія	C +	4	3	4	3	2

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПОРЯДКУ ДЕННОГО ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В 2016 РОЦІ

Рекомендації до порядку денного зовнішньої політики України в 2016 році

Стратегічне бачення напрямків зовнішньої політики

1. Повернення в 2014 році до Конституції України в редакції від 8 грудня 2004 року носило демократичний характер. Втім, як відмітила Венеціанська комісія у своєму висновку (№ 339 / 2005 CDL-AD(2005)015), окремі положення Конституції залишаються конфліктогенними і не відповідають меті скорочення повноважень президента та посилення парламентських рис форми правління в Україні. В Основоположному законі була збережена відмінність між процедурою призначення міністрів закордонних справ та оборони (за поданням Президента) і рештою членів уряду (за поданням Прем'єр-міністра), а також накладання повноважень Президента і Кабінету Міністрів в сфері реалізації зовнішньої політики. Тому подальший конституційний процес має йти в напрямку посилення ролі Верховної Ради в системі «стримувань і противаг», уніфікації процедур призначення та статусу членів уряду.

2. Зважаючи на посилення парламентських рис політичної системи в Україні, одним з базових документів для визначення напрямків та засад зовнішньої політики має стати Коаліційна угода, на основі якої формується програма уряду і, відповідно, плани діяльності суб'єктів реалізації зовнішньої політики. В цьому контексті бачиться доцільним посилення ресурсної та аналітичної спроможності політичних партій у формуванні концепцій, детальних з точки зору географічно-го та тематичного спрямування зовнішньої політики.

3. В Україні на даний час відсутній єдиний стратегічний документ, який би визначав основні напрямки зовнішньої політики на середньострокову перспективу, її мету, завдання та ресурси, пов'язані з реалізацією українських інтересів на міжнародній арені. В даному контексті, вбачається доцільною розробка у міжінституційному та міжсекторному форматі окремого документу - Пріоритетів зовнішньої політики України на період до 2020 року. Вказаний документ має враховувати завдання, що передбачені Коаліційною угодою, оновленими Стратегією національної безпеки України, Военною доктриною України, Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», положеннями Угоди про Асоціацію ЄС з Україною, Порядку денного Асоціації.

4. З метою системного бачення вказаного середньострокового стратегічного документу при його розробці необхідно організувати громадські консультації для обговорення проекту, зокрема, в профільних академічних закладах, заходах за участі експертів державних та неурядових аналітичних центрів як в Україні, так і за кордоном. Зважаючи на європейський вибір України, при розробці Пріоритетів доцільно було б задіяти механізм перегляду своїх стратегічних доку-

ментів та політик, що використовується Європейським Союзом. До прикладу, з метою адаптації заслуговує на увагу консультаційний механізм ЄС при перегляді Європейської політики сусідства чи розробці Глобальної стратегії зовнішньої політики та безпеки.

5. Щорічний план на виконання Пріоритетів може носити закритий характер та передбачати діяльність з координації різних міністерств та відомств з досягнення поставлених середньострокових цілей. Має проходити щорічне публічне звітування МЗС щодо виконання Пріоритетів та інших короткострокових планів уряду, окремих завдань відповідно до указів Президента, рішень РНБОУ. Таке звітування може відбуватись в формі оприлюднення узагальненого звіту МЗС на офіційній сторінці міністерства в мережі Інтернет.

6. Незважаючи на те, що прийнята на початку 2015 року Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» передбачає реформу дипломатичної служби як окремий пріоритетний напрямок, на даний час МЗС не представило цілісного концептуального документу з основними параметрами бачення такого реформування. Оскільки реформування дипломатичної служби, а також загальної системи зовнішніх зносин, має враховувати стратегічне бачення місця України в міжнародному середовищі, концептуалізація та кінцеві задачі реформування мають будуватись з урахуванням стратегічних пріоритетів зовнішньої політики. Іншими словами, стратегія реформування має йти за прийняттям стратегічних напрямків зовнішньої політики.

Міжінституційна співпраця

7. Міжінституційна співпраця потребує значного посилення в розрізі реалізації зовнішньої політики України. Мають бути оновлені нормативні акти, що передбачають координуючу роль зовнішньополітичного відомства в системі міністерств та відомств, які задіяні у процесі реалізації зовнішньої політики країни. Крім питань погодження та отримання рекомендацій, окрема увага може бути приділена створенню інституційної форми співпраці під головуванням МЗС. До неї мають увійти представники МЕРТ, МІП, Мінкульту, профільних комітетів ВРУ, АПУ, інших відомств та організацій, що включені до процесу реалізації зовнішньої політики. Засідання повинні відбуватись не рідше ніж раз на квартал з метою обміну інформацією та узгодження діяльності у напрямку розвитку політичного діалогу, економічної, публічної дипломатії, зовнішньої інформаційної політики згідно зі стратегічними та операційними документами.

8. В новій редакції Закону України «Про дипломатичну службу» необхідно передбачити механізм погодження кандидатів на посади керівників ЗДУ з комітетом у закордонних справах ВРУ, а також формалізувати щорічне представлення плану дій та звітування міністра закордонних справ перед комітетом. В 2016 році вже за новою процедурою погодження мають бути заповнені кадрові прогалини в ЗДУ, які протягом тривалого часу знаходяться без керівника. У відповідність до

вказаних механізмів мають бути приведені процедурні документи ВР (Регламент Верховної Ради, положення про комітети, задіяні у погодженні голів ЗДУ, а також заслуховуванні звіту).

Політичний діалог з ключовими країнами та міжнародними організаціями

9. З метою покращення результативності та ефективності зовнішньополітичної діяльності, особливо щодо побудови політичного діалогу з ключовими партнерами та міжнародними організаціями, центральним органам виконавчої влади необхідно сфокусуватися на імplementації реформ, які передбачені низкою двосторонніх документів України з ЄС, США, МВФ та Енергетичним співтовариством. Від успішної реалізації антикорупційної реформи залежить не тільки надання Євросоюзом безвізового режиму та продовження фінансової підтримки з боку МВФ, а й рівень відносин з головними українськими партнерами на Заході.

10. Україна має продемонструвати більше лідерських амбіцій в рамках регіону Східного партнерства, зокрема щодо формування спільного порядку денного для країн СхП, які підписали Угоди про асоціацію з ЄС (Грузія, Молдова), створення в середньостроковій перспективі спільного економічного простору. Одночасно Україна має розробити стратегію відносин з країнами СхП, що не досягли рівня політичної асоціації та економічної інтеграції з ЄС, на підставі логіки диференціації, поглиблювати співпрацю і пропонувати роль «посередника» між ними та ЄС у сферах взаємного інтересу.

11. Задля поліпшення якості комунікації та координації діяльності різних гілок влади та інституцій в Україні, які задіяні у процесі євроатлантичної інтеграції України, необхідно створити координаційну раду при Президенті України, яка б не була б новою бюрократичною структурою, а слугувала майданчиком для щомісячної зустрічі задіяних народних депутатів, міністерств, РНБО, експертів з метою обміну інформацією щодо процесу співробітництва на різних рівнях, узгодження позицій України та подальших планів, координації діяльності.

12. Попри високий рівень взаємодії МЗС, Президента України, окремих депутатів і фракцій ВР з різноманітними інституціями ОБСЄ, а також інші форми співпраці (участь у Тристоронній Контактній Групі) є доцільною організація спільного семінару представників різних інституцій ОБСЄ з низкою міністерств Кабінету Міністрів України задля інформування останніх щодо переваг використання можливостей участі України в ОБСЄ і поглиблення співпраці. Наприклад, одним з запланованих пріоритетів головування Австрії в ОБСЄ в 2017 році має стати посилення економічних зв'язків між країнами-членами. Україна може долучитись до змістовного наповнення вказаної ініціативи та її політичної підтримки.

Регіональна співпраця

13. Україні варто підтримувати ініціативи щодо пошуку форматів регіонального розвитку та кооперації, які пропонуються сусідніми країнами. Тут мова може йти, як про розширення співпраці в рамках Вишеградської групи, так і про нові проекти ініціативи з більш широкою регіональною перспективою. Для цього, зокрема, можливо запропонувати Київ як дискусійний майданчик і активно долучатися до обговорення.

14. У своїй більшості регіональна діяльність України поза межами груп країн ЦСЄ та Балтії визнана експертами задовільною, зважаючи на низький політичний інтерес та відсутність згадувань у наявних стратегічних документах. В цьому контексті, було би доцільним вироблення регіональних стратегій (АТР, Близький Схід, Африка, СНД, регіон Східного партнерства, Чорноморський регіон, Латинська Америка), що передбачали б комплексне бачення українських інтересів в регіоні та механізми їх реалізації. Ця проблема може бути вирішеною також після переходу МЗС до формування державної політики з урахуванням географічних та тематичних напрямків діяльності.

15. З метою надання поштовху дипломатичним та економічним контактам з регіонами Близького Сходу та Африки є доцільним збільшення кількості офіційних візитів уповноважених представників України в ці регіони.; підвищити інтенсивність роботи спеціального представника з питань Близького Сходу та Африки, а також активізувати контакти Української торговельно-промислової палати з ЕКОВАС шляхом проведення спільних засідань чи експертних зустрічей (2 рази на рік).

Міжнародна безпека

16. Україні необхідно на рівні регіональних міжнародних організацій ініціювати питання про активізацію переговорного процесу в форматі «5+2» щодо врегулювання Придністровського конфлікту.

17. Важливим напрямком діяльності повинна стати робота щодо просування питання затвердження поняття «агресія» та «інтервенція» в рамках регіональних організацій.

18. Беручи до уваги, що Україна не зможе у 2016 році бути активно представленою у миротворчих операціях, Україна може активізувати діяльність щодо міжнародного навчання в цій сфері, включаючи власні тренувальні можливості.

Клімат

19. 2016 рік ставить перед Україною завдання щодо розгляду і ратифікації Паризької угоди про зміну клімату, прийняттю низки законопроектів з питань скорочення енергоспоживання, регулювання викидів, державної екологічної політики тощо. Однією з передумов для успішної реалізації перерахованого вище має стати призначення фахового міністра екології та налагодження взаємодії із профільними відомствами законодавчої, виконавчої влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами України.

Права людини

20. Попри послідовну роботу Постійних представництв України при міжнародних організаціях з питань дотримання прав людини в Україні і порушення прав на окупованих територіях, українським посольствам в країнах перебування слід привертати у своїй діяльності увагу до вказаної проблематики (видання офіційних заяв, організація дискусій, виступи в медіа тощо) з метою формування громадської думки щодо російської агресії відносно України. Постійним представництвам України при міжнародних організаціях варто підвищувати рівень співробітництва з профільними українськими організаціями громадянського суспільства з метою організації паралельних заходів під час конференцій, які проводяться міжнародними організаціями.

Публічна дипломатія

21. Потребує завершення розпочата інституціоналізація публічної дипломатії, яка має зайняти чільне місце серед інструментів зовнішньої політики України. Створення управління публічної дипломатії в складі МЗС можна вважати проливним кроком, але для більш ефективного використання цього інструменту зовнішньополітичним відомством має бути поєднання зусиль на політичному та адміністративному рівнях. Беручи до уваги комплексність поставлених завдань, доцільно створити внутрішню інституційну вертикаль, де очільником напряму є заступник міністра, якому підпорядковується управління публічної політики (в перспективі, департамент), а також розбудова системи Українських інститутів в ключових країнах чи регіонах.

22. Для вертикально інтегрованого інструменту публічної дипломатії має бути властивим характер відкритості, зрозумілості та підзвітності. Середньостроковий горизонт планування (до 3 років) та щорічне звітування мають стати звичайною практикою.

23. В 2016 році спільною міжвідомчою робочою групою має бути доопрацьований законопроект про створення Інституту Шевченка, при цьому формальна координація питань створення та подальшої діяльності вказаних інститутів має бути передана до МЗС.

24. Необхідна робота з інвентаризації формальних і неформальних зв'язків українських міст та громад з містами інших країн задля формування окремого напрямку розвитку публічної дипломатії.

Економічна дипломатія

25. Хоча, значною мірою, ситуація в сфері економічного розвитку і торгівлі України залежить від внутрішньополітичних перетворень в країні, успіху реформування економічного блоку, з точки зору економічної дипломатії у 2016 році необхідно сконцентрувати зусилля на просуванні на світових ринках інтересів українських виробників визначених пріоритетних галузей. Реалізація політики підтримки експортерів має бути здійснена шляхом прийняття Національної експортної стратегії та створення експортно-кредитного агентства.

26. В 2016 році мають бути завершені переговори та укладені угоди щодо створення зон вільної торгівлі між Україною та Канадою, Туреччиною, Ізраїлем, з метою надання додаткових експортних можливостей для українських підприємств.

27. В рамках дії повної та всеосяжної зони вільної торгівлі між ЄС та Україною, необхідно продовжити роботу щодо зменшення квотних та тарифних обмежень, що б додатково посилювало можливості українських експортерів на ринках країн ЄС. Ще одним напрямом має стати робота з інформування представників малого та середнього бізнесу про умови та можливості використання вказаного торговельного режиму для виходу на європейський ринок.

28. Справжнього поштовху реалізації намічених завдань зовнішньої політики України з метою посилення економічної співпраці мали б надати візити вищого рівня до окремих країн, регіональних лідерів, наприклад, Китаю. Крім того, для України є принципово важливим, аби китайський бізнес не обмежувався кредитними угодами, а інвестував в українську економіку, входив у статутні капітали підприємств.

29. Довгостроковим завданням зовнішньої політики щодо окремих ключових країн має стати реалізація диференційованих стратегій щодо заохочення міжнародних та іноземних бізнес-спільнот економічними стимулами до виходу на український ринок, створення умов для залучення європейського бізнесу, в тому числі і в сфері оборонної промисловості.

Експертна дипломатія

30. Експертна дипломатія притаманна країнам, які зацікавлені у розвитку широкого спектру інструментів просування своїх інтересів за кордоном. Наявність афілійованих аналітичних центрів чи експертно-дискусійних майданчиків, які проводять роботу з представниками експертного середовища інших країн може

стати гарним інструментом посилення розуміння ситуації в нашій країні. В 2016 році може бути зроблена спроба концептуалізації бачення, яку інституційну форму експертної дипломатії можна використати в побудові системи зовнішніх зносин.

31. Відновлення повноцінної роботи експертної ради при МЗС на противагу малоефективній наразі громадській раді заслуговує окремої уваги. Експертний підхід має стати домінуючим в порівнянні з широкою громадською представле-ністю непрофільних громадських інституцій. Поточне нормативне поле діяльнос-ті МЗС дає змогу створювати експертні ради при міністерстві, однак на даний час в цьому напрямку не вистачає певної політичної волі.

32. Спільно з українськими неурядовими центрами МЗС має виробити меха-нізм проведення експертних обмінів, ознайомчих візитів для закордонних експертів, які цікавляться подіями в Україні.

Автори

- Вдовенко Юрій, к.екоп.н., доцент, член Керівного комітету Форуму Громадянського Суспільства Східного Партнерства, координатор Робочої групи № 2 «Економічна інтеграція та зближення з політиками ЄС», член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Економічна дипломатія**).
- Воротнюк Марина, к.політ.н., член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма», запрошений лектор на кафедрі політичних наук Університету Коменського в Братиславі, Словаччина (**Туреччина, Чорноморський регіон**).
- Герасимчук Сергій, член правління Групи стратегічних та безпекових студій, заступник голови правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Румунія, країни Балтії**).
- Гуцал Світлана, завідувач сектору міжнародного співробітництва та протокольних заходів Національного інституту стратегічних досліджень, член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Європейський Союз, Німеччина, Публічна дипломатія**).
- Захарченко Алла, к. політ. н., доцент кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (**Близький Схід**).
- Золкіна Марія, політичний аналітик Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (**Східне партнерство**).
- Зубова Олена, аналітик Free Voice Information Analysis Center (**Субсахарська Африка**).
- Коваль Надія, головний спеціаліст аналітично-інформаційного відділу Національного інституту стратегічних досліджень, член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Великобританія, Франція**).
- Крисенко Олексій, к. політ. н., доцент кафедри політології ХНУ ім. В.Н. Каразіна, член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Російська Федерація, Співдружність Незалежних Держав**).
- Курнишова Юлія, к.іст.н., член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**США, КНР, Азійсько-Тихоокеанський регіон**).
- Максак Геннадій, голова правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**ЄС, Публічна дипломатія**).

- Попфалуші Діана, аналітик Free Voice Information Analysis Center, проєктний менеджер Австрійської служби академічних обмінів у м. Львів (**Субсахарська Африка**).
- Роговик Олексій, голова аналітичного центру Free Voice Information Analysis Center, член Global Shapers Community, член організаційного комітету Global Ukraine (**Субсахарська Африка**).
- Семеген Ірина, аналітик Free Voice Information Analysis Center (**Субсахарська Африка**).
- Сербіна Юлія, голова соціально-політичних програм ГО «Сприяння міжкультурному співробітництву», член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Рада Європи, ОБСЄ, захист прав людини**).
- Сіновець Поліна, к.політ.н., директор Одеського центру з питань нерозповсюдження (**Нерозповсюдження ядерної зброї**).
- Чорногор Ярослав, к.іст.н., старший науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», заступник голови Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Вишеградська четвірка, Польща**).
- Чубик Андрій, виконавчий директор Центру глобалістики «Стратегія XXI», керівник програми енергетичних досліджень Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Європейське енергетичне співтовариство, Зміна клімату**).
- Чумак Дмитро, науковий консультант Одеського центру з питань нерозповсюдження (**Нерозповсюдження ядерної зброї**).
- Шевченко Наталія, к.іст.н., доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (**Латинська Америка**).
- Шелест Ганна, к. політ. н., головний редактор журналу UA: Ukraine Analytica, член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**НАТО, ООН, ОБСЄ, міжнародна безпека, Чорноморський регіон**).
- Ярошевич Марина, представник Світового Конгресу Українців у Європейському Союзі, член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Канада**).

Про Раду зовнішньої політики «Українська призма»

Рада зовнішньої політики «Українська призма» є мережевим неурядовим аналітичним центром, метою якого є участь у запровадженні демократичних основ вироблення та реалізації зовнішньої та безпекової політик органами державної влади України, здійснення міжнародних та загальнодержавних проєктів і програм, спрямованих на поліпшення зовнішньополітичного аналізу та експертизи, посилення участі експертної спільноти у процесі прийняття рішень у сфер зовнішньої політики, міжнародних відносин, публічної дипломатії.

Основними напрямками діяльності «Української призми» є:

- Запровадження сталої співпраці експертної спільноти та органів виконавчої, законодавчої влади України, які долучені до розробки та реалізації зовнішньої політики України;
- Дослідження проблематики зовнішньої політики, дипломатичної служби, міжнародних відносин та безпеки, напрацювання та оприлюднення відповідних рекомендацій;
- Допомога органам влади України у поширенні достовірної інформації про Україну за кордоном, налагодження каналів публічної дипломатії.
- Сприяння покращенню нормативно-правового поля, що регулює основи зовнішньої та безпекової політики України, основ дипломатичної служби та публічної дипломатії.
- Інформаційна, організаційна та консультативна підтримка органів державної влади, організацій громадянського суспільства, освітніх закладів та інших суб'єктів з питань зовнішньої політики та безпеки.

Рада зовнішньої політики «Українська призма» офіційно зареєстрована як організація громадянського суспільства в 2015 році, в той час як аналітико-дослідницька діяльність вже здійснювалась в рамках мережі експертів у сфері зовнішньої політики «Українська призма» з 2012 року. Наразі організація об'єднує більш ніж 15 експертів у сфері зовнішньої політики, міжнародних відносин, міжнародної безпеки з різних аналітичних та академічних інституцій Києва, Одеси, Харкова, Чернігова та Чернівців.

Про Фонд ім. Фрідріха Еберта

Фонд імені Фрідріха Еберта є найстарішим політичним фондом Німеччини, що володіє багатими соціал-демократичними традиціями зі дня свого заснування в 1925 році. Фонд був заснований як політичний заповіт Фрідріха Еберта, першого президента Німеччини, що був обраний демократичним шляхом, та іменем якого був названий Фонд.

Ключовою діяльністю нашого політичного Фонду є втілення в життя основоположних ідеалів та цінностей соціал-демократії: свободи, справедливості, солідарності. Фонд працює в тісному зв'язку з соціал-демократами та організаціями вільних профспілок. Як некомерційна установа, Фонд організує свою діяльність на принципах самостійності та незалежності.

Цілі:

Фонд сприяє розвитку:

- вільного суспільства, що ґрунтується на принципах солідарності, та надає всім своїм громадянам можливість брати участь в політичному, економічному, соціальному та культурному житті, незалежно від свого походження, статі чи релігійних переконань;
- активної та сильної демократії, сталого економічного росту та наявності для всіх громадян гідної роботи;
- соціально-орієнтованої держави з розвиненою системою освіти та охорони здоров'я, яка одночасно прагне подолати бідність й забезпечує захист від тяжких випробувань та труднощів, з якими доводиться стикатися громадянам в житті;
- держави, що несе відповідальність за мир та соціальний прогрес в Європі та світі в цілому.

Діяльність:

Фонд підтримує та зміцнює ідеали соціал-демократії, зокрема, завдяки:

- **політико-просвітницькій роботі** з метою зміцнення громадянського суспільства. Політико-просвітницькі програми Фонду в Німеччині спрямовані на мотивування громадян, розвиток їх самостійності, інформування та навчання практиці активної участі в політичному житті, діяльності профспілок та громадянського суспільства. Ми сприяємо підвищенню рівня участі громадян в дискусіях з соціальних питань и процесів прийняття рішень;

- **політичним консультаціям:** Фонд проводить стратегічні дослідження з основних питань економічної, соціальної та освітньої політики, а також з основних напрямків подальшого розвитку демократії. Завдяки залученню до досліджень Центру наукових кіл, чинних політиків, Фонд створює умови для широкого обговорення питань формування справедливого та сталого економічного та соціального ладу в окремих країнах, Європі та світі в цілому;
- міжнародній співпраці: за допомогою міжнародних представництв Фонду, що здійснюють свою діяльність у більш ніж 100 країнах світу, Фонд підтримує політику мирної співпраці та захисту прав людини, сприяє створенню і зміцненню демократичних, соціальних і конституційних структур. Ми є прибічниками вільних профспілок і сильного громадянського суспільства. В рамках європейського інтеграційного процесу Фонд активно сприяє розвитку соціально-орієнтованої, демократичної, конкурентоздатної Європи;
- наданню підтримки обдарованій молоді шляхом надання стипендій, зокрема, студентам та аспірантам з малозабезпечених родин та з числа мігрантів;
- збереженню колективної пам'яті соціал-демократії: архіви та бібліотеки Фонду, а також праці з сучасної історії дозволяють зберегти коріння історії соціал-демократії та профспілок, при цьому вони є джерелом інформації при проведенні соціально-політичних та історичних досліджень.

В даний час головні офіси Фонду знаходяться в Бонні і Берліні. Крім того, у Федеративній Республіці Німеччина Фонд має 6 освітніх центрів, а також 12 земельних і регіональних офісів. Крім того, Фонд імені Фрідріха Еберта має в Бонні власну бібліотеку, де зібрано більше 650.000 томів. «Архів соціальної демократії» Фонду імені Фрідріха Еберта в Бонні містить найбільшу в світі колекцію матеріалів з історії європейського робочого руху.

ЗА РЕД. Г. МАКСАК | Г. ШЕЛЕСТ | Н. КОВАЛЬ | М. КОВАЛЬ

Погляди, висловлені в даній публікації, не обов'язково відображають погляди Фонду ім. Фрідріха Еберта або організацій, де працюють автори.
Комерційне використання будь-яких матеріалів, надрукованих Фондом ім. Фрідріха Еберта, без письмового дозволу ФФЕ заборонено.

Контакти

Фонд ім. Фрідріха Еберта. Представництво в Україні
вул. Пушкінська, 34, м. Київ, 01004, Україна

Тел.: +38-044-234-00-38 | факс: +38-044-451-40-31
Всі тексти доступні за веб-адресою:
<http://www.fes.kiev.ua>

Замовлення/ контакти:
mail@fes.kiev.ua